

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE KARŞI
TUTUMLARININ İNCELENMESİ (Malatya Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Akif ÇELEN

Malatya-2014

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE KARŞI
TUTUMLARININ İNCELENMESİ (Malatya Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Akif ÇELEN

Danışman: Doç. Dr. Numan Durak AKSOY

Malatya-2014

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Akif ÇELEN tarafından hazırlanan **6. ve 7. Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının İncelenmesi (Malatya Örneği)** başlıklı bu çalışma, 16.06.2014 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

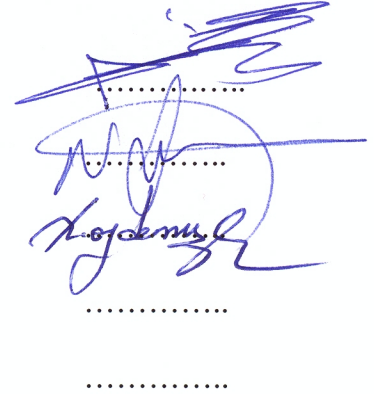
Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ramazan ÖZBEK

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. N. Durak AKSOY

Üye : Yrd. Doç.Dr. Hasan AYDEMİR

Üye : .....

Üye : .....

O N A Y

16/06/2014

Prof.Dr.Celal ÇAKAN
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Numan Durak AKSOY'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının İncelenmesi (Malatya Örneği)** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Akif ÇELEN

ÖNSÖZ

Eğitimde öğrencinin başarısını etkileyen öğretmen, veli, çevre gibi pek çok etken olmakla birlikte en önemli belirleyici öğrencidir. Çünkü öğrencinin ilgisi, isteği, dikkati, okula ve derse karşı tutumu, doğrudan okul hayatını etkilemektedir. Öğrencilerin okulda başarılı olabilmesi için öğrencilerin derslere karşı tutumlarının bilinmesi gerekmektedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumu, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden faydalanma oranını belirleyeceğinden, sosyal bilgiler dersinde başarılı öğrenciler yetiştirilmek istiyorsa öncelikle, öğrencilerin bu derse karşı tutumları belirlenmeli ve buna göre eğitim ortamı hazırlanmalıdır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği bu araştırma, sekiz ayını aşkın sürenin sonunda ortaya çıkmıştır. Bu zaman zarfında, araştırma konusunun tespiti, planlanması ve uygulanmasında değerli zamanını bana ayırarak yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR'e, araştırma yapma konusunda kıymetli zamanını bana ayırarak, beni aydınlatıp ufkumu genişleten, Yrd. Doç. Dr. Bahadır KÖKSALAN'a, yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini sürekli hissettiğim Doç. Dr. Recep DÜNDAR'a, Prof. Dr. Mesut AYDIN'a ve tez danışmanım Doç. Dr. Numan Durak AKSOY'a şükranlarımı sunar, okullardaki uygulama sürecinde yardımlarını gördüğüm yönetici, öğretmen ve öğrencilere teşekkür ederim.

ÖZET

6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE KARŞI TUTUMLARININ İNCELENMESİ (Malatya Örneği)

ÇELEN, Akif

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Numan Durak AKSOY

Haziran-2014, XXII+166 sayfa

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Malatya'nın Merkez ilçesinde yer alan 90 ortaokuldan öğrenime devam eden 17320 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Malatya İl Merkezindeki rastgele seçilen 22 okuldan, 1004 altıncı ve yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılan veriler, 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Birinci Döneminde sınıf ortamında, öğrencilere 'Öğrenci Bilgi Formu' ve 'Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği' uygulanarak elde edilmiştir. Veriler, bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra betimsel istatistikleri bulunmuş ve verilerin bazı değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemek için verilerin dağılımına bakılmıştır. Normallik Testi sonucunda, verilerin normal dağılmadığı görülmüş ve bu nedenle parametrik olmayan testlerle analiz edilmesine karar verilmiştir. Verilere SPSS programında, sınıf ve cinsiyet gibi iki bağımsız değişken için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla değişken için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Kruskal-Wallis H testi yapılan değişkenlerde anlamlı farklılık çıkan gruplar için ikili olarak Mann-Whitney U testi yapılarak, farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırma sonucunda, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum sergilediği bu tutumun sınıf, yaş, kardeş sayısı, babanın eğitim durumu, ailenin aylık geliri, baba mesleğine göre değişmediği, cinsiyet, annenin eğitim durumu ve annenin mesleğine göre farklılıkların olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: tutum, sosyal bilgiler, öğrenme isteği, sosyal bilgiler dersinden hoşlanma, öğretmenden kaynaklanan tutumlar, sosyal bilgiler sevgisi.

ABSTRACT

EXAMINATION OF SIXTY AND SEVENTY GRADE STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS SOCIAL STUDIES (Malatya Sample)

ÇELEN, Akif

M.S., Inonu University, Institute of Educational Sciences

Teaching of Social Studies

Advisor: Associate Professor Doctor Numan Durak AKSOY

June, 2014, XXII+166 pages

In this research study which was aimed to examine sixth and seventy grade students' attitudes towards social studies lesson in point of several variables, was used scanning model. The population of study composed of 17320 sixth-and seventh-grade who continuing education at 90 secondary school located in the central district of Malatya. The sample study is composed of 1004 sixth and seventh grade students randomly selected from 22 schools in the city center of Malatya at 2013-2014 academic year.

The data used in this study, was obtained by implementing 'Student Information Form' and 'Social Studies Attitude Scale' to students in the classroom at the first semester of 2013-2014 academic year. The data transferred to a computer then was found data's descriptive statistics and it was examined distribution of data to determine whether or not change according to some variables. Result of Normality Test, it was seen that data distribute abnormal and for this reason it was decided to analyze non-parametric test. Data for analyze with SPSS software, was used Mann-Whitney U test for two independent variables such as grade, gender and Kruskal-Wallis H test for more than two independent variables such as age, number of sibling, parent's education and profession, the family's economic situation. For the variables that was found differ significantly each other as a result of Kruskal-Wallis H test, was tested with Mann-Whitney U test in twain and it was determined that the difference between which groups.

As a result of this study, it has been reached knowledges that students have a positive attitude towards social studies and these attitudes isn't change for grade, age, number of siblings, father's education level, family's monthly income and father's occupation. But it change for gender, mother's education level and mother's occupation.

Keywords: attitude, social studies, willingness to learn, enjoyment of social studies, attitudes of teacher origin, love of social studies.

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix
SİMGELER LİSTESİ	xx
KISALTMALAR LİSTESİ	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5 Varsayımlar.....	6
1.6 Tanımlar.....	6
2. KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR...	7
2.1 Kuramsal Bilgiler.....	7
2.1.1 Sosyal Bilgiler.....	7
2.1.1.1 Sosyal Bilgiler Kavramı	7
2.1.1.2 Sosyal Bilgilerin Diğer Bilimlerle İlişkisi	9
2.1.1.3 Ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihi Gelişimi	23
2.1.1.3.1 İlkokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi	24
2.1.1.3.2 Ortaokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi.....	30
2.1.1.3.3 İlköğretim Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi	33
2.1.2 Tutum.....	36
2.1.2.1 Tutum Kavramı	36
2.1.2.2 Tutum ve Davranışlar	38
2.1.2.3 Tutumların İşlevleri	40
2.1.2.4 Tutumların Gelişimi ve Değişimi	41
2.1.2.5 Tutumların Belirlenmesi ve Ölçümü	45
2.2 İlgili Araştırmalar	49
3. YÖNTEM	57
3.1 Araştırmanın Modeli.....	57
3.2 Evren ve Örneklem	57
3.3 Veri Toplama Teknikleri	63
3.4 Verilerin Analizi	64

4. BULGULAR VE YORUM	69
4.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları	69
4.1.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Boyutlarına Göre Durumu.....	74
4.1.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinin Maddelerine Göre Verilen Cevapların Betimsel İstatistikleri.....	85
4.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları	99
4.3 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları	100
4.3.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Durumu.....	101
4.3.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu.....	103
4.4 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları.....	105
4.4.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma’ Boyutuna Durumu.....	107
4.5 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları.....	108
4.6 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları.....	109
4.6.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Durumu	112
4.6.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu	115

4.7	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları.....	118
4.7.1	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Durumu.....	120
4.7.2	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Durumu	123
4.7.3	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu.....	125
4.8	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumlarına Göre Durumu.....	128
4.9	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları.....	129
4.10	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları.....	130
4.10.1	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Durumu.....	134
4.10.2	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Durumu.....	137
4.10.3	Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu.....	141
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	145
5.1	Sonuçlar	145
5.2	Öneriler	147
KAYNAKÇA	148	

EKLER.....	162
Ek 1: Öğrenci Bilgi Formu	163
Ek 2: Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği	164
Ek 3: Anket Uygulama Onayı	165
Ek 4: Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği Kullanım İzni	166

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Alındığı Okulların Sınıflara Göre Dağılımı	58
Tablo 2. Örneklem Ait Özelliklerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı	59
Tablo 3. Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Normallik Testi (Shapiro-Wilk) Sonuçları.....	65
Tablo 4. Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle Verilerin Kare Dönüşümü Sonrası Normallik Testi (Shapiro-Wilk) Sonuçları	66
Tablo 5. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutum Tutum Puanları.....	69
Tablo 6. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Tutum Boyutlarına Göre Tutum Puanları	74
Tablo 7. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinin Olumlu Maddelerine Göre Verdiği Cevapların İstatistiksel Bilgiler.....	85
Tablo 8: Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinin Olumsuz Maddelerine Göre Verdiği Cevapların İstatistiksel Bilgileri	90

Tablo 9. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	101
Tablo 10. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna İlişkin Yaşlara Göre İstatistiksel Anlamda Fark Olan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	102
Tablo 11. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	103
Tablo 12. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna İlişkin Yaşlara Göre İstatistiksel Anlamda Fark Olan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	104
Tablo 13. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	105
Tablo 14. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma’ Boyutuna Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	107
Tablo 15. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	109

Tablo 16. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	110
Tablo 17. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	112
Tablo 18. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna İlişkin Babalarının Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	113
Tablo 19. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	115
Tablo 20. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna İlişkin Babalarının Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	116
Tablo 21. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	118

Tablo 22. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	119
Tablo 23. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	121
Tablo 24. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	121
Tablo 25. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	123
Tablo 26. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	124
Tablo 27. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	126

Tablo 28. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	127
Tablo 29. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	130
Tablo 30. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Annelerinin Mesleğine Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	131
Tablo 31. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	134
Tablo 32. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Mesleğine Göre İstatistiksel Olarak Anlamli Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	135
Tablo 33. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	138

Tablo 34. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Mesleğine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	136
Tablo 35. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	138
Tablo 36. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Mesleğine Göre Aralarında İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	139

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Dağılımı Gösteren Histogram.....65
- Şekil 2.** Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Dağılımını Gösteren Saplı Kutu Grafiği.....66
- Şekil 3.** Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Kare Dönüşümü Sonrası Dağılımını Gösteren Saplı Kutu Grafiği.....67

SİMGELER LİSTESİ

- d: örneklem hatası (0,05)
f: Frekans
n: Örneklem sayısı
N: Evren
p: Anlamlılık
P: incelenen olayın gerçekleşme olasılığı
Q: incelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı
SS: Standart sapma
Sd: Serberstlik derecesi
Sh: Standart hata
t: anlamlılık düzeyi (1,96)
 $\bar{X}$: Aritmetik ortalama
 X^2 : Ki Kare değeri (Kruskal-Wallis H Testi için)
Z: Z Değeri (Mann-Whitney U Testi için)
 α : Güvenirlik (0,05)

KISALTMALAR LİSTESİ

CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies)
SPSS	: Sosyal Bilimler İstatistik Paketi (Statistical Package for the Social Sciences)

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırma konusu olarak ele alınan problemin ne olduğuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, sınırlılıklarına, araştırmaya başlarken yapılan varsayımlara ve araştırmada geçen tanımların hangi anlamlarda kullanıldığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Amaçlı ve planlı öğretimin yapıldığı okullarda, öğrencilerin ülkenin genel amaçları doğrultusunda, derslerin amaçları ile ilişkili bilgileri edinerek, kendilerinden istenilen davranışları göstermeleri beklenmektedir. Ortaokulların beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarında okutulan sosyal bilgiler dersinde öğrencilerden, haklarını ve sorumluluklarını bilen iyi bir vatandaş, insan hakları, demokrasi, egemenlik ve laiklik gibi kavramları özümseyip, yaşamını buna göre düzenleyen iyi bir insan olmaları istenmektedir.

Okulda öğrenme ve öğretme süreci, eğitimin başlıca öğelerindedir. Öğrenme, kişide kısaca davranış değişikliği olup yıllardır eğitim araştırmacılarının üzerinde durduğu alan olmuştur. Bilim adamları tarafından öğrenmenin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği, öğrenmeyi etkileyen faktörler gibi alanlarda farklı kuramlar ortaya atılarak öğrenme kavramına açıklık getirilmeye çalışılmıştır (Altun ve Çolak, 2011: 17). Zamanla eğitim bilimlerinde öğrenme psikolojisi adı altında bir bölüm oluşmuştur. Öğrenmeyi etkileyen faktörlere başında, öğrenen kişinin özellikleri gelmektedir. Öğrenen kişinin öğrenme için gerekli biyolojik ve bilişsel olgunluğa ulaşması önemli olmakla birlikte, öğrenen kişinin gerekli psikolojik ortamı da sağlamış olması gerektiği zamanla öğrenmeyi etkileyen etkenlerin içinde zikredilmeye başlamıştır. Nitekim Bloom (1979), öğrenme için ön koşullardan olarak ilgi, istek ve tutumu içine alan duyuşsal giriş davranışlardan bahsetmiştir. Geçmişten günümüze öğrenmede sadece bilişsel altyapı dikkate alınmayarak bunun yanında duyuşsal hazıroluş da önemsenmektedir.

Son yıllarda, sosyal bilgiler dersinin daha iyi işlenebilmesi için öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ve bu tutumları etkileyen faktörleri araştırmak, araştırmacıların cevap aradığı soruları oluşturmaktadır. Araştırmacılar, farklı yöntem ve teknikler deneyerek, farklı yöntem ve tekniklerin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını nasıl etkilediğini göstermeye dönük çalışmalar yapmışlardır. Sosyal bilgiler dersinde H. Kaya, (2011) coğrafi bilgi sistemlerini, Bağcı (2009) portfolyoyu, Günaydın (2008) dramayı, Ünlü (2009) bilgisayar ortamını, T. Öztürk, (2011) projeyi, Oruç ve Erdem (2010) biyografiyi, Oruç (2010) mizahı, İ. Kaya, (2010) beden dilini, Altınışik ve Orhan (2002) çoklu ortamı kullanarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında bir değişiklik olup olmadığını incelemişlerdir. Yapılan bu çalışmalarda farklı öğretim metotları kullanmanın öğrencilerin tutumları üzerindeki etkileri ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışmalarda Altınışik ve Orhan (2002) yaptığı çalışma haricindekilerde uygulanan metotların öğrencilerin tutumlarında olumlu etkiler yaptığı sonucuna varılmıştır.

Tay ve Akyürek Tay (2006) öğrencilerin tutumları ile başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasında öğrencilerin tutum düzeylerinin artmasına paralel olarak başarılarının da arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Buradan hareketle sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum sergileyen öğrencilerin derse hazırlıklı gelmelerinde, derse dinlemelerinde ve dersle ilgili ödevleri yapmalarında etkili olmaktadır ki tüm bunlar başarıyı beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin derse karşı tutumlarında olumsuz bir durum söz konusu ise öğrenciler bu derse hiçbir hazırlık yapmadan gelmekte, derse isteksiz dinlemekte veya dinlememekte ve dersle ilgili ödevleri yapmamaktadır. Bu durum, beraberinde derste başarıyı getirmektedir. Bu anlamda, öğrencilerin başarılarının artırılmasında, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının da olumlu olması gerekmektedir.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutum düzeylerini öğrenmek, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı duyuşsal hazırbulunuşluklarını belirlemede bize yol gösterecektir. Yüce (2008) taşımali olan öğrenciler ile taşımali kapsamda olmayan öğrencilerin tutumlarını incelemiş ve öğrencilerin taşımali olup olmamalarına göre tutumlarında değişiklik olduğunu belirtmiştir.

Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004) ve Öztürk ve Baysal (1999) ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını incelerken, Sidekli (2010) beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını incelemiştir. Oğur (2009), Yılmaz ve Şeker (2011) ilköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını belirleyen çalışmalar yapmışlardır. Yapılan bu çalışmalarda altıncı ve yedinci sınıfın sosyal bilgiler dersine karşı tutumunu ele alan çalışmaların örneklem alındığı yıllar itibariyle düşünüldüğü zaman, bazılarının yapılandırmacı yaklaşıma dayalı sosyal bilgiler öğretiminin başladığı yıllara rasgelmekte olduğu görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, ülkemizdeki ve dünyadaki değişim ve gelişimlere paralel olarak ilköğretim programlarını yenileme yoluna gitmiş ve altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programını 2005 yılında kabul ederek yenilenen programın 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren ilköğretim 6. sınıflarda, 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren de 7. sınıflarda kademeli olarak uygulanmasını kararlaştırmış (MEB, 2005b: 486) ve bu şekilde ülkemizde uygulamıştır. Böylece sosyal bilgiler öğretim programı yenilenmiş haliyle tüm yurttan uygulamaya konmuştur. Uygulanan sosyal bilgiler öğretimine göre, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik ilgi, istek ve tutumlarını bilmek gerekmekte ve öğretmenlerin belirli aralıklarla öğrencilerin derse karşı tutumlarını belirlemelerini istemektedir. Sosyal bilgiler öğretiminde, öğrencilerin derse karşı tutumunun düşük olduğu durumlarda, bunun nedenlerinin araştırılarak bu duruma göre gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının incelenmesi, eğitimciler için elzem bir konudur.

Bahsi geçen konulardan hareketle, bu araştırmanın ele aldığı temel problem, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının nasıl olduğudur.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını belirleyerek, tutumların bazı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen genel amaç doğrultusunda, aşağıda sunulan sorulara cevap aranmıştır:

- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları hangi düzeydedir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları sınıf seviyelerine göre bir fark var mıdır?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin yaşlarına göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin cinsiyetlerine göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin kardeş sayılarına göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin babalarının mesleğine göre değişmekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre değişmekte midir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Öğrenmenin temeli gerekli hazırbulunmuşluğu sağlamak olduğuna göre, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı mevcut hazır olma halleri önem arz etmektedir. Nitekim Akdağ (2008), öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki başarılarını etkilediğini belirtmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları onların bu derste etkinliklere katılımlarına da etkileyecektir. Eğitimciler ve program geliştirmeciler tarafından, sosyal bilgiler eğitim programlarını revize edilirken öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutum seviyelerini öğrenmeleri, onlara kolaylık sağlayacak ve onlara, öğrencilerin tutumuna göre programı nasıl hazırlayacakları konusunda fikir verecektir. Öğrencilerin tutumu olumlu ve yüksek ise bunu devam ettirmek istenecek, eğer öğrenci tutumları düşük ve olumsuz ise bu durumu düzeltmenin yolları aranacaktır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını belirlemeye yönelik önceki yıllarda yapılan çalışmalar bulunmakla birlikte, bu çalışmaların yeterli sayıda olduğunu söylemek de pek de mümkün görünmemektedir. Çünkü; altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını inceleyen çalışmaların bazıları daha ziyade geleneksel öğretim metotlarının kullanıldığı 2005 ve öncesinde yapılmış olup, bazı çalışmalar da yenilenen sosyal bilgiler öğretiminin uygulandığı yıllara rasgelmiştir. Haliyle yeni bir programın uygulanması bir anda olmayacağı, belli bir zamanın alacağı da açıktır. Bu anlamda bu çalışma, uygulanan programın uygulanmasının ardından beş yıl geçtikten sonra olması nedeniyle önemlidir. Çünkü; eğitimciler ve öğrenciler bu zaman içerisinde, aktif öğrenmeye dayalı yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen anlayışla oluşturulmuş yeni programa uyum sağlamışlardır.

2005 yılında kabul edilen sosyal bilgiler öğretim programında, sosyal bilgiler öğretiminin değerlendirilmesi ile ilgili olarak ayrılan bölümde, tutum ölçeklerine de yer verilerek, eğitimde duyuşsal alana da işaret edilmiştir. Bacanlı (2006: 47), eğitimdeki hedefleri bilişsel-duyuşsal olarak ayırdığında sosyal bilgilerin ikisinin arasında olduğunu belirterek, Taba Sosyal Bilgiler Programındaki amaçların bir kategorisinin de tutum, duygu ve duyarlık olduğundan bahsetmektedir. Bu açıdan, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı sergiledikleri tutumun belirlenmesi önem taşımaktadır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma aşağıda belirtilen maddeler yönüyle sınırlıdır. Bunlar:

- Araştırma verilerin toplandığı tarama yöntemi ile,
- Araştırma taramaya dahil edilen Malatya Merkez ilçesindeki 22 okuldan seçilen 1004 kişilik örneklem grubu ile,
- Araştırma 2013-2014 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.5 Varsayımlar

Taramaya dahil edilen öğrenciler, evreni temsil edecek niteliktedir.

Taramaya dahil edilen öğrenciler, soruları cevaplandırırken samimidirler.

1.6 Tanımlar

Sosyal Bilgiler: ‘Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi’ (MEB, 2005a) dir.

Tutum: ‘Bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine (motivation) dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal tepki ön eğilimi’ (İnceoğlu, 2011) dir.

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm, kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar olarak iki alt başlık halinde düzenlenmiştir.

2.1 Kuramsal Bilgiler

Araştırmada kuramsal bilgiler, sosyal bilgiler ve tutum alt başlıkları olarak düzenlenmiştir.

2.1.1 Sosyal Bilgiler

Bu bölümde sosyal bilgiler kavramının ne olduğu, sosyal bilgilerin yararlandığı bilimler ve sosyal bilgiler dersinin tarihi seyri ele alınmıştır.

2.1.1.1 Sosyal Bilgiler Kavramı

Sosyal bilgiler terimi resmi olarak 1916 yılında Amerika’da kabul edilmiş ve sosyal bilgiler terimi, doğrudan doğruya toplum ve toplumun üyesi olan insana dair olan bilgiler olarak tarif edilmiştir (Moffatt, 1957: 18). Zaman içerisinde eğitim sistemlerinde ve sosyal konularda meydana gelen değişiklikler nedeniyle sosyal bilgiler kavramının tanımı ve içeriği genişlemiştir. Sosyal bilgiler kavramının ne olduğu ile ilgili olarak değişik alandaki kişiler tarafından farklı anlamlar taşımakla (Sağlamer, 1983:6) birlikte sosyal bilgiler kavramına yönelik birbirinden farklı çok cevap verilmiş ve bu kavramın öğretimiyle ilgili olarak yıllardır bir ortak nokta bulunamamıştır. 1992’de Amerika’da Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’nin (NCSS) yaptığı geniş kapsamlı sosyal bilgiler tanımı, sosyal bilgiler uzmanları tarafından genel kabul görmüştür (C. Öztürk, 2011: 3-4).

Sosyal bilgiler kavramına yönelik yapılan tanımlar genel olarak şöyledir:

Sağlamer (1983: 6-7), sosyal bilgilerin program anlamında sosyal bilimlerden aldığı içeriğe dayanarak oluşturulan üniteleri kapsayan program olarak kullanıldığını belirterek, sosyal bilgileri, öğretim amacıyla sosyal bilimlerden seçilen, basitleştirilerek düzenlenmiş konular olarak tanımlamıştır. Bu anlamda sosyal bilgiler fen bilgisi gibi bir terim olup fen bilgisi fen bilimlerine dayanırken, sosyal bilgiler de sosyal bilimlere dayanmaktadır.

Sönmez'e göre (2010:3) 'sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler'dir. Toplumsal gerçekten maksat toplum hayatını düzenleyen etkinliklerdir. İnsan hayatındaki toplumsal olgu ve ilişkilerin tümü bu kavrama dahil olup sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin kesiştiği bir alandır.

Köstüklü (2006:9-11), sosyal bilgilerin Amerika'da ilk kullanılmasından sonra diğer ülkelerde ve eğitim programlarında kullanılmasıyla birlikte sosyal bilgiler denildiğinde, sosyal bilimlerle alakalı ama özgün bir çalışma alanı olan dersin akla geldiğini belirterek sosyal bilgiler terimini, sosyal bilimlerin içeriğine dayanarak oluşturulan üniteleri içeren program olarak nitelemiştir. Bu anlamda sosyal bilgiler, bir bilim olmayıp bir bilgi alanıdır.

C. Öztürk, (2011:4), sosyal bilgiler alanında çalışma yapan yerli ve yabancı bilim adamlarının sosyal bilgiler ile ilgili tanımlarını dikkate alarak sosyal bilgileri, her açıdan değişen ülke ve dünya koşullarına paralel olarak, bilgileri kullanıp karar verebilen ve problem çözebilen etkin vatandaş yetiştirme amacını güden, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri sentezleyip kullanan bir öğretim programı olarak tanımlamıştır.

Amerika'da yayınlandıktan sonra resmi nitelik kazanarak, sosyal bilgiler alanındaki uzman kişilerin temel aldığı sosyal bilgiler tanımını, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), sosyal bilgileri, sosyal ve beşeri bilimleri kaynaştırarak iyi bir vatandaş yetiştirmeyi amaç edinen bir çalışma alanı olarak tanımlamıştır. Okuldaki programlarda sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden (tarih, coğrafya, hukuk, antropoloji,

arkeoloji, ekonomi, felsefe, siyaset, psikoloji, din, sosyoloji) ve beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden elde ettiği içeriği kullanarak sistemli ve eşgüdümlü bir çalışma sağlamaktadır (C. Öztürk, 2011:4).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2004 Yılında kabul ettiği sosyal bilgiler öğretim programında sosyal bilgilerin tanımını ‘bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi’ olarak yapmıştır.

Tüm bunlardan hareketle, **sosyal bilgiler, ilköğretim düzeyindeki öğrencilere kazandırılması gereken hedefler doğrultusunda oluşturduğu içeriği sosyal, beşeri ve diğer bilimlerden alarak, öğrencilere sunmayı ve öğrencilerin bu bilgiler ışığında kendilerinden istenen özellikleri kazandırmayı amaçlayan bir derstir.** Sosyal bilgiler bir bilim dalı olmayıp diğer bilim dallarının elde ettiği bilgileri alarak kullanan bir çalışma alanıdır.

2.1.1.2 Sosyal Bilgilerin Diğer Bilimlerle İlişkisi

Sosyal bilgilerin temel dayanağı sosyal bilimler olmakla birlikte, sosyal bilgiler konularını seçerken sosyal bilimlerden ve din, ahlak gibi diğer alanlardan ve vatandaşlık konularından almaktadır. Sosyal bilgiler bünyesinde tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, antropoloji, felsefe, eğitim, psikoloji, hukuk gibi bilimleri barındırmakta ve içeriğini bu bilimlerden elde etmektedir.

Tarih:

Tarih, geçmişte yaşanmış olayları yer, zaman ve kişileri kaynaklara dayalı olarak, sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde inceleyen bir bilim dalıdır. Tarih, geçmişte

yaşanan olaylarla ilgilenmekte ve bu olaylar ile ilgili olarak belgeleri kullanmaktadır. Tarihi belgelerin bilimsel olarak incelenmesi tarih bilimini oluşturmaktadır. Sosyal bir varlık olan insanın düşünce ve hayat tarzının oluşmasında kendisini tanıması gerekmektedir. Geçmişten günümüze insanlığın yaşadığı olaylar, fikirler ve bunların sonuçları konusunda tarih bize yardımcı olmaktadır. Tarih bir milletin hafızası olup toplumların hayatlarını sürdürebilmeleri için tarihlerini öğrenmeleri önem arz etmektedir (Köstüklü, 2006: 11-12).

Önceleri siyasi ve askeri konuları ağırlıklı inceleyen tarihçiler, 19. Yüzyıldan sonra ekonomik ve sosyal konuları öne çıkarmış ve günümüzde insanların hayatı boyunca yaptığı her şeyi incelemektedir. Bu anlamda tarih, insanların geçmişte uğraştıkları siyasi, sosyal, kültürel, ticari, dini, ekonomik, bilimsel vb. faaliyetleri zaman ve mekan belirterek olayların birinin diğerine etkisini belirterek yani olayların sebep ve sonuçlarını belgelere dayalı olarak ve bilimsel bir yöntem izleyerek incelemektedir. Tarihçi olayları aktarırken objektif bir şekilde olayları olduğu gibi aktarmalıdır (Bicer, 2008: 15-17).

İnsanlık tarihi içinde meydana gelen olayların araştırma, inceleme, öğrenme ve öğretme işlerini kolaylaştırmak için tarih zaman, yer ve konularına göre bölümlendirilmiştir. Zamana göre tarih, çağ, yüzyıl ve isme göre tasnif edilmiştir. 17. Yüzyılda dünyayı ilgilendiren önemli olaylar dönüm noktası kabul edilerek Avrupa tarihi merkezli şekilde tarih, çağlara ayrılmıştır. Çağlar tasnif edilirken Avrupa dışında kalan yerler dikkate alınmamış ve bu yerler için hala bir çağ taksimi mevcut değildir. Tarih zamana göre yüzyıla dayanarak tasnif edildiğinde 20., 21. Yüzyıl gibi o yüzyıl içinde meydana gelen olayları akla getirirken, şahıslara göre dendiğinde ise Fatih Devri gibi tarihteki kişilerin hayatları boyunca meydana gelen faaliyetleri akla getirmektedir. Tarih, coğrafi yere göre Asya Tarihi, Avrupa Tarihi gibi coğrafi yerlerle sınırlı tarihi olayları konu edinmektedir. Konuya göre ise tarih, toplumların tarihini tarihi, siyasi, ekonomik, askeri gibi konularına göre ayrılmasıdır. Belirtilen bu tasnifler ışığında tarihi tek başına incelemek tarihin bütünlüğünü bozmaktadır. Bu nedenle olayları tüm boyutlarıyla düşünmek en doğru olanıdır. Bir ülkenin tarihini tek başına diğer ülkelerin tarihinden bağımsız bir şekilde araştıramazsınız (Özçelik, 2001: 26-29).

Türkiye’de tarih biliminin gelişimine kabaca baktığımızda 18. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti’nin resmi tarihçiliğinin kurumsallaştığını, Tanzimat dönemiyle dinsel tarih anlayışından hanedan tarihi anlayışına kayarak bir dönüm noktası olduğunu, II. Meşrutiyet dönemiyle Batı’dan yapılan çevirilerle çağdaş anlamda tarih araştırmalarının başladığını ve Cumhuriyetle birlikte 15 Nisan 1931’de kurulan Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti ile tarihin daha derin bir şekilde incelendiğini söyleyebiliriz. Cumhuriyet öncesinde genellikle İslam tarihi ile sınırlı bir tarih öğretimi esas iken Cumhuriyetle birlikte Türk tarihinin bütünüyle ele alınması sağlanmıştır (Bilgili, 2010: 131).

Devletler eğitim sistemlerini düzenlerken öğrencilerin kimlik duygusunun gelişimine katkıda bulunmak, geçmişin ışığıyla günümüzü anlamak ve yorumlamak, öğrencilerin kendi kültürünü ve diğer kültürleri anlamalarına katkıda bulunmak gibi amaçlarını gerçekleştirmek için tarihten faydalanmaktadırlar ((Köstüklü, 2006: 18). Sosyal bilgiler de kendi içeriğini oluştururken iyi bir vatandaş yetiştirmek için içeriğini tarih konularından alarak zenginleştirmektedir. MEB (2005a) sosyal bilgiler öğretim programında tarih konularını kültür ve miras öğrenme alanında toplayarak öğrencilerin kendi tarih ve kültürlerini öğrenmesini amaçlamıştır.

Coğrafya:

Coğrafya en basit tanımıyla yeryüzünü, Dünyayı tanıtan bilim olarak tanımlanmaktadır. Yeryüzünden kasıt coğrafi yeryüzdür. Coğrafi yeryüzü denildiğinde taşküre (lifosfer), suküre (hidrosfer) ve havaküre (atmosfer)’yi içine alan ve tüm canlıların faaliyet dünyası olan canlılar küresi (biyosfer) akla gelmektedir. İnsanlar üç doğal küreyi de içine alan biosferde hayatlarını sürdürmektedir. İnsanlar çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmek için taşküre, havaküre ve sukürede faaliyetleri bulunmaktadır. Bu anlamda coğrafya insanın coğrafi yeryüzü ile etkileşimini incelemektedir. Coğrafyanın ana merkezinde insan vardır. Coğrafya coğrafi yeryüzündeki olayları insanla ilişkilendirerek incelemektedir (Doğanay,1998: 32-37).

Odağında insan olan bir bilimin insanlık tarihiyle başlaması gerektiğinden, coğrafyanın insanın yeryüzüne gelmesiyle başladığını söyleyebiliriz. Bilim olarak da

coğrafya Aristo'yla başlamış ve bilimsel ve teknik gelişmelere paralel olarak sürekli gelişmiştir. Coğrafya konularına göre genel ve yerel coğrafya olarak incelenmektedir. Genel coğrafyanın içinde canlı ve cansız varlıkları konu edinen fiziki coğrafya, insanların çeşitli faaliyetlerini konu alan beşeri ve ekonomik coğrafya bulunmaktadır. Yerel coğrafyanın içinde ise yeryüzündeki belli bir yerin fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri barınmaktadır. Tüm bunlara ilaveten Dünyanın şeklini, boyutlarını, coğrafi koordinatları vb. inceleyen matematik coğrafya alanını da unutmamak gerekir (Güner, 2007: 14-26).

Öğrencilerin yakın çevrelerini tanımaları, yurt sevgilerinin güçlenmesi ve olayların nedenlerini algılamaları sosyal bilgiler sayesinde olmaktadır. Coğrafya insanların diğer insanlarla bağlantılarının ve ilişkilerinin düzenlenmesinde ve dünyayı ve kendimizi anlamamızda bize yol gösterecek bilgi, beceri ve kavramları öğrenmemizde yardımcı olmaktadır. Coğrafya insanların yurt sevgisinin gelişmesinde aktif rol oynamaktadır. İnsanların yaşadığı yerleri sevmesinde, korumasında ve yönetmesinde coğrafya önem arz etmektedir (Meydan, 2010: 70-74). Bu nedendir ki sosyal bilgiler içeriğini oluştururken coğrafyadan faydalanmaktadır.

Antropoloji:

Kısaca insan bilimi demek olan Antropoloji, Yunanca 'anthropos' (insan) ve 'logos' (bilim) kelimesinden oluşmuştur (Saran, Tarihsiz, 21). Antropoloji, etnografi ve etnoloji kavramlarıyla bazen eş anlamlı kullanılmaktadır. Etnografi ilkel halkların alışkanlık, gelenek ve göreneklerini incelerken, etnoloji etnografiden elde edilen bilgilerle ilgilenir (Agué ve Colleyn, 2005: 13). Antropoloji etnolojiyi kendi içinde barındıran daha geniş bir bilimdir. Antropoloji çok geniş çalışma alanına sahiptir. Önceleri sadece ilkel insanları inceleyen bir bilim olarak algılanmakta ise de günümüzde tüm insanların geçmişi ile bugünkü durumunu incelemektedir. İnsan geçmişte ve günümüzde incelerken diğer sosyal bilimlerle de ilişki içerisindedir. Geçmiş toplumları incelerken arkeoloji, filoloji vb. bilim dallarında elde edilen bilgilerden yararlanır (Haviland, 2002: 31). Bu anlamda antropoloji, diğer bilimlerin çalışmalarından yararlanır. Kullandığı terimler diğer bilimlerin kullandığı terimlerdir. Bundan dolayı Antropoloji bir 'kavşak disiplin'dir (Agué ve Colleyn, 2005: 9).

Antropoloji, insanı sadece bir birey olarak incelemez, insanı toplum içinde bir birey olarak incelemektedir. Antropoloji ile uğraşanlar insanlarla ilgili çalışmalarını tek başlarına yapmazlar. Çalışmalarını kolaylaştırmak için antropoloji belli kısımlara ayrılmıştır. İnsanların fiziksel, biyolojik yönünü araştıranlar ayrı, sosyal, toplumsal yönünü araştıranlar ayrıdır (Haviland, 2002: 32).

Antropolojinin disiplinli olarak, bilimsel olarak ortaya çıkışı Batı kaynaklıdır. Sanayileşmenin artmasıyla özellikle İngiltere'nin sömürgesi altındaki halkların daha iyi yönetilmesi için araştırılması, Kuzey Amerika'daki kaybolma tehlikesindeki halkların araştırılması ve Almanya'da halk kültürü araştırmaları antropolojinin temelini oluşturmuştur (Özbudun, Şafak ve Altuntek: 2002: 10vd). Antropoloji, Amerika'da kültürel antropoloji, İngiltere'de sosyal antropoloji olarak nitelendirilmiştir. Amerika'daki antropologlar Amerika'nın modern öncesi toplumların yapısını inceleyen etnolojik çalışmalar yapmışlardır. İngiltere'de ise sömürge altındaki Afrika, Avustralya'daki halkların yaşama biçimlerini, kültürlerini inceleyen çalışmalar yapılmıştır. 19. Yüzyılda ırk kavramının diğer insanlara tasnifinde belirleyici rol oynamasıyla birlikte antropoloji ırk bilimi olarak algılanmıştır. Genetik araştırmalar sonucunda kesin bir ırk sınıflamasının mümkün olmadığını anlaşılmasıyla antropoloji, insan hakları yaklaşımının destekçilerinden biri olmuştur (Aydın ve Erdal, 2007: 9-11).

Antropoloji, insanların, toplumların karşılıklı ilişkilerini, farklılıklarını, benzerliklerini incelemektedir. İnsanların dillerini, akrabalıklarını, toplumsal sınıflarını, inançlarını konu almaktadır (Augué ve Colleyn, 2005: 13). Önceleri yok olma tehlikesindeki egzotik toplumlar incelenirken günümüzde tüm dünya toplumları incelenmektedir.

Antropoloji de sosyal bilgiler gibi sosyal bilimler ile ilişki içerisindedir. Sosyal bilgiler öğretiminde sosyoloji, coğrafya ve tarih konularının öğretiminde antropolojinin önemi büyük olup müzelere yapılan geziler sayesinde öğrencilerin gördüklerini hatırlama düzeyleri en yüksek noktaya ulaşabilecektir (Akdağ ve Sarı, 2010: 239).

Sosyoloji:

Sosyoloji (toplumbilim), insanın toplum içindeki davranışlarını ve insanlar arasındaki sosyal ilişkileri incelemektedir. İnsan daima hayatını toplum içerisinde geçirmektedir. Sosyoloji sosyal ilişkilerin nasıl meydana geldiğini ve seyrini dikkate almaktadır. İnsanın doğayla ve insanla ilişkisini kapsayan toplumun doğayla ve insanla ilişkisinin biçimlenmesi, örgütlenmesi ve çözümlenmesi sosyolojin ana uğraşlarından (İçli, 2002: 1-5). Toplumsal statü ve rolleri, toplumsal yapıya bağlı bir şekilde inceleyen sosyoloji biliminde toplumların kategorik ayrımı ve değişmesi ele alınmaktadır (Duran, 2010: 119).

Anbarlı Boztaş'ın belirttiği gibi (2011: 6-7) sosyoloji sayesinde insanlar, kendilerinden başka yaşayan toplulukları anlamaya çalışmakta ve diğer toplulukların değerlerine ve davranışlarına eleştirel olmayan bir açıyla bakmaktadır. Bu sayede insanlar sosyolojik bakış açısını öğrenmektedir. Bu anlamda sosyoloji insanların olaylara geniş açıdan bakmalarına fırsat vermektedir.

Sosyal bilgiler, adını social kelimesinden almakta ve social kelimesi sosyolojinin kökünü oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler dersi bu bakımdan sosyoloji ile iç içedir. Sosyal bilgiler dersi konularının ve kavramlarının birçoğunu sosyoloji biliminden almaktadır (Duran, 2010: 115). Temel amaçları arasında insanların yaşadığı toplumu tanıması ve bu topluma uyum sağlaması olan sosyal bilgiler dersinin önemli bir parçasını toplum ve toplumsal yapı oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler toplum ve toplumsal yapının açıklanmasında sosyoloji biliminin elde ettiği bilgileri kullanmaktadır (Bilgili, 2010: 153-154).

Ekonomi:

Kaba bir tanımla insanların ekonomik faaliyetlerini inceleyen bir bilim olarak nitelendirdiğimiz ekonominin geniş tanımı 'ülkenin sahip olduğu kıt kaynakların kişi ve toplum ihtiyaçlarını karşılayacak olan mal ve hizmetlerden hangilerinin üretime ayrılacağını ve üretilen bu ürünlerin kişiler veya gruplar arasında ne şekilde pay edileceğini inceleyen sosyal bir bilim' (Pekin, 2012: 2) olarak yapılmaktadır. İnsanoğlu

var olduğundan bu yana çeşitli ihtiyaçlarını gidermek istemektedir. Fakat insanoğlu her ihtiyacını tek başına gidermede yeterli olmamakta ve ihtiyaçlarını gidermek için başkalarına da ihtiyaç duymaktadır. Kendisinin ürettiği mal veya hizmeti başkalarına sunarken, başkalarının ürettiği mal veya hizmetten kendisi de ihtiyacı doğrultusunda yararlanmaktadır. İhtiyaçlarımız sonsuz iken bunları karşılayabilecek olanaklarımız sınırlıdır. İnsanoğlu ihtiyacının önem sırasına göre bir seçimde bulunarak sınırlı kaynaklarını ihtiyacını karşılayabilmek için kullanmaktadır. Bu açıdan ekonomiyi ‘sınırlı olan tatmin araçlarıyla, sınırsız olan ihtiyaçlar arasındaki dengesizlikten doğan insan faaliyetlerini inceleyen bir bilim’ (Acar, 1998: 10) olarak tanımlayabiliriz.

İhtiyaç, mal ve hizmet, kıtlık, fayda, değer ve fiyat, para, gelir, verimlilik, üretim, tüketim vb. ekonominin temel kavramları olup insanların toplum içindeki ekonomik faaliyetleri ekonominin konusunu oluşturmaktadır. Amacı kıt olan kaynakları en verimli ve faydalı bir şekilde kullanılması olan ekonominin diğer sosyal bilimlerle çok yakından ilişkisi vardır. Ekonomi bilimi ile uğraşanlar ekonomik faaliyetleri incelerken ve yorumlarken ülkelerin içinde bulunduğu diğer durumları da dikkate almalıdır (Ünlüönen ve Tayfun, 2009: 6-20).

Öğrencinin ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavraması ve meslekleri tanıyarak çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanması gibi sosyal bilgiler dersinin ekonomi konularıyla doğrudan ilişkili genel amaçlarının yanı sıra ekonomik etkileşimi analiz etme, ekonomik kalkınmanın yerini kavrama gibi dolaylı amaçları vardır. Ekonomi ile ilgili bu amaçları güden sosyal bilgiler dersinin konularında ekonomiyle ilişkili konuların olması kaçınılmazdır (Akhan, 2010: 258). Bunlara dayanarak sosyal bilgiler dersinin ekonomi biliminin elde ettiği bilgileri kullanması gerekmektedir.

Felsefe:

Felsefenin ne olduğu bizzat felsefenin temel sorunlarından birisi olmakla birlikte felsefeyi anlamak için felsefe ile uğraşan filozofların yaptıklarına bakmak yeterli olacaktır. Farklı zaman ve mekânlarda yaşayan filozofların farklı amaçlarla ürettikleri

farklı felsefelerin ortak özelliklerini baktığımızda Kant'ın akla dayanarak kendini haklı çıkarmak için yapılan zihinsel etkinlik tanımlaması felsefeyle uğraşanların ortak noktalarını işaret etmektedir (Arslan, 2012: 29). Topdemir (2011: 7), felsefenin ne olduğu ile ilgili olarak felsefeyi 'doğal ve doğal olmayan her türlü varlık üzerine, düşünme, bilme, tanıma, öğrenme, anlama, anlamlandırma ve açıklama eylemi ve etkinliği olarak betimlemiştir'. Filozofların varlık, bilgi ve değer üzerine yoğunlaştıklarını ve zamanla bu üç alanın felsefenin üç temel disiplini oluşturduğunu belirtmiştir. Bilgi felsefesi, bilim felsefesi, varlık felsefesi, ahlak felsefesi, siyaset felsefesi, sanat felsefesi, din felsefesi, eğitim felsefesi, hukuk felsefesi, dil felsefesi ve toplum felsefesi felsefenin belli başlı disiplinleridir (Arslan, 2012: 36).

Felsefe insanın olayları kavrayış gücünü artırarak düşünce dünyasının gelişmesine katkıları sunmakta, insanın kendine ve çevresindeki olaylara mantıklı bir şekilde yaklaşmasını sağlamaktadır. İnanç sistemlerinin anlaşılmasından ahlak kurallarının konulmasına, siyasi oluşumların ortaya çıkmasına kadar felsefenin etkisi görülmektedir. Felsefenin sağladığı faydalardan birisi de insanın kendisini ve çevresini sorgulama fırsatı veren eleştirel düşünmeyi geliştirmesidir (Topdemir, 2011: 30-31).

Eski zamandan günümüz çağının başlarına kadar felsefe ile uğraşan insanların aynı zamanda bilimsel çalışmalarda da bulunması felsefe bilim ilişkisinin en genel göstergesidir. Günümüzde felsefe ile bilim birbirinden çalışma alanı olarak ayrılmış olsa bile aralarındaki bağ hala devam etmektedir. Felsefe ve bilim etkileşim içerisinde birbirine katkıları sunmaktadır. Doğa bilimlerinde olduğu gibi sosyal bilimlerinde de felsefe önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal bilgilerin kaynağını felsefi eğilimlerle belirlenen yöntemlerin kullanıldığı sosyal bilimlerden alması felsefe ile ilişkisinin yadsınamayacağını göstermektedir. Gerek eğitim felsefesi gerekse bilim felsefesi açısından felsefe ile sosyal bilgiler birbiriyle etkilemektedir. Eğitim felsefesi sürekli sorgulama yoluyla eğitim faaliyetlerine yön vermektedir. Eğitimin amacının ne olması gerektiği, nasıl insan yetiştirilmesi gerektiği ve toplumun ihtiyaçlarını belirlemede eğitim felsefesinin fonksiyonu büyük olup bu sayede eğitim faaliyetlerinin hareketli ve değişimlere açık olmasını sağlamaktadır (Günay, 2010: 161-170). Sosyal bilgilerin cevabını aradığı sorular, eğitim felsefesi tarafından sorulmakta ve sosyal bilgilerin istifadesine sunulmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde felsefi konulara yer verilmekte ve

sosyal bilgilerin kazandırmayı hedeflediği becerilerden birisi olan eleştirel düşünme, aynı zamanda felsefenin de temel yapıtaşdır.

Eğitim:

Genel anlamda eğitim, insanların yaşadıkları sosyal ortamda davranış biçimi edinme süreçleri (Varış, 1994: 13) dir. Biyo-kültürel ve sosyal bir varlık olan insan (Ertürk, 1994: 3) doğa ile etkileşerek kültürlenmekte ve diğer insanlarla etkileşerek toplumsallaşmaktadır. İnsan sosyalleşerek kültürlenmektedir (Demirel, 2003: 7). Toplumsallaşma, bir kişinin yaşadığı toplumdaki davranışlarını kişiliğine mal ederek o topluma ait birey olması sürecidir ve bu süreç yaşam boyu devam etmektedir (Tezcan, 1985: 37). Toplumsallaşma sürecinde insan, içinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerini kazanmaktadır ki buna kültürlenme denir ve kasıtlı kültürlenme şekline de eğitim denir (Ertürk, 1994: 7).

Birey toplum içinde doğal süreç içerisinde plan ve program olmadan olumlu-olumsuz, istenmeyen davranışlar edinmektedir. Bu anlamda bireyin topluma yararlı hale gelmesi için bireyden toplum tarafından istenilen davranışları sergilemesi beklenmektedir. Bu anlamda eğitim, bireyin kendi yaşantısı ile ve kasıtlı bir biçimde istenilen yönde davranışlarında değişiklik meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1994: 12).

Bireyin topluma uyum sağlamasında, toplumların kültürel mirasının yeni nesle aktarılmasında, bireyin toplumun mevcut siyasal sistemine uygun olarak yetiştirilmesinde, bireylerin kendi yetenek, istek ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda bir meslek sahibi olmasında, bireyi değişen toplumsal süreçte eğitime gibi eğitimin işlevleri bulunmaktadır. Eğitim sayesinde kişilerin topluma her yönüyle uyumu sağlanmış olmaktadır (Hoşgörür ve Taştan,2009: 287-293).

Sosyal bilgiler belli bir eğitim sürecinde öğrenciye kendine özgü amaçlarını ulaştırmak istemektedir. Eğitim sürecinin nasıl olması gerektiği noktasında eğitim biliminin elde ettiği bilgileri kullanmaktadır. Sosyal bilgiler, kendi programının hazırlanmasında, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde, temel ilkelerinin

belirlenmesinde ve sosyal bilgiler eğitiminin daha iyi olması için nelerin yapılabileceği konusunda eğitimden yararlanmaktadır.

Psikoloji:

En genel tanımıyla psikoloji, insan ve hayvan davranışlarının incelenmesidir. İnsan ve hayvan davranışları arasındaki benzerlikten dolayı hayvan davranışlarının incelenmesi sonucunda insanların davranışlarının anlaşılmasına çalışılmaktadır. Hayvanların davranışlarını incelemek için doğal ortamdan ya da laboratuvar ortamından yararlanılır. İnsan davranışının arkasında gözlenebilen veya gözlenemeyen hisleri, tutumları ve zihinsel süreçleri kapsamaktadır. Psikologlar çeşitli ölçme araçlarıyla insanların davranışlarını ölçerek anlamlandırmaya çalışmaktadır (Morgan, 1984: 6-7). İnsan davranışları kendi içerisinde dikkat algı gibi bilişsel, ilgi, tutum gibi duyuşsal ve bedensel hareketleri içine alan psikomotor davranışları barındırmaktadır. Psikoloji insan davranışlarını bu bütünlük içinde ele almaktadır (Bilgili, 2010: 67).

Baymur (1994: 3-8) psikolojinin amacının insan davranışları üzerine sorular sorarak insanın kendisini daha iyi anlamasına ve kendini geliştirmesine yardımcı olmak olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle insanın kendisiyle, diğer insanlarla ve çevresiyle ilişkileri psikolojinin ana temasını oluşturmaktadır. Psikoloji eğitimde başta olmak üzere ordu, siyaset ve endüstri gibi pek çok alanda kullanılmakta ve psikolojinin elde ettiği bilgilerden yararlanılmaktadır.

Psikoloji diğer alanlarda olduğu gibi eğitimde de önemli bir yere sahiptir. Eğitim psikolojisi psikolojini çalışmalarını ve elde ettiği bilgileri okul ortamının anlaşılmasında kullanmaktadır. Eğitim psikolojisi, insanların okulda ve öğrenme sürecindeki davranışlarını konu almakta ve öğrencilerin gelişimsel özelliklerini, okuldaki öğrenme ve öğretme sürecini ve sınıf yönetimini kendisine seçtiği önemli ilgi alanlarından saymaktadır (Erden ve Akman, 2012: 15-18).

Hukuk:

Sosyal bir varlık olan insanın, topluluk halinde yaşarken sosyal düzeni sağlayan birtakım kurallara uyması gerekmektedir. Bu kurallar din kuralları, ahlak kuralları, görgü kuralları ve hukuk kurallarıdır. Din kuralları sadece inanan insanları ilgilendirmekte, ahlak ve görgü kuralları da sözlü olup uymayanlara manevi yaptırımlarla tepki verilen kuralları oluşturmaktadır. Hukuk kuralları ise devlet tarafından konulan, somut yaptırımları içeren yazılı kurallardır. Hukuk kuralları herkes için geçerli ve bağlayıcıdır. Herkesin hukuk kurallarına uyması gerekmekte, aksi takdirde kanunun öngördüğü yaptırımların uygulanmasına başlanmaktadır (Derdiman,2009: 1-11).

En geneliyle toplum düzenini sağlamak olan hukukun eşitliği, adaleti, barışı, güveni sağlama ve toplumun varlığını koruma gibi amaçları bulunmaktadır. Hukuk kurallarının herkes için aynı düzeyde uygulanması sonucunda hukuk insanlara güven ve rahatı vermiş olur. Halkın refah içinde yaşaması için toplumsal ihtiyaçların hukuk tarafından karşılanması gerekmektedir. Hukukun amaçları arasında birbirine bağlayan bir ilişki vardır. Şöyle ki adalet olmadan güven olmayacağı gibi toplum düzeni de zayıf kalır (Bozkurt, 2005: 26-29).

Anayasa, kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik, genelge ve uluslararası antlaşmalar hukukun yazılı ve esas kaynaklarını oluştururken örf ve adetler yazısız esas kaynaklarını ve yargısal içtihatlar, yargı kararları ve bilimsel içtihatlar da hukukun yazılı yardımcı kaynaklarını oluşturmaktadır (Bozkurt, 2005: 44-69; Derdiman, 2009: 52-72).

Hukuk, kişilerin kamusal ve özel haklarını koruyarak, başkaları tarafından hakların ihlalini önlemektedir (Çakıcı Gerçek, 2006: 71). Hakların kullanılmasında ve ihlali halinde hak kaybının aranmasında hukukun gösterdiği şekilde olması gerekmektedir. Hukuk kurallarını hiçe sayarak kişi haklarını kendi başına aramaya başlaması toplumsal düzeni bozmaktadır. Bu nedenle insanların hukuk temelinde haklarını kullanmaları ve aramaları sağlanmalıdır. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarından birisi de hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı kurallar olduğunu ve herkesin kanun önünde eşit olduğunu öğrencilere öğretmektir. Sosyal bilgiler dersinin genel

amaçlarından bir diğeri de öğrencileri haklarını bilen ve kullanan bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Bu nedenle sosyal bilgiler ile hukuk arasında sıkı ilişki bulunmaktadır.

Siyaset:

Sosyal bilimlerin içinde yeni sayılan siyaset bilimi insanların yönetimi ile ilgili olduğu düşünülduğünde, çok eskilere dayandığı rahatlıkla söylenebilir. Siyasetin bilimsel olarak ele alınması, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olmuş (Kapani, 2005:22-25) ve bağımsız bir bilim olarak sosyal bilimlerdeki yerini almıştır. Siyaset biliminin temel inceleme konusu, siyasi olaylardır. Siyaset biliminin konusunu sınırlandırmada farklı bakış açıları bulunmaktadır. Bazı bilim adamları toplumsal yönetimin kurumsallaşması olarak siyaset bilimini devletle sınırlandırırken, bazıları da devletten önce de var olan siyaset ile sınırlandırmaktadır. Siyaset biliminin temelinde siyaset felsefesi olduğundan temeli Eski Yunan düşünürlerine kadar uzanmaktadır. Aristoteles, İbni Haldun ve Machiavelli, siyaset biliminin doğuşunda ve gelişmesinde kilit isim olmuşlardır. (Üste, 2011:8- 9).

Siyaset bilimi, günümüzde, iktidar kavramını merkeze alarak toplumdaki siyasi faaliyetleri kendisine konu edinmiştir. Siyasal kararlar, sosyal grupların karar mekanizmalarına etkisi ve bu grupların rolü, sosyal yapıların iktidar ile ilişkileri, siyasal gelişmeler siyaset bilimindeki belli başlı konulardır (Kapani, 2005: 29).

Siyaset, insan hayatının her anında var olduğu için süreklilik, dünya üzerinde aynı anlamı ihtiva ettiği için evrensellik niteliği taşımaktadır. Siyasette iktidar olma mücadelesi barış ve düzen temelinde çatışmadan ziyade uzlaşma üzerine tesis edilmiştir. Siyaset biliminin özelliklerinden birisi de siyasetin meşru olmasıdır (Üste, 2011: 24-25).

Sosyal bilgiler dersinin 'güç, yönetim ve toplum' öğrenme alanındaki yönetim şekilleri, egemenlik anlayışları, demokrasi ve sivil toplum örgütleri gibi bir çok konu, siyaset biliminden elde edilmektedir. Bu açıdan sosyal bilgiler, içeriğini oluştururken siyaset biliminin elde ettiği bilgileri de kullanmaktadır.

Vatandaşlık:

İnsanlar ilkçağlardan günümüze toplu olarak yaşamaya devam etmişlerdir. Nüfusun artmasıyla birlikte insan ilişkilerini düzenleyen kuralları uygulayacak bir oluşuma ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için devletler kurmuşlardır. Devletin unsurlarından birisi insan topluluğu, diğeri de ülkedir. Devlet, kendine tabi olan insanları korumakla görevlidir. Devlet insanların haklarını başkalarına karşı koruyan bir siyasi örgütlenmedir. Devletin insanlara karşı sorumlulukları olduğu gibi insanların da devlete karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır. Devlet, kendisine bağlı olan insanları tanımak, bilmek ister ve kendisine tabi olanlar ile ilgili olarak gerektiği yerde (askerlik gibi) bu insanlardan faydalanır. Bu nedenle devlet ile insan toplulukları arasında birbirlerine güven verici hukuki bir bağın bulunması gerekmektedir. Bu bağla insanlar sadece bir birey olmaktan ziyade bir devlete bağlı, kendini koruyan ve sahip çıkan bir vatandaş haline gelmişlerdir. Devletin içinde hak ve ödevleri olan kişiler, artık vatandaşdır. Bir kişiyi bir devlete bağlayan bağa vatandaşlık, kişinin bu bağla bağlı olmasına vatandaş denmektedir (Kepenekçi, 2008: 30).

Vatandaşlık hukuku, genel olarak vatandaş olma ve vatandaşlıktan çıkma üzerinedir. Vatandaşlık asli ve müktesep olmak üzere iki şekilde kazanılmaktadır. Asli vatandaşlık, bir kişinin doğumuyla kazanılan vatandaşlıktır. Bunlar kan ve doğum yerine göre olmaktadır. Bir kişi doğumuyla birlikte o ülkenin vatandaşı olmaktadır. Kan esasına bağlı olarak kazanılan vatandaşlık, bir kişinin anne veya babası vasıtasıyla vatandaşlığı kazanmasıdır. Burada önemli olan kişinin nerede doğduğu değil, kimin çocuğu olduğudur. Bu esasa göre toplumun örf ve adetleri, terbiyesi, amaçları anne veya babadan çocuğuna öğretilmektedir. Böylece kişi ile toplumun uyumu kolay sağlanmaktadır (Göğçer, 1972: 16). Ülkelerinden göç eden vatandaşların kendi ülkeleriyle bağlantısını kesmemek için kan bağı esaslı göç veren ülkeler tarafından benimsenmektedir (Aybay, 2004: 25). Burada dikkat çekilmesi gereken bir konu da anne/babanın hukuki olarak kendi soyundaki ülkeyle bir bağın bulunmasıdır. Toprak esasına bağlı olarak kazanılan vatandaşlığa göre kişi nerede dünyaya gelmişse o ülkenin vatandaşıdır. Burada önemli olan kişinin soy bağı değil, doğum yeridir. Bu esasa göre kişi doğduğu yerde toplumun özelliklerini kazanmaktadır. Kişi yaşadığı yerdeki kanunları iyi bilmekte ve uygulamada sorun yaşamamaktadır (Göğçer, 1972: 16). Göç eden kişilerin çocuklarının göç ettikleri ülkeye geçmesiyle ana babalarının kendi

ülkeleriyle bağları azalıp göç ettikleri ülkeyle bağları kuvvetleneceğinden toprak esasına dayalı vatandaşlık göç alan ülkeler tarafından daha cazip gelmektedir (Aybay, 2004: 25) Günümüzde sadece kan esaslı veya toprak esasını dikkat etmek yeterli görünmemektedir. Devletler bunların tek başına yeterli gördükleri vatandaşlıkların sakıncaları gördüklerinden karma esasa geçmişlerdir. Buna göre kan ve toprak esasından hangisinin önemli olduğu devletlerin yetkisine bırakılmıştır (Doğan, 2006: 28-29). Vatandaş olmanın bir diğer şekli ise müktesep vatandaşlıktır. Müktesep vatandaşlığa göre kişi doğumdan sonra ve doğum dışında çeşitli sebeplerle vatandaşlık kazanabilir. Kişi evlat edinme, evlenme gibi durumlardan dolayı kişi vatandaşlığını değiştirebilir (Göger, 1972: 20).

Devletlerin vatandaşlık hukuku ile ilgili olarak kendilerine ait yetkileri bulunmakla birlikte, vatandaşlık ile ilgili olarak uluslar arası alanda bazı esaslar bulunmaktadır. Bunlara uyma zorunluluğu olmamakla birlikte uluslar arası sözleşmelere eklenmekte ve ulusal düzeydeki kanunlar bu esaslara göre düzenlenmektedir. Böylece vatandaşlık esaslarının uygulanmasına çalışılmaktadır. Vatandaşlık hukukunun üç temel esası bulunmaktadır. Bunlar (Doğan, 2006: 30-31); Aybay, 2004: 55; Göger, 1972: 12): 1-Herkesin bir vatandaşlığı olmalıdır, 2-Herkesin sadece bir vatandaşlığı olmalıdır, 3-Kişiler vatandaşlığını değiştirebilmelidirler.

Her insanın bir vatandaşlığı olmalıdır. Bir kişinin herhangi bir ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olmamasına vatansız denilmektedir. Bu hem kişiler için hem de devletler için iyi bir şey değildir. 10 Aralık İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 15. Maddesinde herkesin bir vatandaşlık hakkının olduğunu belirtmektedir. Böylece ulusal ve uluslararası kanunlarla ve sözleşmelerle kişilerin vatansız durumları ortadan kaldırılmak istenmektedir.

Vatandaşlık hukukunun temel kaynakları Anayasalar, yasalar, kanunlar gibi ulusal yasalar, uluslararası antlaşma, sözleşme, bildiri gibi uluslar arası yasalar ve doktrinlerdir. Devletlerin anayasalarında vatandaşlıkla ilgili olarak belirtilen maddeleri ışığında o ülkede çıkarılan kanun, yönetmelik, tüzük, mahkeme kararları vatandaşlık hukukunun ulusal dayanaklarını oluşturmaktadırlar. Uyruluk Konusunda Avrupa Sözleşmesi, Uyruluk Yasalarının Çatışmasıyla İlgili Bazı Sorunlara İlişkin Sözleşme, Evli Kadının Uyrukluğu Sözleşmesi, Vatansızlık Hallerinin Sayısının Azaltılmasına

Dair Sözleşme, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslar arası Adalet Divanı'nın Nottebohm Kararı gibi sözleşme, bildiri ve kararlar vatandaşlık hukukunun uluslar arası dayanağını oluşturmaktadır (Doğan, 2006: 32; Aybay, 2004: 17; Göğer, 1972: 21-23). Ulusal ve uluslararası dayanakların yanında icthatlar ve doktrinler de vatandaşlık hukukunun dayanaklarını oluşturmaktadır (Göğer, 1972: 22).

1739 Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarından birisi de iyi bir yurttaş yetirmektir. Buna paralel olarak sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarından birisi de öğrencilerin vatanını ve milletini seven, haklarını ve sorumluluklarını bilerek uygulayan ulusal bilince sahip vatandaş yetiştirmektir. Sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ile ilgili olarak anayasa, sivil toplum, yönetim, hak ve sorumlulukların neler olduğuna ilişkin kazanımlara yer verilerek (Akdağ ve Taşkaya, 2010: 92-93) dersin içeriğinde bu konulara yer verilmiştir.

2.1.1.3 Ülkemizdeki Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihi Gelişimi

Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminin tarihi gelişimi ile ilgili bilgi edinmek için cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler öğretim programlarının gelişimine bakmak gerekmektedir. Günümüzde sosyal bilgiler dersi ilköğretim düzeyinde 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda okutulmakta ve ilköğretimin 5.,6. ve 7. sınıfları ortaokul kısmını oluşturmaktadır. Daha önceleri 5. Sınıf ilkokul, 6. ve 7. Sınıflar da ortaokulu oluşturduğu için cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler dersi öğretiminin gelişimine bakmak için hem ilkokul hem de ortaokul programlarına bakmak gerekmektedir.

1924 yılından itibaren ilkokul ve ortaokul programları sürekli yenilenmiştir. 1973 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle ilköğretimin süresi beş yıldan sekiz yıla çıkarılarak Temel eğitim olarak nitelendirilmiştir. 1997 yılında 5 yıllık ilkokullar 3 yıllık ortaokullar ile birleşerek ilköğretim okullarını oluşturmuş, Milli Eğitim Bakanlığının 2012/20 sayılı genelgesiyle birlikte ilköğretimin birinci 4 yılı (1, 2, 3, 4. sınıflar) ilkokul, ikinci 4 yılı (5, 6, 7, 8. sınıflar) ortaokul olarak adlandırılmıştır.

Sosyal bilgiler dersi ülkemizde ‘sosyal bilgiler’ adıyla ilk kez 1968 ilkokul programıyla okutulmaya başlamış olmakla birlikte, sosyal bilgiler kapsamına giren tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri 1968 yılından önce ilkokul ve ortaokullarda okutulmuştur (Safran, 2011: 13).

Cumhuriyet döneminden günümüze 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968 yıllarında ilkokul programlarında, 1924, 1931, 1948, 1936, 1938, 1954, 1970, 1985 yıllarında Ortaokul programlarında ve 1997, 2004 yıllarında ilköğretim programlarında değişikliğe gidilmiştir. Bu programlarda sosyal bilgilerin nasıl ele alındığını kısaca göz atmak sosyal bilgilerin tarihi seyrini görmemizi sağlayacaktır.

2.1.1.3.1 İlkokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi

Cumhuriyet döneminin ilk ilkokul programı olan İlk Mektep Müfredat Programı’nda sosyal bilgiler ile ilgili tarih, coğrafya, musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye dersleri bulunmaktadır (Aktan, 2006: 67). 1924 İlk Mektep Müfredat Programı’nda programın ve derslerin amaçlarına açıkça yer verilmemiş (Keskin, 2002: 28) olmakla birlikte, programın ve derslerin hedefleri programın içinde dağınık bir şekilde yer almıştır. Sosyal bilgiler ile alakalı derslerin içeriklerinde doğrudan veya dolaylı olarak amacın, “Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusalcı, laik ve demokratik bir tutum ve düşünceye sahip yurttaşlarını yetiştirmek” olduğu belirtilmiştir. İlkokulun en kapsamlı amacı musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye müfredatının içinde hayata atıldıktan sonra okulda karşılaşmadığı ve küçüklüğünde görmediği çeşitli olaylar karşısında bilinçli olarak sağlıklı yurttaşlar yetiştirmek olarak belirtilmiştir (Aslan, 2011: 724).

İlk Mektep Müfredat Programı’nda tarih ve coğrafya dersleri 3. sınıfta 1, 4. ve 5. sınıfta 2’şer saat, musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye dersi ise tüm sınıflarda (1-5) haftada bir saat olarak planlanmıştır (Keskin, 2009: 118). Tarih dersinin programında Osmanlı programlarında yer alan saltanat, hanedan, hilafetle alakalı konular çıkarılırken Kurtuluş Savaşı, T.C. Devleti’nin Kuruluşu, Cumhuriyet’in İlanı, Hilafetin Kaldırılması gibi konular eklenmiştir. Böylelikle, devletin tarihi geçmişi derslerin bir parçası haline gelmiştir. Coğrafya dersinde ise çevre, yüzey şekilleri, nüfus,

sanayi, ticaret, iklim, ülkeler gibi coğrafi konular yer almaktadır. “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniyye” dersinde öğrencilerin cumhuriyet ve toplumu korumak için feda edebilecek vatansever ve ahlaklı yetişmelerini sağlayacak bir şekilde düzenlenmiştir (Aslan, 2011: 727-728).

İlk Mektep Müfredat Programı’nda ayrı bir bölüm olarak belirtilmemiş olmakla birlikte çoğunluğu sosyal bilgiler ile alakalı ders programlarında yer alan toplumsal alışkanlıkların kazandırılması, yakın çevreden hareket etme, yakından uzağa, kıssadan hisse çıkarma, gözlem ve incelemelere önem verme gibi ilkelere yer verilmiştir (Keskin, 2002: 29-30). Bu programda sosyal bilgiler içerikli derslerde gezi ve incelemelerin yapılarak derslerde işlenen konu, örnek ve olayların gerçek dünyadan alınmasını istemiştir (Aslan, 2011: 732).

İlk Mektep Müfredat Programı’nda değerlendirmeye de ayrı bir bölüm olarak yer verilmemiş olmakla birlikte öğrencilerin test ve yazılı anlatım ölçekleri ile değerlendirileceği belirtilmiştir (Aykaç, 2011: 418).

Dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek ileri eğitim ve öğretim esaslarına dayalı olarak yapılan 1926 ilk mektep müfredat programı, 1925-1926 öğretim yılında birkaç ilkokulda denendikten sonra 1927 yılından itibaren yurt genelinde uygulanmaya başlamıştır (Cicioğlu, 1982: 95). 1926 İlk Mektep Müfredat Programında sosyal bilgiler ile ilgili tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine yer verilmiştir. Bu programda tarih ve coğrafya derslerinin saatleri artırılmış ve 1924 programındaki musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye dersinin yerini yurt bilgisi dersi almıştır (Akyüz, 2006: 348).

1926 İlk Mektep Müfredat Programı’nda tarih dersinin amacı Türk Tarihi hakkında öğrencileri bilgilendirerek milli şuur oluşturmak, örnek şahsiyetlerin hayatı ve hikâyelerinden hareketle öğrencilere örnek teşkil etmektir. Coğrafya dersinin amacı ise Türk vatanını sevdirmek, ülkemizi ve diğer memleketleri tanıtmaktır. Yurt bilgisi dersinin amacı ise tabi oldukları vatan ve millete faydalı iyi vatandaşlar yetiştirmektir (Kanpolat, 2005: 103).

1926 İlk Mektep Müfredat Programı’nda tarih ve coğrafya dersleri 4. ve 5. sınıflarda haftada ikişer saat iken yurt bilgisi dersi ise 4. sınıfta iki, 5. sınıfta bir saattir.

Tarih derslerinin ana konusunu Türk tarihi oluşturmakta ve coğrafya dersleri ile ilişki içerisinde. Coğrafya dersinde Türkiye Coğrafyası, ülkeler ve kıta coğrafyası konularına yer verilmiştir. Yurt bilgisi dersinde ise köy, kasaba ve şehirlerdeki kural ve yaşantılar, T.C. Devleti'nin esasları ve işleyişi ile ilgili konulara yer verilmiştir (Keskin, 2009: 120).

1926 İlk Mektep Müfredat Programı'nın getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, o dönemin çağdaş uygulaması olan, toplu öğretim uygulamasını getirmiş olmasıdır (Cırtılı, 1983: 272; Arslan, 2000). Toplu öğretimin yanında çocuğa özgelik ve yakın çevre ilkelerine yer verilen (Gürkan ve Gökçe, 1999: 18) bu programda ayrıca dönemin şartlarının yetersiz olmasından dolayı öğretmenlerin yakın çevreden temin edecekleri araç-gereçleri sınıfa getirmeleri gerektiği belirtilmektedir (Nalçacı, 2001: 26). 1926 programında gözlem ve inceleme metodu ile küme çalışmaları önerilen metotlardandır (Keskin, 2002: 32). 1926 programında ölçme değerlendirme çalışmalarının nasıl yapılacağı ve değerlendirme ile ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir. Bu programda kaç sınav yapılacağından ve sınıf geçmeye etkisinden bahsedilmiştir (Ulutaş ve Erman, 2011: 151).

1926 İlk Mektep Müfredat Programının on yıl uygulanmasından sonra 1936 İlkokul Programı hazırlanmıştır. 1936 İlkokul programının hazırlanmasında önceki programlardan farklı olarak eğitim dışı diğer kurumların da görüşü alınmıştır. 1935 yılında başlayan program çalışmaları Cumhuriyet Halk Partisi programının esasları, pedagojik gelişmeler ve orta okul müfredat programlarını dikkate alarak (Kanpolat, 2005: 128-129) oluşturan bu program inkılapların yerleşmeye başlamasıyla yeni rejimin görüşlerini yansıtmaktadır (Fer, 2005: 6).

1936 İlkokul programında ilkokulun amaçlarının belirtilmesinin yanında her dersin hedefleri de belirtilmiştir. Tarih dersinin amacı öğrencilere Türk devletinin görüş ve düşüncelerini benimsetmektir. Tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinde milliyetçilik değerine çok yer verilmiştir (Keskin, 2009: 121).

1936 İlkokul programında, programın belirtilen sekiz amacından beşi doğrudan sosyal bilgiler ile ilgili olmakla birlikte tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin amaçlarına da yer verilmiştir. Tarih dersinin amaçları Türk inkılâbını, tarihini ve

kültürünü öğretmek ve önemini kavratmak, Türk büyüklerinin hayatlarından ibret almalarını sağlamak gibi maddelerden oluşmaktadır. Coğrafya dersinin amaçları arasında memleketimizi ve dünyamızı tanıtmak, coğrafi olaylarla ilgili bilgi vermek, haritaları kullanmak bulunmaktadır. Yurt bilgisi dersinin amaçları ise milleti, vatani seven cumhuriyet rejimine bağlı ülkesine ve topluma karşı haklarını ve görevlerini bilen öğrenciler yetiştirmek (Çetin, 2003: 172-175) olarak özetlenebilir.

1936 İlkokul programında tarih ve coğrafya dersleri 4. ve 5. sınıflarda haftada ikişer saat iken yurt bilgisi dersi ise 4. sınıfta iki, 5. sınıfta bir saattir (Keskin, 2009: 121). 1936 İlkokul programında tarih ve yurt bilgisi derslerinin konularına yer verilmeyip sadece direktiflerden bahsedilmiştir. Coğrafya dersinde ise Türkiye coğrafyası ve ülkeler coğrafyası ile ilgili konular seçilmiştir (Nalçacı, 2001: 38-39).

1936 İlkokul programında öğretim süreciyle ilgili olarak gezilerin yapılmasını, okulda toplumsal sorunlardan bahsedilmesini ve canlandırmaların yapılmasını önermektedir (Aykaç, 2011 : 415). 1936 İlkokul programında bitirme sınavları ve sınıf geçme şartları dışında ölçme değerlendirme ile ilgili olarak bir açıklama yapılmamıştır (Ulutaş ve Erman, 2011: 151)

1948 İlkokul Programı, mevcut bulunan 1936 İlk Okul Programı ile 1930 Köy Mektepler Müfredat Programının köy ve şehirlerde ayrı ayrı uygulanması ile ilgili eleştirilerden sonra 1944 yılında öğretmenlere yöneltilen anket sonucu oluşturulmuştur (Arslan, 2000). Bu programda milli eğitimin amaçları toplumsal, kişisel, insanlık ilişkileri ve ekonomik hayat bakımından dört başlıkta toplanarak yetişecek çocuğun bu alanlarda en iyi vatandaş olmasını istemektedir (Binbaşıoğlu, 1999: 149). 1948 İlkokul Programında ilkokulun amaçları çok ağırlaştırılmış ve öğrencilerin ilkokul sonunda ulaşamayacağı karakterde isteklerde bulunulmuştur (Arslan, 2000; Keskin, 2002: 43).

1948 İlkokul Programında sosyal bilgiler ile ilgili tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine yer verilerek, tarih ve coğrafya dersleri 4. ve 5. sınıfta 2, yurttaşlık bilgisi dersi ise 4. sınıfta 2, 5. sınıfta 1 saat olarak düzenlenmiştir (Keskin, 2002: 45).

1948 İlkokul programında drama, piyes, inceleme, gezilerin yapılması istenerek yaşayarak öğrenme, tekrar ve ezber önerilerek öğretmen merkezli bir öğrenme sürecini

öngörmüştür (Aykaç, 2011: 415-416). Önceki programlarda olduğu gibi 1948 İlkokul programında da ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilere yer verilmemiştir (Ulutaş ve Erman, 2011: 151).

1948 İlkokul programında ders çeşidi çok ve diğer derslerle ilişkilendirilememiş olması, programın esnek olmamasından dolayı yurdun farklı bölgelerindeki özel şartlara ve ihtiyaçlara göre değişikliğe imkân vermemesi ve derslerin amaçlarının uygun düzenlenmemesi gibi nedenlerden dolayı 1962 İlkokul Programı Taslağı hazırlanmıştır (Karagöz, 1965: 9-12).

1948 İlkokul programının 4. ve 5. sınıfında okutulan bilim dalı niteliğinde ve birbirinden ayrı birçok konuyu barındıran tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri 1962 İlkokul Programı taslağında üniteler şeklinde düzenlenen bir ders olarak Toplum ve Ülke İncelemeleri adı altında birleştirilmiştir (Tanışık, 1965: 46-47). Toplum ve ülke incelemeleri dersi haftada 4. sınıfta 6, 5. sınıfta 5 saat saat olarak düzenlenmiştir (MEB, 1962: 225).

Toplum ve ülke incelemeleri dersi işlenirken tarih konularında Türkiye tarihi esas alınacak, insan ve toplum hayatındaki değişimleri dikkate alınacak ve her fırsatta Türklerin geçmişte tarihte oynadıkları rollere örnekler verilecektir. Ayrıca yakın tarih işlenirken çevredeki izler de araştırılacaktır. Drama ve gezi inceleme, ziyaret metotları da önerilen metotlardandır (MEB, 1962: 32-379).

Toplum ve ülke incelemeleri dersindeki değerlendirmelerin öğrencileri hem bilgi hem de beceri yönünden değerlendirmelerini öngörmektedir. Bunun için bu derste başarı testleri, kompozisyon ve öğretmen gözlemleri kullanılabilceği belirtilmiştir. (Angın, Ataöv, Çakıroğlu, Konuk, Olcay, Tümer ve Yalkı, 1967: 53).

1962 İlkokul program taslağının beş yıl denenmesinden sonra 1968 İlkokul programı ortaya çıkmıştır. Programda milli eğitimin ve ilköğretim amaçlarına 1962 İlkokul programında geçtiği gibi yer verilmiştir. Cumhuriyet dönemi ilkokul programları içerisinde önemli bir yer teşkil eden bu program birçok yenilik getirmiştir. Bu yenilikler ilköğretim amaçlarının ve mahallilik, esneklik ve çevre program ilkelerinin programda yer alması, toplu öğretim ilkesinin tüm ilkokula yayılması ve

tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin sosyal bilgiler adıyla birleştirilmesidir (Binbaşıoğlu, 1999: 157). 1968 İlkokul programında sosyal bilgilere haftada 4. sınıfta 240, 5. sınıfta 200 dakikalık süre verilmiştir. 4. ve 5. sınıfta sosyal bilgiler dersi için planlama 50, değerlendirme 80 ve eğitsel çalışmalar için 60 dakikalık süre belirtilmiştir (MEB, 1968: 269).

1968 İlkokul programında sosyal bilgilerin amaçları yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden, toplumda insanların birbiriyle olan ilişkileri yönünden, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden, ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden (MEB,1968: 63-65) başlıkları altında sıralanmıştır.

1968 İlkokul programında öğrenme süreçleri daha ayrıntılı ele alınmış, ünitelerin sırasının değişmesi, ünitelere konuların eklenmesi ve genişletilmesi ile ilgili öğretmenlere imkânlar sunmuştur. Böylece programa esneklik özelliğini kazandırmıştır. Öğretmenlere ders kitabının dışında farklı kaynaklarında kullanabilmesine olanak sağlayarak ezbercilikten uzak, öğrencinin yaşayarak öğrenmesini sağlayan gezilere de yer vererek öğrencilerde öğrenme isteğinin uyandırılması sağlanmıştır. Öğretmede yakından uzağa ilkesi uygulanarak öğrencilerin ilgi ve isteklerinin artırılmasına çalışılmıştır. Program öğretmen merkezli bir süreci ortaya koymasına rağmen öğrencinin aktif olduğu ortamlar da yaratmıştır (Aykaç, 2011: 415). Ayrıca programda belirli gün ve haftalara yer verilmiş ve sosyal bilgiler dersinde kullanılacak harita, resim, küre, pusula gibi araçların listesi de yer almıştır.

1968 İlkokul programında değerlendirmenin nasıl ve ne amaçla yapılacağı ve değerlendirme aşamasında nelerin dikkat edileceği ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Değerlendirmenin ayrılmaz bir parça olarak görüldüğü bu programda süreç değerlendirmeden bahsedilmiştir. Yazılı ve sözlü sınavlar, ödevler, öğretmenlerin gözlemleri kullanılacak ölçme araçları ve yöntemleridir (Ulutaş ve Erman, 2011: 151-152).

2.1.1.3.2 Ortaokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi

1924 yılında yapılan düzenlemelerle ortaokulun amaç ve kapsamı liseden ayrı olarak belirlenmiş ve ortaokulun amacının öğrencileri liselere ve meslek okullarına hazırlamak olarak belirlenmiştir. Böylece ortaokul, liselerden bağımsız hale gelmiştir. 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı (Orta Mektep)'nda daha önceki soyut bilgileri içeren dersler programdan çıkarılırken, sosyal yapı ve ekonomik ihtiyaçlar programa dahil edilmiştir (Doğan, 1999: 198). Lise birinci devre müfredatında sosyal bilgiler kapsamına giren Malumat-i Vataniye, Tarih ve Coğrafya dersleri bulunmaktadır. Malumat-i Vataniye dersi haftada, 2.ve 3. sınıfta 1 saat düzenlenirken, tarih dersi tüm sınıflarda 2 ve coğrafya 1. sınıfta 2, 2. ve 3. sınıfta 1 saat olarak düzenlenmiştir (Yücel, 1994: 166).

1924-1930 yılları arasında coğrafya müfredat programları, cumhuriyet öncesi programlardan önemli bir değişiklik yapılmadan hazırlanmıştır (Taş, 2005: 315).

1927 yılında 1924 programında ek olarak yayınlanan programda tarih dersi haftada 1. ve 2. sınıfta 2, 3. sınıfta 3 saat olarak belirlenirken coğrafya dersine 1. ve 2. sınıflarda 2, 3. sınıfta 1 saatlik zaman ayrılmıştır (Yücel, 1994: 167).

1931-1932 Öğretim yılında uygulanan ortaokul programının amacı öğrencilere bilim dallarını derinlemesine öğretmekten ziyade çevresine karşı uygun tutum ve davranışlar kazandırmak olarak belirtilmiştir. Böylelikle öğrencilerin liseye hazırlanma yanında hayata hazırlanmaları da sağlanmıştır (Oğuzkan, 1983: 302).

1924 Orta mektep programının uygulanmasından sonra müfredat değişerek yayınlanmıştır. Özellikle tarih derslerinde değişimler göze çarpmaktadır. Haftalık ders çizelgesine bakıldığında tarih dersleri 1. ve 2. sınıfta 2, 3. sınıfta 3 saat, coğrafya dersi 1. ve 2. sınıfta 2, 3. sınıfta 1 ve yurt bilgisi dersine her sınıfta 1 saat olarak yer verilmiştir (Yücel, 1994: 170; Ercan, 2007: 49-50). Türk milletinin Orta Asya'dan çıkıp medeniyetin öncüsü olduğu görüşünü yansıtan Türk Tarih Tezi bu programa yansımış (Cicioğlu, 1982: 173) ve bu dönemde Tarih Kurumunca oluşturulan ayrıntıları fazla ve öğrenciler için ağır olan tarih kitapları hazırlanmıştır (Akyüz, 2006: 352). Ortaokul programındaki hazırlanan içerikler sosyal ve ekonomik gereksinimleri karşılayacak

şekilde düzenlenmiştir. Yurt bilgisi dersinde sosyal hayatta karşımıza çıkan millet, cumhuriyet, devlet, eşitlik, vergi, demokrasi ve askerlik gibi konulara yer verilmiştir (Cicioğlu, 1982: 174; Yücel, 1994: 189; Doğan, 1999: 199).

1932 ortaokul programında ilk olarak diğer disiplinlerle ilişki kurulmaya çalışılmış ve öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine önem verilmiştir (Doğan, 1999: 211).

Bu programda ölçme değerlendirmeyle ilgili olarak sadece coğrafya defterinden bahsedilmektedir (Ulutaş ve Erman, 2011: 151).

1938 Orta Mektep Müfredat Programı, Eğitim Bakanlığının önderliğinde 1935 yılında İstanbul Üniversitesindeki Alman asıllı profesörlerden oluşan komisyon tarafından hazırlanmıştır. Bu programda ortaokullar, sadece liseye öğrenci hazırlayan bir kurum olarak görülmüş ve öğrenci ilgisi arka planda tutularak öğrencilerin akademik olarak yetiştirilmesi ön plana alınmıştır (Oğuzkan, 1983: 303).

1938 Orta Mektep Müfredat Programında Milli Eğitimin ve ortaokulun amaçlarına ve eğitim öğretim ilkelerine yer verilmeden ders ve içerikleri verilmiştir. Bu programda sosyal bilgiler ile ilgili tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri bulunmaktadır (Keskin, 2002: 73). Tarih ve coğrafya dersleri her sınıfta haftada 2 saat, yurt bilgisi dersi ise 2. ve 3. sınıfta 2 saat olarak düzenlenmiştir (Yücel, 1994: 174).

1949 Ortaokul programında milli eğitimin amaçlarına ve eğitim öğretim ilkelerine ilk kez yer verilmiş ve bu programda derslerin özel amaçları verilmiştir. 1949 Orta Okul Programında sosyal bilgiler kapsamına giren tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin haftalık dağılımına bakıldığında tarih dersi her sınıfta haftada 2, coğrafya dersi 1. ve 2. sınıfta 2, 3. sınıfta 1 saat olarak düzenlenirken yurttaşlık bilgisi dersi her sınıfta 1 saat olarak düzenlenmiştir (Keskin, 2002: 250).

1949 Ortaokul programında tarih konularına bakıldığında önceki programa göre 1. ve 2. sınıf konularının içeriğinin azaltıldığı, 3. sınıf konularında ise bir değişikliğe gidilmediği görülmektedir (Ercan, 2007: 65-66). Coğrafya konuları ise 1. sınıfta harita, yeryüzü şekilleri, iklim gibi konular, 2. sınıfta kıtalar ve 3. sınıfta Türkiye

Coğrafyasıdır. 1949 Ortaokul programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri için açıklamalara yer verilmiştir.

1949 Ortaokul programında öğrencileri değerlendirirken öğrencilerin bireysel farklılıklarını, sosyo-ekonomik düzeylerini ve başarılarını dikkate alınmasını belirtmektedir. Bu programda yazılı ve sözlü sınavlar ve ödevler ile öğrencinin ne derece öğrendiği belirlenebileceği belirtilmiş ve coğrafya dersinde defter tutulmasını önermiştir. Ayrıca programda gözlem ve öz değerlendirmeden de bahsedilmekte öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini istemektedir (Ulutaş ve Erman, 2011: 151-152).

1970-1971 yılında uygulanan ortaokul programında, daha önce programlarda yer alan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi sosyal bilgiler kapsamına giren dersler, sosyal bilgiler adıyla birleştirilmiştir (Ercan, 2007: 69). Bu programa göre sosyal bilgiler dersi haftada 1. ve 2. sınıfta 5, 3. sınıfta 4 saat olarak düzenlenmiştir (Cicioğlu, 1982: 187).

1970-1971 Ortaokul programında rastgele belirtilen sosyal bilgiler amaçlarının sosyal bilgiler dersinde kazandırılması olanaksız görülmekte ve disiplin dışı olduğu belirtilmektedir (Keskin, 2002: 267).

Safran (2011: 13), sosyal bilgiler dersinin 1970-71 yılından itibaren deneme niteliğinde ortaokul programına girdiğini Günden (1995)'den aktararak belirtmiş ve 1975 yılından 1985 yılına kadar itibaren ortaokullarda sosyal bilgiler dersinin okutulduğunu belirtmiştir.

1985 yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından ortaokullarda okutulan sosyal bilgiler dersinin Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi adıyla üç ayrı ders olarak okutulmasına karar verilmiştir (MEB, 1985a: 201). Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri 1. ve 2. sınıfta 2'şer saat, vatandaşlık dersi ise 3. sınıfta 3 saat olarak düzenlenmiştir (MEB, 1985c: 341).

Milli tarih dersinin işlenmesi ile ilgili olarak otuz maddelik açıklamalara yer verilmiştir. Burada bu dersin temelini Türk ve Türkiye Tarihi oluşturduğu dile

getirilmiştir. Derslerde harita, plan, kroki, kitap, dergi, broşür, tarihi menkıbe, hatıra, şiir gibi araç gereçlerin kullanılması gerektiğini belirtmekte, gezi ve incelemelere yer verilerek öğrencinin aktif olarak öğrenme sürecini katılmasını istemektedir (MEB, 1985a: 202-203).

Milli Coğrafya dersinin işlenişi ile ilgili olarak yapılan açıklamalarda, ezbere dayalı öğretim yerine öğrenciyi düşündürücü, araştırmaya sevk eden yöntemlerin kullanılması istenmektedir. Coğrafya dersini işlerken ders kitabının yanında harita, atlas, grafik, fotoğraf gibi araçlardan yararlanılmalıdır. Coğrafya dersinde imkânlar ölçüsünde gezi ve incelemeye önem verilmelidir (MEB, 1985b: 361).

2.1.1.3.3 İlköğretim Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi

1997 yılında ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması ve kesintisi eğitim yapılmasının kabulüyle birlikte ilköğretim ve ortaokullar programları bir bütün olarak hazırlanmıştır. Bu programda ortaokulda okutulan Mili Tarih ve Milli Coğrafya dersleri Sosyal Bilgiler adıyla birleştirilmiş ve bu ders ilköğretim 4. sınıf ile 7. sınıf arasındaki sınıflarda haftada 3 saat olarak düzenlenmiştir (Gürkan ve Gökçe, 1999: 20-21).

1998 Sosyal bilgiler programında Türk Milli Eğitiminin amaçlarına, sosyal bilgilerin genel ve özel amaçlarına, programın uygulanması ile ilgili açıklamalara, Atatürkçülükle ilgili konuların işleneceği ünitelere ve sosyal bilgiler dersinde kullanılacak araç ve gereç listelerine yer verilmiştir (MEB, 1998: 532-568). Bu programda sosyal bilgilerin genel amaçları, vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri ve ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden ayrı ayrı ele alınmıştır.

1998 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler programının içeriğinde tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi gibi sosyal bilimlere ait bilgilere rastlanıldığı için bu programın disiplinler arası yaklaşıma uygun olarak hazırlanmıştır.

Sosyal bilgiler programının uygulanmasıyla ilgili açıklamalar geniş açıdan alınmış ve bununla ilgili açıklamalar 40 maddeyi geçmiştir. Bu açıklamalarda konuların çok yönlü olarak işlenmesi, çevre özelliklerini dikkate alarak ünitelerin sıralamalarında gerekli esnekliğin sağlanması, öğrencilerin seviyelerine uygun olarak resim, yazı ve canlandırmalarla öğrencilerin dikkatinin çekilmesi, konular işlenirken yakından uzağa, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa ilkelerinin dikkat edilmesi, haritaların atlasların ve görsel araç gereçlerin kullanılması yer almaktadır (MEB, 1998: 533-536).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, ilköğretim programlarını yenilemek üzere 2003 yılında çalışmalara başlamış ve 2004-2005 eğitim öğretim yılında pilot uygulama yaparak 2004 sosyal bilgiler öğretim programını 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren ilköğretim birinci kademede (Özdemir, 2009: 19), 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren ilköğretim 6. sınıflarda ve 2007-2008 eğitim öğretim yılından itibaren ise 7. sınıflarda kademeli olarak uygulanması kararlaştırılmıştır (MEB, 2005b: 486). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı 12.07.2004 (MEB, 2004b:709) tarihinde, İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ise 30.06.2005 (MEB, 2005b: 486) tarihinde kabul edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, yeni programın, dünyada yaşanan değişim ve gelişimin ülkemizde değişik alanlarda da gösterilmesi gerektiğini belirterek, hâlihazırdaki programa yönelik yapılan çalışmalarında dikkate alındığını belirtmektedir.

Bilginin hazır sunulduğu davranışçı yaklaşımlardan uzaklaşarak, bilgiyi üreten ve kullanan yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan 2004 sosyal bilgiler programının öğelerini, beceriler, kavramlar, değerler ve on yedi maddeden oluşan genel amaçlar oluşturmaktadır (MEB (2004a; 2005a). 2004 sosyal bilgiler programında sosyal bilgilerin genel amaçlarının yanı sıra, her öğrenme alanı/ünite için kazanımlar belirlenmiştir.

Sosyal Bilgiler dersi birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim, zaman, süreklilik ve değişimi, bilim, teknoloji ve toplum, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler, güç, yönetim ve toplum, küresel bağlantılar adıyla dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (MEB, 2004a; 2005a).

2004 sosyal bilgiler öğretim programında, öğrenme süreçleriyle ilgili olarak öğrencilerin düşünüp araştırmalarını, sorun çözme becerilerinin geliştirilmesine yönelik, bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırmalarını sağlayacak yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiğini belirtmektedir (MEB, 2004a, 2005a).

2004 sosyal bilgiler öğretim programında, öğrenme sürecinde bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasını, öğrencinin aktif katılımıyla öğrenci merkezli öğrenme sürecini öngörmektedir (Aykaç, 2011: 415). Öğretim programında çok çeşitli yöntemlere yer verilmesine karşın öğretmen kılavuz kitaplarında anlatım soru cevap gibi bilgi aktarmaya dönük yöntemlere daha fazla yer verildiği, diğer yöntem ve tekniklerin öğrenme süreçlerine fazla yansıtılmadığı, yapılan araştırmalarda öğretmenlerin yöntemler konusunda eksikliklerin olduğu (Aykaç, 2011: 416) belirtilmektedir.

2004 sosyal bilgiler öğretim programında, öğrencilerin kitaptaki bilgileri direkt olarak almak yerine öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayan eğlenceli etkinliklerle yeni öğrendiği bilgileri öncekilerle yapılandırıp günlük hayatta kullanmaları gerektiği belirtilmektedir (Özdemir, 2009: 39). Programda ayrıca çoklu zeka, işbirliğine dayalı, proje tabanlı, buluş yolu, gezi gözlem, beyin fırtınası gibi çeşitli öğrenme yaklaşımlarının kullanılması gerektiği, öğrencilerin öğrenmelerinde yazılı ve görsel, fotoğraflar, belgesel vb. birincil kaynakların kullanılmasının gerektiği belirtilmiştir. Öğrenme-öğretme süreci ile ilgili programa yönelik yapılan çalışmalarda etkinlikler için verilen sürenin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır (Özdemir, 2009: 40-41).

2004 sosyal bilgiler öğretim programında değerlendirme, dayandığı temel yaklaşıma uygun olarak sadece sözlü ve yazılı sınavlarla değerlendirmeyi uygun görmeyip, süreci değerlendiren, öğrenciye merkeze alan çoklu değerlendirmenin yapılmasını öngörmektedir. Yeni öğretim programındaki değerlendirme öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemelerini sağlayıcı, öğrencinin aynı zamanda kendini

değerlendirmesini sağlayan, öğrencinin neyi bilmediğinden çok ne bildiğini ortaya çıkarmaya çalışan bir niteliktedir (MEB, 2005a).

2.1.2 Tutum

Tutum kavramı, günümüzde iletişim, psikoloji, sosyoloji, siyaset gibi bilimlerde ve diğer sosyal bilimlerde önemli bir yere sahiptir. Tutumu bu denli önemli kılan şey, birçok kavramın anlaşılmasında kilit nokta olmasıdır. Tutumlar, önyargı, sevgi gibi pek çok kavramın temelinde bulunmaktadır (Demirtaş-Madran, 2012: 2). Tutum kavramını önemseyen alanlardan birisi de eğitimidir. Eğitimde öğrencinin öğrenmesi esas olup öğrenmeyi kolaylaştıran ve engelleyen nedenlerin bilinmesi öğrenme konusunda büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

Bloom (1979), öğrencinin bir konuyu öğrenmesi için gerekli ön koşulları bilişsel giriş özellikleri ve duyuşsal giriş özellikleri olarak incelemiştir. Öğrencinin bir şeyi öğrenebilmesi için gerekli ön öğrenmelere bilişsel giriş özelliklerini, bir şeyi öğrenmek için öğrencinin öğrenilecek nesneye karşı ilgi, istek ve tutumu da duyuşsal giriş özelliklerini oluşturmaktadır. Öğrencinin özgeçmişi ve beklentileri öğrencinin öğrenilecek alanla ilgili duyuşsal giriş özelliklerini belirlemekte ve öğrenmeyi etkilemektedir. Öğrencinin bir konuyu öğrenebilmesi için öğrenilecek alana ilişkin istekli olması, kendine güvenmesi ve öğrenmeye açık olması gerekmektedir. Bu anlamda öğrencilerin bir derse karşı tutumu önemli olmaktadır. Bir derse karşı olumlu tutum sergileyen öğrenci dersle ilgili çalışmalar yapmayı sevmekte ve başarılı olmakta iken derse karşı olumsuz tutum sergileyen öğrenci ise derse karşı ilgisiz olabilmektedir.

2.1.2.1 Tutum Kavramı

Tutumun ne olduğuna dair bir çok tanım olmakla birlikte sosyal psikologların çoğunun kabul ettiği tanımlardan birisi de tutumun ‘bilişsel ve duygusal öğeleri bulunan ve davranışsal bir eğilim içeren oldukça kalıcı bir sistem’ olmasıdır. Bilişsel öğe, tutum gösterilen nesneye karşı olan bilgiler ve inançları, duygusal öğe, tutumun gösterildiği nesneye ait duyguları, davranışsal eğilim de tepki vermeye yönelik hazırlığı ifade

etmektedir. Örnek vermek gerekirse bir öğrencinin bir dersin kolay ve eğlenceli olduğu ile ilgili inancı ve dersin faydalı olduğu yönündeki bilgisi bilişsel öğeyi, bu nedenle o dersi sevmesi ve heyecanlanması duyuşsal öğeyi ve o dersi çalışması, derste dikkatli dinlemesi de davranışı göstermektedir. Bir insanın herhangi bir nesne ya da konu hakkındaki bilgisi ile bu nesneye karşı olan tutumu arasında bazı farklar bulunmaktadır. Bir kişinin nesne veya konuya ait bilgileri kolay değişebilmekte iken tutumları değişmeye karşı dirençli olmaktadır. İnsanlar tutumlarını çok kolay değiştirme eğiliminde değildir. Bu açıdan tutum bir nesne veya konuya karşı olumlu/olumsuz değerlendirme veya duyguları barındıran düşünce, inanç ve bilgi toplamının belli bir davranışa dönüşme eğilimidir ((Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998: 319-321).

İnceoğlu (2011) tutumu ‘ bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine (motivation) dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal tepki ön eğilimi’ olarak tanımlayarak bireyin yaşantı, bilgi, duygu ve güdülerini örgütleme biçimini dikkat çekmektedir. Kişinin örgütlemesi değişikçe tutumu da değişmektedir.

Tavşancıl (2010: 71-72) tutumun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Tutumlar doğuştan gelmeyip sonradan yaşantılar sonucu öğrenilir.
- Tutumlar devamlılık arz ederler, geçici değildir.
- Tutumlar kişinin nesneyle ilişkisini düzenler ve kişinin çevresini anlamasını sağlar.
- Tutum sonucunda kişi nesnelere tutumun doğrultusunda yanlı bir bakış açısına sahip olur.
- Tutumlar kişinin nesnelere başka nesnelere karşılaştırması sonucunda olumlu ve olumsuz olabilmekte ve olumlu/olumsuz davranışlara yol açabilmektedir.
- Tutum davranışta bulunma eğilimi olup tepki değildir.

Tutumun oluşturan bileşenlerle ilgili olarak sosyal psikologlar farklı modeller geliştirmekle (Hogg ve Vaughan, 2007: 175) birlikte tutumların bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeden oluştuğu genel kabul görmektedir.

Kişinin bir konuda sahip olduğu bilgi, düşünce ve inançları tutumun bilişsel kısmını oluşturmaktadır. Bilgilerimiz değiştiğinde tutumlarımız da değişmektedir.

Tutumu oluşturan bilgileri doğrudan yaşantı yoluyla elde edebileceğimiz gibi dolaylı olarak kitaptan, çevreden elde edebiliriz (Göksu, 2007: 88). Tutum gösterdiğimiz nesneye karşı olan duygu ve değerlendirmelerimiz tutumun duygusal kısmıdır. Tutum nesnesini sevme/sevmeme, hoşlanma/hoşlanmama gibi değerlendirmeler duygusal alanla ilgili olup duygusal kısım tutumların devamlı ve kalıcı olmasını sağlamaktadır. Duygusal kısım bir kişinin tutum nesnesine karşı gözlenebilen duygularını içermektedir. Tutum içerisinde olduğumuz bir nesneyi gördüğümüzde kalp atışımızın hızlanması, heyecan, terleme gibi tepkilerimiz duygusal alanla ilgilidir (Güney, 2009: 135-136). Tutumun davranışsal ögesi ise tutumun sözlü ya da davranış olarak ifadesi (Yüksel, 2006: 102) olup, bireyin tutum yönünde gösterdiği davranış eğilimini oluşturmaktadır. Davranışsal öge kendi içinde duygusal ve kuralsal olarak ayrılmaktadır. Duygusal davranış tutum nesnesinin hoş veya nahos bir durumla ilişkilendirilmesi sonucunda meydana gelirken kuralsal davranış, doğru davranışın ne olduğu ile ilgili inançlara dayanmakta ve kaynağında akla dayalı öngörü ve yargıları barındırmaktadır (İnceoğlu, 2011: 36-37).

Tutumun boyutlarını bir örnekle desteklemek gerekirse Almanya'daki Türk işçileri ile ilgili tutumu incelediğimizde bir Almanın Türk işçilerinin kendi ekonomileri için gerekli olduğunu düşünmesi tutumunun bilişsel boyutunu, bu düşünceyle Türkleri sevmesi duyusal boyutunu ve Türkleri kendi ülkelerini göndermeleri için hususunda hayır oyunu kullanması da davranışsal boyutunu oluşturmaktadır (Sakallı, 2001: 107-108).

Tutumu oluşturan öğeler arasında kişinin tutarlı olması beklenen bir şey olmakla birlikte bu öğeler arasında tutarsızlık da olabilmektedir. Öğeleri arasında tutarsızlık bulunan tutumlar değişime daha açık olmaktadır (Yüksel, 2006: 102).

2.1.2.2 Tutum ve Davranışlar

Tutumların davranış olmadığı sadece davranış eğilimi olarak belirtildiğini hatırladığımızda, insanların tutum doğrultusunda davranması insanın kendisiyle tutarlılığını göstereceği inancından dolayı, tutum ile davranış arasında bir ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. Normal şartlarda bir insanın tutumuna bakılarak davranışının

ne olacağı konusunda çıkarımlarda bulunulabilir (Yüksel, 2006: 109). Tutumları doğrudan gözlemlemek mümkün olmadığı için sadece davranışlara bakarak tutumlar anlaşılabilir. Tutumları anlamak için tek bir davranışa değil birçok davranışa bakmak gerekmektedir (Güney, 2009: 142).

Tutumların davranışları etkilediği inancı sosyal psikologların yaptığı çalışmalarla kanıtlanmaya çalışılmış fakat tutum ve davranış sürekli tutarlı sonuçlar vermemiştir. Bu nedenle araştırmacılar tutarsızlıklara neden olan durumları belirlemek için çalışmalara başlamışlardır. İnsanların tutumlarının güçlü ve belirgin olma durumu, çevrenin baskı uygulayıp uygulamadığı ve tutumları ölçmedeki yanlışlar tutum ile davranış arasındaki uyumun yönünü etkilemektedir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998: 336-341).

Tutumların davranışları etkilediği gerçeği yadsınmamakla birlikte tutum ve davranış arasında her zaman bir ilişki olmayabilir. İnsanların tutumu her zaman davranışa dönüşmeyebilmektedir. İnsanların tutumlarının davranışa dönüşmesi için tutumların kuvveti yüksek olmalıdır. Çevrenin tutumun davranışa dönüşmesine destekleyici etkisi olduğunda tutumlar davranışa dönüşme oranı artmakta iken çevre baskıcı ve kısıtlayıcı olduğunda tutumlar davranışa dönüşmemektedir. Tutumun davranışa dönüşmesi için gerçekleşen davranışın sonuçlarına ilişkin beklentiler de etkili olmaktadır. Şöyle ki olumsuz tutuma sahip birisinden bir beklentimiz varsa ona karşı tutum yönünde davranış göstermeyiz. Beklentimiz yoksa veya beklentimiz gerçekleşmezse tutum yönünde davranış sergileyebiliriz (Güney, 2009: 143-144). Tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi sağlıklı yorumlayabilmemiz için tutum ölçümünün de doğru olması gerekmektedir. Yanlış tutum ölçümleri, tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi açıklamada yanlış sonuçlara götürmektedir (Göksu, 2007: 93).

İnsanlar kendi tutumlarıyla davranışları arasında uyum olması yönünde eğilim göstermektedirler. İnsanlar hem tutumlarına yönelik davranmayı istedikleri gibi davranışları yönünde de belli bir tutuma sahip olmak istemektedirler. Kişi tutum ile davranışı arasında bir denge kurmak istemektedir. Tutum ve davranış arasında tutarsızlık olduğunda kişi bu durumdan rahatsızlık duymakta ve bu durumdan kurtulmak istemektedir (Yüksel, 2006:110-113).

2.1.2.3 Tutumların İşlevleri:

İnsanların kişilik ve ruhsal yapılarının birbirinden farklı olmasından kaynaklı olarak tutumların işlevleri kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Genel olarak tutumlar kişilerin davranışlarının anlaşılmasında, topluma uyum sağlamasında, kişiliğinin oluşmasında ve düşünce yapısının inşasında tutumların önemli işlevi vardır (Güney, 2009: 140).

Tutumların işlevini bilgilendirme, araçsallık, değer ifade etme ve ego koruyuculuk olmak üzere dört madde şeklinde sınıflandırmak mümkündür (İnceoğlu, 2011: 44).

Bilgilendirme İşlevi: İnsanlar tutum nesnesine karşı bir tutum içerisine girerken tutum yönünde mevcut bilgilerine göz atıp bilgilerini düzenlerler. Bilgileri sayesinde inançlarını güçlendirip tutumlarını oluştururlar. İnsanlar bir tutum içerisinde olmak için bilgiye ihtiyaç duymaktadır. İnsanlar bilgi sahibi olmadan tutum geliştirmedikleri için tutum sayesinde tutum nesnesine ilişkin bilgi edinme yoluna başvurumaktadırlar (Güney, 2009: 142).

Araçsallık İşlevi: Kişiler ihtiyaçları doğrultusunda ihtiyaçlarını karşılayabileceği şeylere olumlu tutum sergileyerek amaçların karşılamak için tutumlarını araç olarak kullanırlar. Bu anlamda tutumlar kişilerin amaçlarına ulaşmasında bir aracıdır (Tutar, 2012: 216). Kişiler amaçlarına ulaşmada ödüllendirici durumlara karşı olumlu tutum ortaya koymakta ve amaçlarına ulaşmada engelleyici durumlara karşı ise olumsuz tutum sergilemektedir (İnceoğlu, 2011: 46).

Değer İfade Etme İşlevi: Tutumlar kişilerin değerlerini ortaya koymada yardımcı olmaktadır. Kişi değerleriyle uyumlu tutum oluşturma çabasıdadır. Çünkü değerlerine önem veren birisi tutumunu da bu yönde tutarsa bundan haz duyacaktır. Kişi kendisini yardımsever olarak görüyorsa yoksul ve özürülere yardım kampanyalarına karşı olumlu tutum sergileyecektir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998: 328).

Ego Koruyuculuk İşlevi: Tutumların bir işlevi de kişilerin egosunu savunma işlevidir. Kişi egosunu koruyan nitelikte tutumlar sergileme yanlısıdır. Kişi egosunu

savunmak için gerçek ile inancı arasındaki çatışma sorununu ya görmezden gelecek ya da çarpıtacaktır. Böylece kişi oluşturduğu tutum sayesinde kendi egosunu korumaya almış olacaktır (İnceoğlu, 2011: 47-48).

Tutumların işlevleri herkes için aynı olmayacağı gibi bir tutumun bir kişi için birden çok işlevi de olabilir. Tutumların işlevlerinin bilinmesinin temel nedeni tutumların değişimi ile ilgilidir. Bir kişinin tutumunun işlevi biliniyorsa tutum değişimi konusunda bazı ipuçları verebilmektedir (Sakallı, 2001:108-110).

2.1.2.4 Tutumların Gelişimi ve Değişimi

Güney (2009: 146-149), tutumların doğuştan gelmediğini sonradan öğrenme yoluyla ortaya çıktığını belirterek insanların tutum sahibi olmalarında etkili olan faktörleri şu şekilde sıralamıştır.

- Zihinsel ve Bilgisel Faktörler
- Fizyolojik Faktörler
- Aile Faktörü
- Tutum Nesnesiyle gerçekleşen Yaşantılar
- Akranlar Faktörü
- Bireysel Özellikler Faktörü
- Kitle İletişim Araçları Faktörü
- Sosyal Sınıf Sosyo-ekonomik Faktör
- Grup Üyeliği Faktörü.

Bu maddelere kısaca değinmek gerekirse şunlar söylenebilir.

Zihinsel ve Bilgisel Faktörler: Kişinin tutum nesnesi hakkındaki bilgileri, inançları ve değerleri tutumun oluşmasında bir etkidir. Kişi tutum nesnesi hakkında elde ettiği bilgileri önceden zihinsel yapısında var olan bilgilerle birleştirerek tutum oluşturmaktadır. Tutumun üç öğesinden birisini de kişinin tutum nesnesine ait bilgileri oluşturmaktadır (Yüksel, 2006: 102).

Fizyolojik Faktörler: İnsanların yaşlanması ve hastalığı gibi fizyolojik faktörler tutumların oluşmasını etkilemektedir. Kişinin yaşının ilerlemesiyle birlikte toplumdaki rolleri değişmekte, günlük yaşamda edindiği deneyimler artmaktadır. Kişinin yaşlanmayla edindiği deneyimler ve değişen rolleri tutumun içeriğinin ve yönünün değişmesinde önemli olmaktadır. Yapılan araştırmalar, insanın hayatı boyunca gelişim sürecinde tutumlarında değişimler meydana geldiğini göstermiştir (İnceoğlu, 2011: 174).

Aile Faktörü: Kişinin doğumundan sonraki ilk çevresi ailedir. Ailenin tutumu ve davranışları kişiyi etkilemekte ve kişinin benzer tutumlar sergilemesinde etkili olmaktadır. Kişinin aile yapısı ve genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi kişinin sosyal gelişimini etkilemektedir. Aile üyelerinin kişiye karşı tutumu ve yaklaşımı kişinin tutumlarına yansımaktadır. Çocukluk döneminde kişinin deneyimleri ilerde tutumunu etkilemektedir (Yavuzer, 2007: 130-133).

Tutum Nesnesiyle Gerçekleşen Yaşantılar: Tutumların oluşmasında tutum nesnesiyle olan yaşantılar etkili olmaktadır. Tutum nesnesiyle bir veya daha fazla olan karşılaşmalarda yaşadığımız deneyimlerimiz tutumu etkilemektedir. İnsanlar karşılaştıkları herhangi bir şeyle nasıl davranacağını önceki deneyimlerinden yararlanarak belirlemektedir. Bir ülkenin insanlarıyla yaşanan olumlu veya olumsuz durumlar o ülkeye karşı tutumumuzu etkilemektedir (Güney, 2009: 133). Tutumlar sonradan öğrenilmekte ve her öğrenmenin altında mutlaka bir yaşantı bulunmaktadır. Geçmişte köpek tarafından ısırılan bir kişinin köpeklere karşı olumsuz tutum sergilemesi gibi (Sakallı, 2001: 111).

Akranlar Faktörü: Kişiler büyüdükçe ailenin etkisi azalmakta ve özellikle ergenlik döneminde arkadaş grubunun etkileri artmaktadır. Kişi arkadaş grubuyla benzer tutumlara sahip olmaktadır. Kişiler kendileriyle aynı yaşta olan ve benzer tutum sergileyen kişilerle ilişki kurmaktadır. Kişi arkadaş grubuna ne kadar bağlı ise grubun tutumlarını benimsemesi olasılığı da o kadar artmaktadır (İnceoğlu, 2011: 178).

Bireysel Özellikler Faktörü: Tutumlar insanların kişilik özelliğini yansıtırken kişilik özelliği de tutumun oluşmasında etkili olmaktadır. İçerideki kişinin ikna edilmeye yatkın olması, kişinin tutum oluşturmasını etkilemektedir (Güney, 2009: 148).

Kitle İletişim Araçları Faktörü: Gazete, radyo, televizyon insanların tutumlarının oluşmasında etkili olmaktadır. Haberler, makaleler vb. sayesinde insanlar bilgilenmekte ve tutum oluşturmaktadırlar. Bir kişinin reklam izledikten sonra bir ürünü kullanmaya başlaması kitle iletişim araçlarının tutuma etkisine bir örnektir (Güney, 2009: 149).

Sosyal Sınıf Sosyo-ekonomik Faktör: İnsanlar sosyal sınıfın değerlerini benimseyerek bu doğrultuda tutum geliştirmektedirler. Sosyal sınıfı benimseyenler aynı tutumu, reddedenler ise farklı tutum sergilemektedir. Birbirine yakın sosyo-ekonomik çevrelerden gelen insanlar benzer tutum içerisine girmektedirler (İnceoğlu, 2011: 178).

Grup Üyeliği Faktörü: İnsanlar, içinde bulunduğu akraba, okul, arkadaş grubu gibi grupların düşünce ve değerlerini benimseyerek benzer tutum sergilemektedirler. İnsanlar üyesi oldukları grubun özelliklerini taşımakta ve aynı duygu, düşünce ve sorunlara sahip olabilmektedirler. Okul ortamının ve eğitimcilerin davranış ve tutumları kişinin değer yargılarını benimsemesinde ve bir tutum sergilemesinde etkili olmaktadır. Öğretmen, okulda kişiler için bir model olmakta ve öğretmenin tutumları önem arz etmektedir. Öğretmenin okula ve öğrencilere bakışı, disiplin anlayışı kişiler üzerinde etkili olmaktadır (Yavuzer, 2007: 160-163).

Tutumlar kalıtsal değildir ve sonradan öğrenme yoluyla ortaya çıkmışlardır. Nasıl ki öğrenilen her şey değişiyorsa tutumlar da değişebilir. Eğer bir tutumun temelinde güçlü bir değer sistemi, dini inanç ve yaşam ilkesi varsa değişim yavaş olabilmektedir (Tutar, 2012: 209). Tutuma zıt davranışta bulunma ve ikna edici iletişimde bulunma tutumların değişmesinde izlenen süreçlerdendir. Tutuma zıt davranışta bulunma sürecinde insanlar tutumlarının tersine davranış sergilenmeye mecbur bırakılırlarken ikna edici iletişim sürecinde, iletişim ile kişilerin tutumunun değişmesi istenmektedir. İletişimi oluşturan kaynak, hedef ve mesajın nitelikleri tutumun değişmesinde etkili olmaktadır. Kaynak kişinin uzman, dürüst ve güvenilir olması, mesajın net olması ve hedefin ikna edilebilir olması kişinin tutum değiştirmesinde yardımcı olmaktadır (Güney, 2009: 150-151).

Göksu (2007: 101-102), tutumların değişimin ani ve yavaş yavaş olduğunu belirtmekte, kişilerin eğitim, reklam ve propaganda yoluyla tutumlarının değiştirdiğini belirtmektedir. Tutum değişimini açıklayan başlıca kuramlar şunlardır.

Öğrenme Kuramı: Bu kurama göre tutumlar koşullandırma yoluyla (klasik ve edimsel) değiştirilebilir. Öğrencinin matematik dersinden yüksek not almasıyla birlikte derse karşı olumsuz tutumun olumlu olması buna örnek olarak verilebilir (Yüksel, 2006: 116). Herhangi bir tutum nesnesine ilişkin ödüllendirici ve cezalandırıcı deneyimler tutumun olumlu/olumsuz olmasında etkili olmaktadır (İnceoğlu, 2011: 69). Bu kurama göre insanlar, uyarıcılar sayesinde öğrendiklerini nasıl öğreniyorsa tutumları da o şekilde öğrenmektedir. İnsanlar tutum oluştururken çağrışım, pekiştirme ve taklit süreçlerinden faydalanmaktadır (Güney, 2009: 123).

İşlevsel Kuram: Bu kurama göre tutumların işlevine göre değişim söz konusudur. Tutumların işlevi kalmadığında veya değiştirdiğinde tutum değişmektedir. Tutumun birey için yararı ön plandadır (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998: 328). Güney (2009: 124-125)'e göre insanlar, kendilerini iyi hissedecekleri tutumları benimsemektedirler. Tutumlar sayesinde insanlar amaçlarına kolay yönelmekte ve ulaşmakta, kendi değerlerinin farkına varmakta, kişilerin benliğini korumakta ve bilgi sahibi olmaktadır.

Bilişsel Tutarlılık Kuramı: Bu kurama göre insanların bilişleri arasında tutarlı olma yönünde istekli oldukları için tutumlarını değiştirirler. Rüşvete karşı olan birisinin işini yaptırmak için rüşvet vermek zorunda kalması gibi durumlarda kişiler, bazen istemedikleri halde ideallerine ters davranabilmektedirler (Yüksel, 2006: 117). Kişiler içsel ve dışsal ortamda tutum ve inançları arasında tutarlı olmak isteyecek ve tutarsızlıktan kurtulmaya çalışacaktır (İnceoğlu, 2011: 73).

Bilişsel Çelişki Kuramı: Bu kurama göre insanlar, tutumları ile davranışları arasındaki tutarsızlıklarından dolayı bilişsel olarak çelişkiye düşmektedirler. Bilişsel çelişkiden kurtulmak için ya davranışı geri alacak veya davranışın önemli olmadığını kendilerine inandıracak ya da tutumlarını davranış yönünde değiştireceklerdir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1998: 335).

Sosyal Yargı Kuramı: Kişiler bu kurama göre tutum nesnesine ait bilgileri kendi algılarına göre değerlendirmektedir. Tutum nesnesine ait edinilen bilgi mevcut tutumun aksi yönünde olması durumunda bilginin geldiği yerin inanılabilirlik durumu etkili olmaktadır (İnceoğlu, 2011: 80-82).

Mesaj Öğrenme Kuramı (Yale Kuramı): Bu kurama göre bir kişinin tutumunun değişmesi için kaynağın (mesajı veren), mesajın (mesajın ne olduğu), ortamın (mesajın veriliş yolu) ve hedefin (mesajı alanın) bulunması gerekmektedir. Tutum değişiminde bu dört unsurun özellikleri etkili olmaktadır. Kaynak kişinin güvenilir ve uzman olması, mesajın tekrarı, doğruluğu gibi nitelikleri, mesajın yüz yüze veya televizyon, radyo gibi ortamlarda verilmesi, hedefin zekası, kişisel özellikleri vb nitelikleri tutum değişimini etkilemektedir (Sakallı, 2001: 137-147).

2.1.2.5 Tutumların Belirlenmesi ve Ölçümü

Tutumları son zamanlarda önem verilen alanlardan birisi olmuştur. Araştırmacıların insanların tutumlarını öğrenme amacı şunlardır: Kişilerin davranışlarını tahmin etmek, kişinin tutumlarının altındaki nedenleri ortaya çıkarmak ve kişilerin kişisel tercihlerini öğrenmektir (Baysal, 1981: 126). Tutumların öğrenilmesiyle birlikte kişilerden beklediğimiz tutumun olması ya da olmaması durumunda alınacak önlemler konusunda değerlendirmeler yapılabilmektedir (Tavşancıl, 2010: 101).

İnsanların tutumlarının ne olduğu konusunda en kestirme yol doğrudan insanlara tutumlarını sormaktır. Bu şekilde oransal olarak sayısal bilgi alınabilmekte ise de tutumun altında yatan nedenleri anlamak mümkün olmamakta ve sadece sayısal bilgi çözüme ulaşmada yardımcı olmamaktadır (Yüksel, 2006: 114).

Tutumları doğrudan ölçülemedikleri için davranış yoluyla dolaylı bir şekilde ölçülmektedir. Bu nedenle tutumları etkileyen faktörleri ve tutum-davranış ilişkisini açıklayabilmek için ölçme teknikleri geliştirilmiştir (Güney, 2009: 151).

Tavşancıl (2010, 102-103), Baysal'ın tutum ölçme yöntemlerini kişilerin kendi ifadesine göre yapılan ölçümler, kişinin davranışının gözlemlenmesine dayalı yapılan

ölçümler, kişilerin fizyolojik tepkilerine göre yapılan ölçümler, kişinin kısmen yapılandırılan uyarıcıları yorumlamasına göre yapılan ölçümler ve kişilerin objektif görevleri yerine getirişinin gözlemine dayanan ölçümler olmak üzere beş grupta topladığını belirtmektedir. Bununla birlikte Tavşancıl (2010) tutum ölçümüyle ilgili kullanılan farklı yöntem ve teknikleri, davranışlara, fizyolojik tepkilere ve sorulara verilen cevaplara bakarak yapılan yöntemler olarak sınıflandırmıştır.

Tutumları ölçmek için yapılan çalışmaların yöntem ve tekniklerini sınıflandırmak gerekirse tutum ölçümlerinin davranışlara, fizyolojik tepkilere ve sorulara verilen cevaplara bakarak yapılan ölçümler (Anderson) olarak sınıflandırabiliriz.

Tutumların ölçülmesinde genellikle bir sıfat veya tutum cümlesine verilen cevaplardan yararlanılmaktadır. Ölçümlerde kullanılan sıfat veya tutum cümleleri listesine ölçek denilmektedir (Anderson, 1991: 241).

Hogg ve Vaughan (2005/2007: 205) tutum ölçmede yaygın kullanılan ölçekleri şu şekilde sıralamıştır.

- Eşit Aralık Ölçeği (Thurstone Ölçeği)
- Toplamalı Sıralama Ölçeği (Likert Ölçeği)
- Birikimli-Yığışımlı Ölçek (Guttman'ın Skalogramı)
- Duygusal Anlam Ölçeği (Osgood Ölçeği).

Eşit Aralık Ölçeği (Thurstone Ölçeği): Bu ölçekte birbirinden bağımsız sayısal değere sahip yirmi iki olumlu ve olumsuz cümlelerin değersel olarak ortalaması alınarak tutum puanı hesaplanır. Thurstone'un ölçeğinde bir tutum nesnesine ilişkin olumludan olumsuzu kadar tutum cümleleri bulunmakta ve kişi hangi tutum cümlesini yakın buluyorsa onu işaretlemektedir. Belirlenen tutum cümleleri sayısal değer üzerinden toplanmakta ve ortalaması bulunarak tutum değeri öğrenilmektedir (Hogg ve Vaughan, 2007: 206-207).

Toplamalı Sıralama Ölçeği (Likert Ölçeği): Likert tipi ölçekte kişinin verilen cümlelere ilişkin katılma derecesini belirten seviyenin (tamamen katılıyorumdan hiç katılmıyorum kadar) sayısal değer cinsinden toplamı alınarak tutum konusunda bilgi

edinilmektedir. Kişiler bu ölçekte verilen cevaplar içinden kendilerine uygun düşen kısmı belirtirler. Genel olarak bu ölçekte beş dereceli cevap kullanılmaktadır. Bu dereceler tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum, şeklindedir. Likert ölçeği kolay oluşturulabilir, güvenilirlik ve geçerliliğin sağlanabilmesi gibi nedenlerden dolayı çok kullanılmaktadır (Tekindal, 2009: 88).

Birikimli Yığışimli Ölçek (Guttman'ın Skalogramı): İkinci Dünya Savaşı'nda askerlerin tutumunu ölçmek için geliştirilen ve tutumların tek yönünü ölçen bu ölçekte, kişinin bir cümleye verdiği yanıtın diğer düzeylerine de tutarlı olarak yanıtlanması gerekmektedir. Örnek olarak 60 kilodan fazla olduğunu belirten kişi 40 kilodan da fazla olduğunu belirtmelidir. Bu nedenle Gutman'ın bu ölçeğine yığışmalı ölçek de denilmektedir (Tavşancıl, 2010: 156-157).

Duygusal Anlam Ölçeği (Osgood Ölçeği): Duygusal anlam ölçeği, bir ucu olumludan diğer ucu olumsuzuzanana eşit aralıklı yedi bölümden oluşmaktadır. Birden yediye kadar numaralanan cevapların, kişi tarafından bunlardan birisini seçmesi istenmektedir (Tutar, 2012: 223-224). Duygusal anlam ölçeğinde kişilerin kelimelere verdiği anlamlardan hareketle tutum belirlenmeye çalışılmaktadır. Duygusal anlam ölçeğinin avantajlı tarafı ölçekte soruların olmaması iken dezavantajlı tarafı da ölçümün basit olmasıdır (Hogg ve Vaughan, 2007: 211-212).

Tutumları ölçmek için başka ölçekler de geliştirilmektedir. Araştırmacıların geliştirdikleri ölçeklerin ön denemesi yapılarak geçerlik ve güvenilirliği sağlanarak uygulanmalı ve sağlıklı sonuçlar alınmalıdır (Yüksel, 2006: 115).

Tutumların ölçmek için yapılan araştırmalar tutumların birçok boyutunun olduğunu göstermiştir. Tutum ile ilgili araştırma yapanların bu boyutları dikkate almaları gerekmektedir (Güney, 2009: 130). Tutumların ölçülmesi bakımından tutumların yönü, derecesi ve yoğunluğu önemli bir yere sahiptir (Köklü, 1995: 86; Özgüven, 1998: 354). Tutumların boyutları şunlardır.

Tutumun Konusu: Her tutumun bir konusu bulunmakta ve tutumun konuları da tutumun türünü belirlemektedir. Tutum konuları siyasal partiler, iş grupları gibi çok

farklı olabilmektedir. Tutum konusunda ölçme işlemleri yapılırken tutumuna başvuru olan kişinin tutum konusuyla ilgili bilgisinin olması gerekmektedir. Araştırmaya konu olan her şey tutum konusu olabilmektedir. Bu nedenle tutum ölçümlerinde tutumların konusu dikkate alınan bir noktadır (İnceoğlu, 2011: 54-56).

Tutumların Yönü: Her tutumda mutlaka olumlu veya olumsuz bir yöne doğru bir yönelme vardır. Tutum içerisinde bulunan nesnenin kişiye uygun ve kişiye pozitif duyguları uyandırması durumunda tutumu olumlu, tutum nesnesinin rahatsızlık verici ve negatif duyguları uyandırması durumunda ise olumsuz tutum içerisinde olmaktadır. Tutumun yönü kişiden kişiye değişebilmektedir. Bazı tutumların yönü belli olmamış bile olabilir (Güney, 2009: 130).

Tutumun Yoğunluğu: Tutumun duygusal içeriğini yansıtan tutumun yoğunluğunda psikolojik etkiler önemli yer tutmaktadır. Tutum nesnesine karşı duygusal olarak yoğun olan birisinin tutumu da yoğun olmaktadır. Bu nedenle her tutum bir yoğunluk derecesine sahiptir (İnceoğlu, 2011: 57).

Tutumun Derecesi: Tutumların derecesi, tutumu oluşturan öğelerin güçlerinin toplamını vermektedir. Tutumu oluşturan öğelerin güçleri birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Her tutumun bir gücü var olmakla birlikte tutumların gücü tutumların davranışa dönüşmesine veya tutumların değişmesinde etkili olmaktadır. Tutumu güçlü olan birisinin tutumu kolay kolay değişmez ve tutumunun davranışa dönüşmesi daha kolaylaşır (Tutar, 2012: 208).

Tutumların ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin oluşturulmasında öncelikle ölçme amacının belirlenmesi gerekmektedir. Ölçme aracı oluşturulmadan önce ölçmenin neden yapılacağı ve ölçme sonuçlarının nerede kullanılacağı bilinmelidir. İkinci adım olarak oluşturulacak ölçek ile neyin ölçüleceği belirtilerek ölçülecek özellikler netleştirilmelidir. Ölçülecek özellikler belirlendikten sonra ölçmenin amacına uygun olarak geniş bir madde havuzu oluşturulmalıdır. Madde havuzu oluşturulduktan sonra madde yapısı (formu) belirlenmelidir. Madde yapısı belirlendikten sonra madde havuzundaki maddeler ile ilgili uzman görüşleri alınmalıdır. Uzmanların görüşü alındıktan sonra alınan maddeler küçük gruplara denenerek gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Oluşturulan ölçek maddelerinin geçerliği ile ilgili karar verildikten sonra

örneklem grubuna maddeler uygulanmalıdır. Uygulama sonrasında ölçek maddelerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Analiz sonrasında maddeler seçilerek ölçek oluşturulmuş olmaktadır (Tekindal, 2009: 28-63).

Ölçme araçlarının güvenilirliği, geçerliği ve kullanılabilirliği ölçme araçlarında aranan niteliklerin başında gelmektedir (Karasar, 2012: 147). Ölçme araçlarının güvenilir ve geçerli olması ölçmenin güvenilirliğini ve geçerliliğini doğrudan etkilemektedir. Ölçmenin güvenilir olması demek ölçümün benzer şartlarda benzer sonuçları vermesi demektir. Güvenirliğin bu anlamda tekrarlanabilirlik de denilebilir. Ölçmenin geçerliği ise örneklemin evreni temsil yeteneğidir. Bir ölçümün sadece güvenilir olması yetmemekte geçerliliğinin de sağlanması gerekmektedir (Baloğlu, 2009: 106).

2.2 İlgili Araştırmalar

H. Kaya, (2011) ‘Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile Desteklenen Sosyal Bilgiler Dersine yönelik İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Tutumları: Karabük Örneği’ adlı çalışmada öğrencilerin derse karşı tutumlarında coğrafi bilgi sistemlerinin kullanılmasının etkisini incelemiştir. Araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılı Karabük Safran İlköğretim Okulu 6. Sınıflarından oluşan deney ve kontrol gruplarına ön-son test kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma, 6. Sınıf ‘Ülkemizin Kaynakları’ ünitesinin deney grubunda coğrafi bilgi sistemlerinin, kontrol grubunda öğretmen merkezli anlatım ve soru-cevap tekniğinin kullanılmasıyla yürütülmüş ve veriler Demir ve Akengin’in geliştirdiği, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeği vasıtasıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda deney grubunun lehinde sonuçlar bulunmuştur.

Öztürk’ün 2011 yılında yaptığı ‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Projeye Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Öğrencilerin Başarısına, Derse Yönelik Tutumlarına ve Görüşlerine Etkisi’ adlı tez çalışmada 6. Sınıf sosyal bilgiler ‘Ülkemiz ve Dünya’ ünitesinin projeye dayalı öğretilmesinin öğrenci başarısına ve dersle ilgili tutum ve görüşlerine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılı Ankara Mamak Demirlibahçe İlköğretim Okulunda okuyan 6. Sınıfların a ve b şubelerinden oluşan deney ve kontrol grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ön-son testin

kullanıldığı, nicel yöntemle birlikte görüşmelerin yapıldığı, nitel yöntemlerin kullanıldığı araştırmada, deney grubunda projeye dayalı öğretim yapılırken kontrol grubunda müfredata göre öğretim yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, projeye dayalı öğretimin yapıldığı deney grubuyla müfredat doğrultusunda öğretim yapılan kontrol grubu arasında ön-son akademik başarı testi açısından anlamlı bir fark bulunmazken, öğrenci tutumları açısından deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre, projeye dayalı öğretimin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını olumlu olarak etkilemektedir.

İ. Kaya'nın 2011 yılında yaptığı 'Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi' adlı tez çalışmasında beden dilinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarına etki edip etmediğini amaçlamıştır. Araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılı İstanbul Esenler Yunus Emre İlköğretim Okuluna devam eden 6. ve 7. Sınıf öğrencisiyle (139 kişi) sınırlandırılmıştır. Araştırma ön-son test yarı deneysel olarak yapılmış ve öğretmenlerin olumlu beden dili hareketlerinden öğrencilerin olumlu, öğretmenlerin olumsuz beden dili hareketlerinden olumsuz etkilendikleri sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin öğretmenlerinin beden dilini okuma becerileri 6. Sınıfların lehinde 7. Sınıflara göre fark anlamlı bulunurken öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğretmenlerin beden dili hareketlerinin öğrencilerin ön-son test tutum puanlarında ise kontrol grubunda anlamlı bir fark bulunmaz iken deney grubunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen son sonuç ise öğretmenlerin olumlu beden dili hareketlerini göstermesi öğrencilerin tutumunu olumlu, öğretmenlerin olumsuz beden dili hareketlerini göstermesi de öğrencilerin tutumunu olumsuz etkilediğidir.

Yılmaz ve Şeker (2011), 'İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi' adlı makale çalışmasında öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğrencilerin sınıf, cinsiyet ve ebeveyn eğitim düzeyine göre değişip değişmediğini incelemiştir. Araştırmaya 6. ve 7. Sınıfta okuyan 268 öğrenci katılmış ve araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum sergiledikleri belirtilmiştir.

Sidekli (2010)'nin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin 2004 programı doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığı

‘İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin 2004 Programı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları’ adlı çalışmasında 2007-2008 eğitim öğretim yılında Ankara Beypazarı ilçesindeki iki ilköğretim okulunda okuyan 62 5. Sınıf öğrencisi örneklem olarak alınmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum sergiledikleri ve bu tutumun öğrencilerin cinsiyetlerine göre bir farklılık göstermediği belirtilmiştir.

Oruç (2010)’un ‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi’ adlı makale çalışmasında mizahın sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasının öğrencilerin başarı ve tutumuna nasıl etki ettiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2006-2007 eğitim öğretim yılı Ankara Çankaya Fevzi Atlıoğlu İlköğretim Okulu 6. Sınıf öğrencilerinden tesadüfi olarak belirlenmiş 30’ar kişiden oluşan deney ve kontrol gruplarında 6. Sınıf sosyal bilgiler ‘Yeryüzünde Yaşam’ ünitesinin işlenmesiyle gerçekleşmiştir. Mizaha yönelik öğretim yapılan deney grubuna ve sadece ders ve çalışma kitaplarıyla öğretim yapılan kontrol grubuna ön-son başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol gruplarında ön başarı testi ve tutum ölçeklerinin puanlarında anlamlı bir fark bulunamazken deney ve kontrol gruplarında son başarı testi ve tutum ölçeklerinin puanlarında deney grubunun lehinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Deney ve kontrol grubu arasındaki anlamlı farkın mizahın kullanılmasının olumlu etkisi olarak belirtilmiştir.

Oruç ve Erdem (2010) ‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi’ adlı çalışmasında biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumundaki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2009-2010 eğitim öğretim yılında Kayseri Kocasinan 60. Yıl İlköğretim Okulu 7. sınıflarından oluşan deney ve kontrol gruplarında 7. Sınıf sosyal bilgiler ‘Türk Tarihinde Yolculuk’ ünitesinin ‘Anadolu, Ana Yurt’ konusu işlenmesiyle sınırlandırılmıştır. Araştırmada deney grubunda ders işlenirken biyografi kullanılırken kontrol grubunda biyografi kullanılmamıştır. 25 kişiden oluşan deney ve kontrol gruplarına ön-son tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol gruplarına uygulanan ön tutum ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamazken son tutum ölçek puanlarının ortalamasında biyografi kullanılan deney grubunun lehinde anlamlı fark bulunmuştur. Deney ve

kontrol grubu arasındaki son tutum ölçek puanları arasındaki farkın anlamlı olmasının nedeni olarak öğretimde biyografi kullanılması olarak gösterilmiştir.

Bağcı'nın 2009 yılında yapmış olduğu 'İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinin Alternatif Değerlendirme (Portfolyo) İle İşlenmesinin Öğrenci Başarısına ve Tutumuna Etkisi' adlı tez çalışmasında portfolyo ile ders işlenmesinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki başarı ve tutumlarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2007-2008 eğitim öğretim yılı Yozgat Türkmensarılar İlköğretim Okulunda okuyan 7. Sınıf A ve B şubelerinden oluşan deney ve kontrol gruplarına ön-son başarı testi ve tutum ölçeğinin uygulanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda deney ve kontrol grubuna uygulanan başarı testi ve tutum ölçekleri arasında anlamlı bir farkın bulunduğu belirtilmiştir.

Ünlü'nün 2009 yılında yaptığı 'İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Bilgisayar Destekli Sınıf Ortamında Durumlu Öğrenmenin Öğrencilerin Akademik Başarısına, Tutumuna ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi' adlı tez çalışmasında bilgisayar destekli sınıf ortamında durumlu öğrenmenin öğrenci başarısı, tutumu ve öğrenmenin kalıcılığına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2007-2008 eğitim öğretim yılında Erzincan Cumhuriyet İlköğretim Okulu 6/C ve 6/D sınıflarından oluşan deney ve kontrol gruplarında 6. Sınıf sosyal bilgiler 'Dünyamız ve Ülkemiz' ünitesinin 'Küresel Bağlantılar' öğrenme alanının işlenmesiyle gerçekleşmiştir. Ön-son test kontrol gruplu deneysel yöntemin kullanıldığı araştırmada deney ve kontrol grubuna uygulanan ön-son başarı testi ve tutum ölçekleri arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı belirtilmekle birlikte deney grubunda öğrenci başarısının daha yüksek çıktığı belirtilmiş ve durumlu öğrenmenin başarıyı artırdığı sonucuna varılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına uygulanan kalıcılık testi sonuçlarına göre ise deney grubunun lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Oğur'un 2009 yılında yaptığı 'Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi' adlı tez çalışmasında öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi ve öğrencilerin tutumlarının öğrencilerin cinsiyetine, sınıfına, ailelerinin eğitim ve ekonomik düzeylerine, sosyal bilgiler dersinden takviye (dershane, özel ders) alma durumlarına göre değişip değişmediğini amaçlamıştır. Araştırma 2008-2009 eğitim öğretim yılında Denizli

Merkez ilçesindeki 878 6. ve 7. Sınıf öğrencisi üzerinde tarama modelinde anket tekniği kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı orta düzeyde tutum sergiledikleri, öğrencilerin bu tutumunun okuldan okula değiştiği, öğrencilerin sınıflarına göre tutumlarının anlamlı bir fark oluştuğu, öğrencilerin cinsiyetlerine göre tutumlarında anlamlı bir farkın bulunmadığı, öğrencilerin anne-baba eğitim düzeylerinin derse karşı tutumlarında etkili olduğu, öğrencilerin başarı ve ekonomik durumlarının derse ilişkin tutumlarında anlamlı farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yüce, 2008 yılında ‘Taşınmalı Eğitim-Öğretim Yapan İlköğretim Okullarındaki İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Sincan Örneği)’ adlı tez çalışmasında öğrencilerin sosyal bilgilere karşı tutumlarında taşınmalı eğitimin etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2006-2007 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Sincan ilçesindeki taşınmalı eğitim yapan ilköğretim okullarının toplamda 274 6., 7. ve 8.. sınıf öğrencisine anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya göre taşınmalı öğrencilerin yerleşik öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumunun zayıf olduğu ve öğrencilerin başarılarının sosyal bilgilere karşı tutumunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varmıştır.

Akdağ (2008), 2004-2005 eğitim öğretim yılında Konya’nın değişik ilçelerinde 600 6. ve 7. Sınıf öğrencisiyle yapmış olduğu ‘İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi’ adlı makale çalışmasında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersiyile ilgili hazır olma durumları ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının sosyal bilgiler dersindeki başarılarına etkisini incelemiştir. Bu araştırmada öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki başarılarını olumlu etkilediği sonucuna varmıştır. Öğrencilerin sınıf seviyesi, cinsiyeti ve yaşına göre bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin incelendiği araştırmada 6. sınıf öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin 7. sınıflardan daha yüksek olduğu, cinsiyete göre anlamlı bir farkın bulunmadığı, yaşa göre ise 12 yaş grubundaki öğrencilerin 13 ve 14 yaş grubundaki öğrencilere göre bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Yönteminin Erişi ve Tutum Üzerine Etkisi’ adlı tez çalışmasında Günaydın (2008), drama yöntemi kullanmanın öğrenci erişimi ve tutumu üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2007-2008 eğitim öğretim yılı İzmir Kınık Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu 6. Sınıf öğrencilerinden oluşan deney ve kontrol grubu üzerinde yapılmıştır. 6. Sosyal bilgiler dersi ‘Demokrasinin Serüveni’ ünitesi, deney grubunda yaratıcı drama etkinlikleri ile, kontrol grubunda geleneksel öğretim yöntemleri kullanılarak işlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarına ön-son başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Uygulama sonucunda deney ve kontrol grubuna uygulanan başarı testi ve tutum ölçeğinin değerlerinde deney grubunun lehinde anlamlı bir fark bulunmuş ve yaratıcı dramının başarı ve öğrenci tutumlarına olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Aladağ (2007), Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanımının ‘İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarına Etkisi’ adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersinde coğrafi bilgi sistemlerinin kullanılmasının öğrencilerin derse karşı tutumunu etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma 2006-2007 eğitim öğretim yılı Ankara Yenimahalle Kent-Koop İlköğretim okulunda iki farklı 7. Sınıf öğrencisiyle deneysel yöntem ön-son test kullanılarak deney ve kontrol gruplarının birbiriyle ve kendi içlerinde ön-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma sonucuna göre deney ve kontrol gruplarının ön testlerinin tutum puanlarının aynı olduğu ancak son testin tutum puanlarında ise deney grubunun lehine anlamlı bir farkın bulunduğu sonucuna varılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının kendi içlerindeki ön-son test tutum puanları arasında kontrol grubunda anlamlı bir fark bulunmazken deney grubunda anlamlı bir farkın bulunduğu belirtilmiş ve bu farkın deneysel grupta coğrafi bilgi sisteminin kullanılmasının öğrenci tutumları üzerinde olumlu etkisinin sonucu olduğu belirtilmiştir.

Tay ve Akyürek Tay (2006)’ın 2003-2004 eğitim öğretim yılında, Kırşehir ilindeki ilköğretim okullarında 524 5. Sınıf öğrencisinden oluşan örneklem ile yaptığı ‘Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi’ adlı çalışmasında, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Betimsel nitelikte yapılan bu çalışmada öğrencilerin tutumları cinsiyetlerine, yaşadıkları yere ve başarılarına göre incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sosyal bilgiler

dersine karşı tutumlarının olumlu olduğu belirtilmiş, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının kızların, başarılı olanların ve il merkezinde ikamet edenlerin lehine anlamlı olduğu dile getirilmiştir.

Alkış ve Güleç (2006), ‘İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Görüşleri’ ismini taşıyan, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı düşüncelerinin belirlenmesinin amaçlandığı makale çalışmasında, sosyal bilgiler konularını görmüş olmaları nedeniyle Bursa ilinden 37 sekizinci sınıf öğrencisi araştırma grubu olarak belirlemiştir. Nitel yöntemlin kullanıldığı araştırmada, açık uçlu sorular öğrencilere yöneltilmiş ve alınan cevaplar, önceden oluşturulmuş kategorilere göre düzenlemiş ve betimlemesi yapılmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersiyle ilgili, olarak sevdikleri yönlerin sevmediklerinden çok olduğu ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu yaklaşıma sahip olduğu elde edilen bulgulardır. Bu bulgulardan hareketle, öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevmesinde tarih konuları ve öğretmenin kişisel özelliklerinin etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Altıntaş (2005)’ın ‘İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri’ adlı makale çalışmasında 2002-2003 eğitim öğretim yılında 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersiyle ilgili tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sekiz farklı yerleşim yerinde toplam 391 7. Sınıf öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin cinsiyet, yaş, önceki ve bu sene sosyal bilgiler dersinden aldıkları not, yerleşim yeri ve ailenin toplam gelirine göre tutumları incelenmiştir. Betimsel nitelikte yapılan bu makale çalışmasında sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeyi 1,56 (nötr) olarak bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine daha pozitif baktıkları sonucuna ulaşılmış fakat yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin oturduğu yerleşim yerine göre öğrenci tutumlarının ise yerleşim alanları büyüdükçe tutumun arttığı belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersinden başarılı olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında pozitif yönde olduğu belirtilen çalışmada, öğrencilerin ekonomik düzeyinin düşük ve orta olduğu öğrencilerde tutumun arttığı belirtilmektedir. Resmi ve özel okullardaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004) ‘Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Öğrencilerin Bu Derse Yönelik Tutumları’ adlı makale çalışmasında öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşleri ve bu görüşlerin cinsiyet ve kıdemlerine göre ve 4. ve 5. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını belirlemeyi ve öğrencilerin tutumlarının cinsiyet ve okul türlerine göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırlarında 15 ilköğretim okulunun 1055 öğrenci ve 148 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı genel olarak olumlu tutum sergiledikleri, öğrencilerin bu tutumunun öğrencilerin cinsiyetine göre ve okudukları okulun resmi, özel olma durumuna göre anlamlı bir farkın bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Altınışik ve Orhan (2002), ‘Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Derse Karşı Tutumları Üzerindeki Etkisi’ adlı çalışmasında çoklu ortamın öğrenci başarısı ve tutumuna etkisini incelemiştir. 1999-2000 eğitim öğretim yılında İstanbul Şişli Terakki Vakfı Okulları İlköğretim okulundan yedinci sınıfa devam eden öğrencilerden oluşan çoklu ortam ile ders işlenen deney grubu ile çoklu ortamın kullanılmadığı kontrol grubunun ön-son test ve ön-son tutum aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada çoklu ortam ile geleneksel sınıf ortamının öğrencilerin başarılarında ve sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

‘İlköğretim 4-5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu’ adlı makale çalışmasında Öztürk ve Baysal (1999), öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının derecesini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma 1997-1998 eğitim öğretim yılında İstanbul’un bazı ilçelerinde 394 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin tutumlarının cinsiyete göre, öğretmenleriyle olan ilişkilerinin derecesine göre anlamlı bir farkın bulunmadığı buna karşın öğrencilerin okul öncesi eğitim alma durumlarına göre, sınıf düzeylerine göre, okudukları okulun devlet okulu yada özel okul olma durumuna göre, başarısına göre, öğretmenlerinden yararlanma düzeylerine göre anlamlı bir farkın bulunduğu sonucuna varılmıştır.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada izlenen bilimsel yaklaşımın “araştırma modeli”, araştırmanın “evren ve örneklem”i, “veriler ve toplanması” ile “verilerin çözümlenmesi” gibi alt başlıklara yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Araştırma modeli, betimsel nitelikte olup tarama modelidir. Tarama modeli, mevcut bir durumun doğal şekliyle betimlenmesidir. Tarama modelinde her şey olduğu gibi aktarılır. Herhangi bir şeyi değiştirme veya etkileme amacına gidilmeden istenilen şey elde edilir (Karasar, 2012: 77).

Bu araştırma, tutumları ölçmeyi amaçladığı için tutumları ölçmeye yarayan bir araştırma modelini takip etmiştir. Tutumları öğrenmenin en kolay yolu, doğrudan insanlara tutumlarını sormak olsa da, bu şekilde alınan bilgi araştırmalar için pek sağlıklı görünmemektedir. Tutumlar doğrudan ölçülmeyip davranış yoluyla ölçülebilmektedir. Bunun için de tutumu ölçmek için tutumu gösteren davranış ve sıfat cümlelerinin bulunduğu ölçeklerden yararlanılmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmada tarama modeli tercih edilmiştir.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Malatya'nın Merkez ilçesinde yer alan 90 ortaokuldan öğrenime devam eden, 7881 altıncı sınıf ve 9439 yedinci sınıftan oluşan 17320 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Malatya İl Merkezindeki rastgele 22 okuldan seçilen, 478 altıncı sınıf ve 526 yedinci sınıftan seçilen, toplam 1004 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmalarda kullanılacak olan örneklemin büyüklüğünün ne kadar olacağı ile ilgili kesin bir hüküm olmamakla birlikte, örneklemin evreni temsil eden en küçük sayı

olarak belirlenmesi yeterli görülmektedir (Karasar, 2012: 117-118). Örneklem ne kadar büyük olursa, bilgilerin geçerliliği o oranda yüksek olmaktadır (Baloğlu, 2009:109). Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2011: 86)'ın evreni belli olan araştırmalar için belirttiği hesaplama formülü ($n=Nt^2PQ/d^2(N-1)+t^2$) dikkate alınarak $\alpha=0.05$ ve $d=0.05$ için örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır.

N: Evren

n: Örneklem sayısı (17320)

P: incelenen olayın gerçekleşme olasılığı (%60)

Q: incelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı (%40)

t: anlamlılık düzeyi (1,96)

d: örneklem hatası (0,05)

α : Güvenirlilik (0,05)

Buna göre, örneklem sayısı 362 olarak bulunmuştur. Bulunan sonucun minimum örneklem sayısı olduğu için, örneklemin büyütülmesi daha geçerli bilgilerin ulaşılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle, örneklemin geçerliliğini artırmak amacıyla, araştırmaya başlamadan önce örneklem büyüklüğü 1000 olarak kararlaştırılmıştır. Bu çalışmada, dağıtılan 1106 anketten geçerli 1004 anket, örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemini oluşturan öğrencilerin okullara göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Alındığı Okulların Sınıflara Göre Dağılımı

Okul Adı	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
23 Nisan Ortaokulu	22	11	33
91 000 Dev Öğrenci Ortaokulu	23	20	43
Abdulkadir Eriş Ortaokulu	27	30	57
Ahmet Parlak Ortaokulu	17	19	36
Ali Nahit Bozatlı Ortaokulu	21	20	41
Atatürk Ortaokulu	35	33	68
Begüm Kartal Ortaokulu	31	37	68
Hasan Varol 2 Ortaokulu	10	18	28
Hayrettin Sönmezay Ortaokulu	25	23	48
İbni Sina Ortaokulu	19	25	44
İnönü Ortaokulu	-	20	20
İnönü Üniversitesi Hayriye Başdemir Ortaokulu	15	20	35
Kazım Karabekir Ortaokulu	26	27	53
Kemal Özalper Ortaokulu	37	36	73
Mehmet Emin Bitlis Ortaokulu	32	37	69

Tablo 1'in Devamı

Okul Adı	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Mustafa Kemal Atatürk Ortaokulu	24	22	46
Necatibey Ortaokulu	14	42	56
Sümer Ortaokulu	29	24	53
Toki Ortaokulu	19	25	44
Türk Telekom Ortaokulu	18	19	37
Türkiyem Ortaokulu	34	18	52
Genel Toplam	478	526	1004

Tabloda 1'de görüldüğü üzere, Malatya Merkezde bulunan 22 okuldan altıncı ve yedinci sınıftan rastgele bir şubeye uygulama yapılmıştır. Örneklem sayısı, 478 altıncı sınıf ve 526 yedinci sınıf olmak üzere toplam 1004 öğrencidir.

Malatya Merkezde 6. sınıfı olan 83 ortaokul, 7. Sınıfı olan 90 ortaokul bulunmaktadır. Örneklem alınan okul ise 22'dir. Buna göre örneklem alınan okulların evrendeki okullara oranı yaklaşık % 25'tir. Bu da evreni temsil edecek çeşitliliktedir.

Araştırmada kullanılan örneklemelerin çeşitli değişkenlere göre istatistiksel dağılımları aşağıda Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Ait Özelliklerin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	f	%	
Sınıf	6	478	47.6
	7	526	52.4
Yaş	11	121	12.1
	12	448	44.6
	13	395	39.3
	14	40	4
Cinsiyet	Kız	491	48.9
	Erkek	513	51.1
Kardeş Sayısı	1	65	6.5
	2	352	35.1
	3	329	32.8
	4	168	16.7
	5 ve Fazlası	90	9

Tablo 2'nin Devamı

Değişken	f	%	
Babanın Eğitim Durumu	Okuryazar değil	17	1.7
	İlkokul	181	18
	Ortaokul	220	21.9
	Lise	312	31.1
	Üniversite	208	20.7
	Lisansüstü	50	5
	Belirtilmeyen	16	1.6
	Annenin Eğitim Durumu	Okuryazar değil	62
İlkokul		299	29.8
Ortaokul		269	26.8
Lise		223	22.2
Üniversite		123	12.3
Lisansüstü		22	2.2
Belirtilmeyen		6	0.6
Ailenin Aylık Geliri		0-1000	303
	1001-1500	200	19.9
	1501-2000	135	13.4
	2001-3000	170	16.9
	3001-4000	82	8.2
	4001'den fazla	70	7
	Belirtilmeyen	44	4.4
	Babanın Mesleği	İşsiz	23
Memur		132	13.1
Eğitimci-öğretmen		84	8.4
Esnaf		143	14.2
Çiftçi		40	4
Şoför		38	3.8
Polis		22	2.2
Avukat		2	0.2
Emekli		67	6.7
Doktor		2	0.2
Basın yayın		1	0.1
Bankacı		7	0.7
Asker		19	1.9
İşçi		122	12.2
Serbest meslek		134	13.3
Diğer		150	14.9
Belirtilmeyen	18	1.8	

Tablo 2'nin Devamı

Değişken	f	%
Ev hanımı	821	81.8
Memur	23	2.3
Eğitimci-öğretmen	46	4.6
Esnaf	9	0.9
Annenin Mesleği		
Polis	1	0.1
Emekli	5	0.5
Doktor	3	0.3
Hemşire ebe	22	2.2
Bankacı	4	0.4
İşçi	17	1.7
Diğer	44	4.4
Belirtilmeyen	9	0.9

Tablo 2'de, bu araştırmada kullanılan örneklemin çeşitli değişkenlere göre sayısal ve yüzdeler dağılımları gösterilmiştir. Buna göre, sınıf bazında altıncı sınıflar 478 öğrenci ile % 47.2'yi, yedinci sınıflar 526 öğrenci ile % 52.4'ü; yaş bazında 11 yaşındaki öğrenciler 121 kişi ile % 12.1'i, 12 yaşındaki öğrenciler 448 öğrenci ile % 44.6'yı, 13 yaşındaki öğrenciler 395 kişi ile % 39.3'ü, 14 yaşındaki öğrenciler 40 kişi ile % 4'ü; cinsiyet bazında kız öğrenciler 391 kişi ile % 48.9'u, erkek öğrenciler 513 kişi ile % 51.1'i; kardeş sayısı bazında tek kardeş olanlar 65 kişi ile %6.5'i, 2 kardeş olanlar 352 kişi ile % 35.1'i, 3 kardeş olanlar 329 kişi ile %32.8'i, 4 kardeş olanlar 168 kişi ile % 16.7'yi, kardeş sayısı 5 ve fazlası olanlar 90 kişi ile % 9'u; babanın eğitim durumuna göre babası okuryazar olmayanların 17 kişi ile % 1.7'yi, babası ilkököl olanların 181 kişi ile % 18'i, babası ortaokul mezunu olanların 220 kişi ile % 21.9'u, babası lise mezunu olanların 312 kişi ile % 31.1'i, babası üniversite mezunu olanların 208 kişi ile % 20.7'yi, babası lisansüstü eğitim yapmış olanların 50 kişi ile % 5'i, babasının eğitim durumu belirtilmeyenlerin 16 kişi ile % 1.6'yı; annesinin eğitim durumuna göre annesi okuryazar olmayanların 62 kişi ile % 6.2'yi, annesi ilkököl mezunu olanların 299 kişi ile % 29.8'i, annesi ortaokul mezunu olanların 269 kişi ile %26.8'i, annesi lise mezunu olanların 223 kişi ile % 22.2'yi, annesi üniversite mezunu olanların 123 kişi ile % 12.3'ü, annesi lisansüstü eğitim almış olanların 22 kişi ile % 2.2'yi, annesinin eğitim durumunu belirtmeyenlerin 6 kişi ile % 0.6'yı; ailenin aylık gelirine göre aylık geliri 0-1000 arasında olanların 303 kişi ile % 30.2'yi, aylık geliri 1001-1500 arasında olanların 200 kişi ile %19.9'u, aylık geliri 1501-2000 arasında olanların 135 kişi ile 13.4'ü, aylık geliri 2001-3000 arasında olanların 170 kişi ile %

16.9'u, aylık geliri 3001-4000 arasında 82 kişi ile % 8.2'yi, aylık geliri 4001'de fazla olanların 70 kişi ile % 7'yi, ailenin aylık gelirini belirtmeyenlerin ise 44 kişi ile % 4.4'ü; babanın mesleğine göre babası işsiz olanların 23 kişi ile % 2.3'ü, babası memur olanların 132 kişi ile % 13.1'i, babası eğitimci-öğretmen olanların 84 kişi ile % 8.4'ü, babası esnaf olanların 143 kişi ile % 14.2'yi, babası çiftçi olanların 40 kişi ile % 4'ü, babası şoför olanların 38 kişi ile % 3.8'i, babası polis olanların 22 kişi ile % 2.2'yi, babası avukat olanların 2 kişi ile % 0.2'yi, babası emekli olanların 67 kişi ile % 6.7'yi, babası doktor olanların 2 kişi ile % 0.2'yi, babası basın yayında çalışanların 1 kişi ile % 0.1'i, babası bankacı olanların 7 kişi ile %0.7'yi, babası asker olanların 19 kişi ile % 1.9'u, babası işçi olanların 122 kişi ile % 12.2'yi, babası serbest meslek iş yapanların 134 kişi ile % 13.3'ü, babası diğer meslek olarak işaretlenenlerin 150 kişi ile % 14.9'u, babasının mesleğini belirtmeyenlerin 18 kişi ile % 1.8'i; annesinin mesleğine göre annesi ev hanımı olanların 821 kişi ile % 81.8'i, annesi memur olanların 23 kişi ile % 2.3'ü, annesi eğitimci-öğretmen olanların 46 kişi ile % 4.6'yı, annesi esnaf olanların 9 kişi ile % 0.9'u, annesi polis olanların 1 kişi ile % 0.1'i, annesi emekli olanların 5 kişi ile % 0.5'i, annesi doktor olanların 3 kişi ile % 0.3'ü, annesi hemşire-ebe olanların 22 kişi ile % 2.2'yi, annesi bankacı olanların 4 kişi ile % 0.4'ü, annesi işçi olanların 17 kişi ile % 1.7'yi, annesi diğer meslek olarak işaretlenenlerin 44 kişi ile % 4.4'ü, annesinin mesleği belirtilmeyenlerin 9 kişi ile % 0.9'u temsil ettiği görülmektedir.

Tablo 2'ye göre, örneklemin altıncı ve yedinci sınıflardaki dağılımı, altıncı ve yedinci sınıfların evrendeki dağılımıyla paralellik göstermektedir. Öğrencilerin çoğunluğu 12 ve 13 yaş grubunda toplanmış ve cinsiyete göre dağılımın normal olduğu görülmektedir. Öğrencilerin çoğunun iki ve üç kardeşe sahip olduğu tabloda görülmektedir. Öğrencilerin babalarının çoğunun lise mezunu ve annelerinin ise ilkokul mezunu olduğu, öğrencilerin en çok aylık gelirin 0-1000TL etrafında toplandığı, babalarının mesleği memur, esnaf, serbest meslek ve diğer olarak işaretlenenlerin olduğu ve annelerinin büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğu göze çarpmaktadır.

3.1 Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada kullanılan veriler, 2013-2014 Eğitim Öğretim yılı Malatya il merkezindeki okullardan rastgele seçilen altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerine uygulanan Öğrenci Bilgi Formu'ndan ve Demir ve Akengin'in (2010) geniş ve kapsamlı bir şekilde hazırladıkları geçerlik ve güvenilirliği yüksek olan 'Sosyal Bilgiler Dersi Karşı Tutum Ölçeği'nden elde edilmiştir.

3.3.1 Öğrenci Bilgi Formu

Öğrenci bilgi formunda öğrenciye ait sınıf, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, ailenin aylık geliri ve anne-baba mesleği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.3.2 Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği

Demir ve Akengin'in (2010) makale olarak birlikte hazırladıkları Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği, Ordu, Muş, Diyarbakır ve İstanbul illerinde okuyan 640 altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinden oluşan bir çalışma grubu ile geliştirilmiştir. Ölçek geliştirilirken, madde havuzu oluşturma, uzman görüşüne başvurma, ön deneme ve faktör analizi aşamalarından geçirilmiştir. Ölçeğin açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi bilgisayar ortamında yapılmış ve Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0.932 olarak bulunmuştur. Süreç sonunda 26 maddeden oluşan beşli Likert tipi 'Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği' ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği, 'öğrenme isteği', 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma', 'öğretmenlerden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi'nden olmak üzere dört boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte 26 madde bulunmakta ve ölçekten alınabilecek puanlar 26-130 arasındadır. Demir ve Akengin (2010), yapmış oldukları çalışma sonrasında geliştirdikleri ölçeğin altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılabileceği sonucuna varmışlardır. Kapsamlı olarak hazırlanan bu ölçek H. Kaya, (2011) ve T. Öztürk, (2011)'ün çalışmalarında kullanılmıştır. Bu bilgiler ışığında, mevcut ölçeğin bu araştırmada kullanılmasına karar verilmiştir.

‘Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği’ ve ‘Öğrenci Bilgi Formu’nun araştırmada kullanılması için rektörlük kanalıyla Malatya Valiliğinden gerekli izin alınmıştır. İzin alınmasına müteakip ‘Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutum Ölçeği’ ve ‘Öğrenci Bilgi Formu’ fotokopi ile çoğaltılmıştır. Örneklem sayısı 1000 olarak kararlaştırıldığı için, 1106 ölçek formu Malatya İl merkezindeki okullara sınıf ortamında dağıtılmıştır. Ölçek öğrencilere uygulanmadan önce, gerekli açıklamalar bizzat araştırmacı tarafından yapılmış ve anketler toplanmıştır. Tutum ölçeğinde, eksik bırakılan formlar ayrıştırıldıktan sonra, 1004 anket geçerli olarak kabul edilmiştir. Uygulama sonrası, Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinin Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı, 0.946 olarak bulunmuştur.

3.2 Verilerin Analizi

Anket uygulaması sonrasında, öğrenci bilgi formundaki eksiklikler ‘belirtilmeyen’ olarak kodlanmış, tutum ölçeğindeki eksiklikler ise araştırmada kullanılmamak üzere ayrıştırılmıştır. 1106 ankette 1004’ü geçerli olarak ayrılmış ve bilgisayar ortamında SPSS 21.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik programına kodlanmıştır. Veriler elektronik ortama kodlanırken olumlu tutum cümleleri 1’(Hiç Katılmıyorum)den başlayarak 5’(Tamamen Katılıyorum)e kadar, olumsuz tutum cümleleri de 5’(Hiç Katılmıyorum)’den başlayıp 1’(Tamamen Katılıyorum)e kadar puanlanmıştır.

Veriler kodlandıktan sonra, tutumların toplam puanı hesaplanmış ve toplam puanın aritmetik ortalaması bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediğini bulmak amacıyla, hangi testlerin uygulanacağı ile ilgili olarak verilerin dağılımına bakılmıştır.

Altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili verilerin dağılımı ile ilgili normallik testi sonuçları aşağıdaki Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Normallik Testi (Shapiro-Wilk) Sonuçları

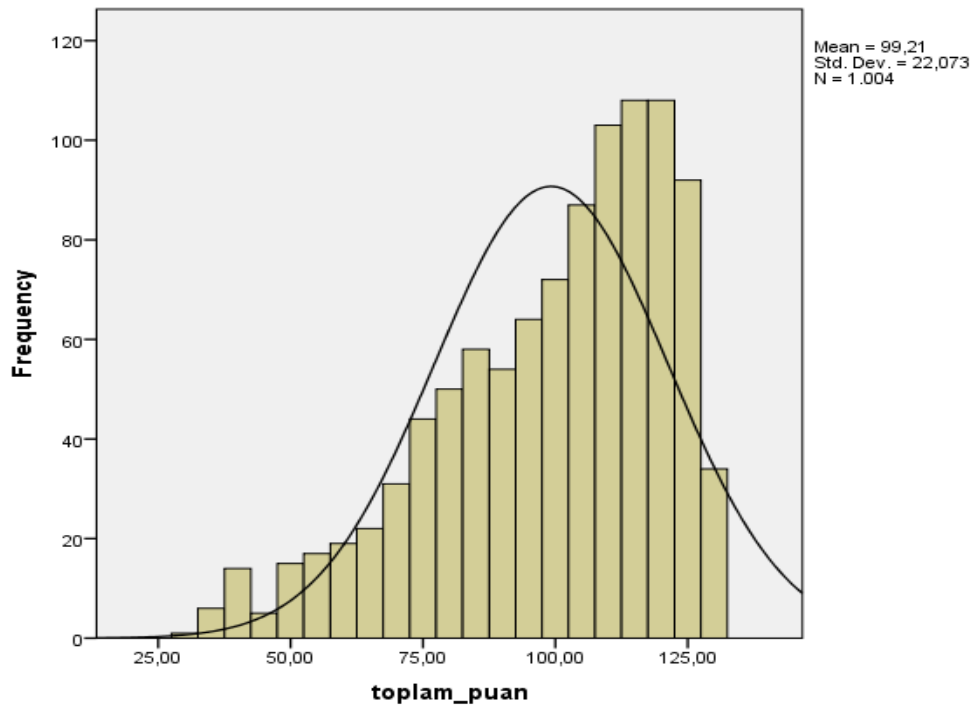
		İstatistik	Sh	p
Tutum Puanı	Çarpıklık (Skewness)	-0.82	0.08	0.00*
	Basıklık (Kurtosis)	0.06	0.15	

*p<0.05

Tablo 3'e göre, verilerin çarpıklık değeri -0.82 ve basıklık değeri 0.06'dır. Normallik testinin anlamlılık değeri (p) 0.00 olarak bulunmuştur. Tabloya 3'e göre, verilerin normal dağılıma sahip olmadığı (p<0.05) görülmektedir.

Aşağıda Şekil 1'de, altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili verilerin dağılımı gösteren histograma yer verilmiştir.

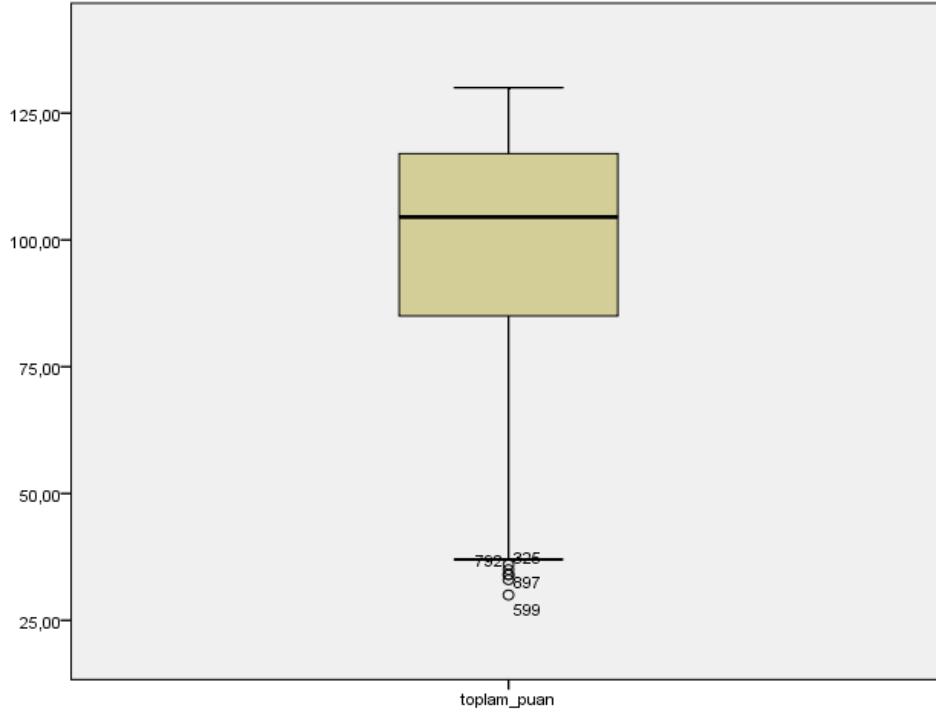
Şekil 1. Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Dağılımı Gösteren Histogram

Yukarıdaki Şekil 1'de verilen histogramda, verilerin ne kadar sıklıkla tekrar edildiği gösterilmektedir. Histograma göre, verilerin tam simetrik dağılmadığı ve verilerin sola çarpık olduğu görülmektedir. Bu açıdan, verilerin normal dağılmadığı görülmektedir.

Aşağıdaki Şekil 2’de, altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili verilerin dağılımı gösteren saplı kutu grafiğine yer verilmiştir.

Şekil 2. Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Dağılımı Gösteren Saplı Kutu Grafiği

Yukarıda saplı kutu grafiğine bakılarak ortanca çizgisinin merkezin üstünde olduğu ve negatif çarpıklığın varlığı göze çarpmaktadır. Buradan da dağılımın normal olmadığı sonucu çıkarılmaktadır.

Yukarıda Şekil 1’de gördüğümüz sola çarpık verileri sağa doğru çarpıtarak, verilerin normal dağılımını sağlamak için, verilere ‘kare dönüşümü’ (square transformation) yapılmıştır. Altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili verilerin, ‘kare dönüşümü’ sonrası dağılımı ile ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin ‘Kare Dönüşümü’ Sonrası Normallik Testi (Shapiro-Wilk) Sonuçları

		İstatistik	Sh	p
Tutum	Çarpıklık (Skewness)	0.36	0.77	0.00*
Puanı	Basıklık (Kurtosis)	0.82	0.15	

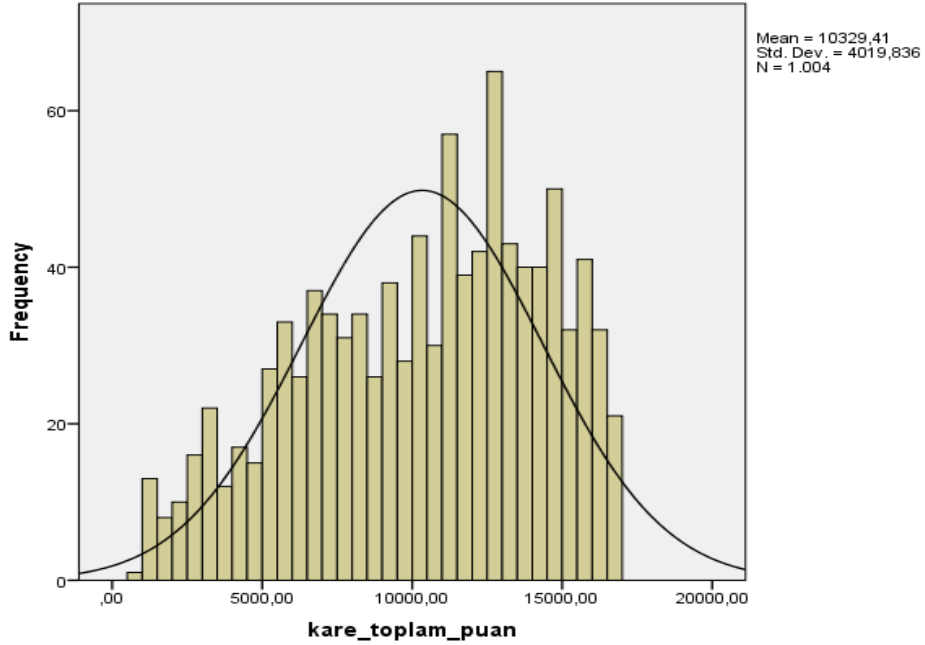
*p<0.05

Kare dönüşümü yapıldıktan sonra, verilerin dağılımına tekrar bakılmıştır. Verilere kare dönüşüm yapıldıktan sonra, verilerin çarpıklık (Skewness) değeri 0.362 (sh:0.77), basıklık (Kurtosis) değeri 0.823 (sh:0.154) ve normallik testi sonucu p değeri 0.00 olarak bulunduğu Tablo 4'ten görülmektedir. Bu değerler ışığında, dönüşüm sonrası verilerin normal dağılım göstermediği söylenebilir.

Altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili verilerin, kare dönüşümü sonrası dağılım histogramı aşağıdaki Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3: Altıncı ve Yedinci Sınıfların Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları İle İlgili Verilerin Kare Dönüşümü Sonrası Dağılımını Gösteren Histogram

Yukarıdaki Şekil 3'teki histogramda, altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili verilerin, kare dönüşümü sonrası dağılımını göstermektedir. Verilerin dönüşüm sonrası dağılımının, sola çarpık olduğunu histogramdan görmek mümkündür.

Yukarıdaki Şekil 3'de gösterilen histograma, çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında, kare dönüştürme yapıldıktan sonra çarpıklığın devam ettiğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak araştırmada kullanılan veriler, normal dağılıma sahip değildir.

İstatistiksel yöntemler, parametrik ve parametrik olmayan yöntemler olarak iki grupta toplanmaktadır. Parametrik testlerin seçiminde öncelikle verilerin dağılımı normal ve varyansı eşit olmalıdır. Parametrik yöntemlerin önkoşullarının sağlanamadığı durumlarda da parametrik olmayan yöntemlerin kullanılması gerekmektedir (Baştürk, 2011: 3-7; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011: 245-248). Araştırmada kullanılacak olan verilerin dağılımının normal olmamasından dolayı, verilerin nonparametrik testlerle değerlendirilmesi gerektiği sonucu çıkarılmaktadır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını, çeşitli değişkenlere göre belirlemek için öncelikle tutum puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerini gösteren bilgilere yer verilmiştir. Öğrencilerin tutumlarının değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemek için ise, nonparametrik testlerden faydalanılmıştır. Tutumların değişkenlere göre değişip değişmediğini ortaya çıkarmak için, ikili gruplarda (sınıf, cinsiyet) Mann-Whitney U Testi'ne başvurulurken, bağımsız ikiden fazla gruplarda (yaş, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumları ve meslekleri, ailenin aylık geliri) da Kruskal-Wallis H Testi'ne başvurulmuştur.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını bütünüyle görmek amacıyla tutumlar, genelinde ve tutum boyutlarına göre bazı değişkenler açısından istatistiksel bilgileri ve anlamlılık değerleriyle birlikte (p) toplu olarak verilmiştir. Öğrencilerin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre, istatistiksel olarak anlamlı farkın olduğu grupların ayrıntılı test sonuçlarına yer verilerek bulgular yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, verilerden elde edilen bulgular sıralanmış ve bu bulgular eşliğinde yorumlar getirilmiştir.

4.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının toplamda ve değişkenlere göre dağılımı, aşağıdaki Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutum Puanları

	Değişken	n	Tutum Puanı (26-130)		
			$\bar{x}$	SS	p
Sınıf	6	478	98.75	23.55	0.80
	7	526	99.63	20.65	
Yaş	11	121	103.62	20.88	0.08
	12	448	97.43	24	
	13	395	99.92	20.1	
	14	40	98.8	20.05	
Cinsiyet	Kız	491	97.16	23.65	0.03*
	Erkek	513	101.17	20.29	
Kardeş Sayısı	1	65	101.4	22.09	0.22
	2	352	100.4	22.65	
	3	329	98.02	21.88	
	4	168	99.05	22.47	
	5 ve Fazlası	90	97.6	19.72	
Babanın Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	17	87.82	22.13	0.02*
	İlkokul	181	96.99	19.68	
	Ortaokul	220	101.2	19.45	
	Lise	312	99.73	22.8	
	Üniversite	208	97.74	24.99	
	Lisansüstü	50	105.2	20.93	
	Belirtilmeyen	16	99.31	25.45	

Tablo 5'in Devamı

Değişken	n	Tutum Puanı (26-130)			
		$\bar{x}$	SS	p	
Annenin Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	62	94.35	20.47	0.01*
	İlkokul	299	100.69	20.05	
	Ortaokul	269	97.1	22.03	
	Lise	223	99.35	21.93	
	Üniversite	123	101.93	26.28	
	Lisansüstü	22	102.59	26	
	Belirtilmeyen	6	96.5	26.51	
Ailenin Aylık Geliri	0-1000	303	100.7	20.65	0.17
	1001-1500	200	97.48	21.6	
	1501-2000	135	97.45	21.84	
	2001-3000	170	97.9	24.03	
	3001-4000	82	103.87	21.79	
	4001'den Fazla	70	98.7	25.07	
	Belirtilmeyen	44	99.39	21.56	
Babanın Mesleği	İşsiz	23	94.39	26.41	0.55
	Memur	132	99.99	22.71	
	Eğitimci- Öğretmen	84	100.99	23.43	
	Esnaf	143	101.53	21.29	
	Çiftçi	40	97.03	20.91	
	Şoför	38	105.66	18.23	
	Polis	22	95.45	29.94	
	Avukat	2	117.5	17.68	
	Emekli	67	100.52	20.07	
	Doktor	2	110	19.8	
	Basın Yayın	1	109		
	Bankacı	7	98.14	21.18	
	Asker	19	100.26	26.04	
	İşçi	122	97.17	20.31	
	Serbest Meslek	134	97.34	21.84	
	Diğer	150	97.67	22.72	
Belirtilmeyen	18	99.94	23.03		

Tablo 5'in Devamı

	Değişken	n	Tutum Puanı (26-130)		
			$\bar{x}$	SS	p
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	821	98.74	21.64	
	Memur	23	106.26	23.8	
	Eğitimci- Öğretmen	46	105.65	24.1	
	Esnaf	9	85.89	27.04	
	Polis	1	106		
	Emekli	5	93.8	15.24	0.01*
	Doktor	3	79.67	36.68	
	Hemşire-Ebe	22	110.5	19.97	
	Bankacı	4	94.75	27.37	
	İşçi	17	93.35	19.94	
	Diğer	44	98.93	24.71	
	Belirtilmeyen	9	100.22	21.33	
	Toplam		1004	99.21	22.07

*p<0.05

Tablo 5'e göre, sosyal bilgiler dersine karşı 26-130 puan aralığında tutum puanlarının aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) sınıflara göre, altıncı sınıflarda 98.75 ve yedinci sınıflarda 99.63; yaşlarına göre 11 yaşındaki öğrencilerde 103.62, 12 yaşındaki öğrencilerde 97.43, 13 yaşındaki öğrencilerde 99.92, 14 yaşındaki öğrencilerde 98.80; cinsiyetlerine göre kız öğrencilerde 97.16, erkek öğrencilerde 101.17; kardeş sayılarına göre, kardeş sayısı 1 olanlarda 101.40, kardeş sayısı iki olanlarda 100.40, kardeş sayısı üç olanlarda 98.02, kardeş sayısı dört olanlarda 99.05, kardeş sayısı beş ve beşten fazla olanlarda 97.60; babalarının eğitim durumuna göre, babası okuryazar olmayanlarda 87.82, babası ilkokul mezunu olanlarda 96.99, babası ortaokul mezunu olanlarda 101.20, babası lise mezunu olanlarda 99.73, babası üniversite mezunu olanlarda 91.74, babası lisansüstü eğitim mezunu olanlarda 105.20 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyenlerde 99.31; annelerinin eğitim durumuna göre, babası okuryazar olmayanlarda 94.35, babası ilkokul mezunu olanlarda 100.69, babası ortaokul mezunu olanlarda 97.10 babası lise mezunu olanlarda 99.35, babası üniversite mezunu olanlarda 101.93, babası lisansüstü eğitim mezunu olanlarda 102.59 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyende 96.50; ailelerinin aylık gelirine göre aritmetik ortalaması ($\bar{x}$), ailenin aylık geliri 0-1000 arasında olanlarda 100.70, aylık geliri 1001-1500 olanlarda 97.48, aylık geliri 1501-

2000 olanlarda 97.45, aylık geliri 2001-3000 olanlarda 97.90, aylık geliri 3001-4000 olanlarda 103.87, aylık geliri 4001'den fazla olanlarda 98.70 ve aylık geliri belirtilmeyen grupta 99.39; öğrencilerin babalarının mesleğine göre babası işsiz olanlarda 94.39, babası memur olanlarda 99.99, babası eğitimci-öğretmen olanlarda 100.99, babası esnaf olanlarda 101.53, babası çiftçi olanlarda 97.03, babası şoför olanlarda 105.66, babası polis olanlarda 95.45, babası avukat olanlarda 117.50, babası emekli olanlarda 100.52, babası doktor olanlarda 110.00, babası basın yayın alanlarında çalışıyor olanlarda 109.00, babası bankacı olanlarda 98.14, babası asker olanlarda 100.26, babası işçi olanlarda 97.67, babası serbest meslek olanlarda 97.34, babası diğer olarak işaretlenenlerde 97.67 ve babasının mesleğini belirtmeyenlerde 99.94; öğrencilerin annelerinin mesleğine göre annesi ev hanımı olanlarda 98.74, annesi memur olanlarda 106.26, annesi eğitimci-öğretmen olanlarda 105.65, annesi esnaf olanlarda 85.89, annesi polis olanlarda 106.00, annesi emekli olanlarda 93.80, annesi doktor olanlarda 79.67, annesi hemşire-ebe olanlarda 110.50, annesi bankacı olanlarda 94.75, annesi işçi olanlarda 93.35, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerde 98.93 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerde 100.22 olarak bulunurken tutum puanlarının genel ortalaması ($\bar{x}$) 22.07 standart sapmayla 99.21 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara bakıldığında tutum puanlarının değişkenlere göre farklılık gösterdiği ve öğrencilerin değişkenlere göre en düşük tutum puanının annesinin mesleğinin doktor olanlarda ($\bar{x}$:79.67) , en yüksek puanın ise babasının mesleğinin avukat olanlarda ($\bar{x}$:117.5) olduğu görülmektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını ölçen ölçekte, 26 maddenin bulunduğunu ve her maddede 5 seçenek olduğunu ele aldığımızda, öğrencilerin alabileceği en düşük puan 26 ve en yüksek puan 130 olduğunu, bu puan aralığını 5'e bölerek çıkan sonuca göre ($130.00-26.00=104.00$; $104.00/5.00=20.80$) alınabilecek puan aralığını beşe eşit olarak derecelendirdiğimizde, tutum puanlarının 26.00-46.80 arasının 1 (çok olumsuz)'i, 46.81-67.60 arasının 2 (olumsuz)'yi, 67.61-88.40 arasının 3 (ne olumlu ne olumsuz)'ü, 88.41-109.20 arasının 4 (olumlu)'ü ve 109.21-140.00 arasının 5 (çok olumlu)'i temsil ettiğini söylemek mümkündür. Yukarıdaki Tablo 5'te aritmetik ortalama genel olarak 99.21 olarak gösterilmiş bu değer 88.50-109.20 aralığında bulunduğundan 4 (olumlu)'ü temsil etmektedir. Buradan yola çıkarak, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum sergilediği sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 5’te ayrıca, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediği ile ilgili olarak anlamlılık değerleri de verilmiştir. Tablo 5’e göre, öğrencilerin cinsiyetlerine, babalarının eğitim durumuna, annelerinin eğitim durumuna ve annelerinin mesleğine göre tutumları farklılık gösterirken, diğer değişkenlerde anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular diğer araştırma bulguları ile kıyaslandığında şunlar söylenebilir: Altıntaş (2005), 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumunu 50 maddelik 2 seçenekli (evet ve hayır) ölçekten elde ettiği puanlara göre 1,56 olarak bulmuş ve bunun nötr düzeyde olduğunu belirtmiştir. Oğur (2009), 28-140 puan aralığına sahip ölçekten elde ettiği puana göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumunun aritmetik ortalama ($\bar{x}$) olarak 69,33 (SS:20.08) bulmuştur. Oğur, çalışmasında öğrencilerin çoğunluğunun ortalama bir tutum sergilediğini belirtmiştir. Yılmaz ve Şeker (2011), altıncı sınıf erkek öğrencilerinin %39.4 ve kız öğrencilerinin %53’ünün, yedinci sınıf erkek öğrencilerinin 29.4’ü ve kız öğrencilerinin 55.9’unun sosyal bilgiler dersine karşı tutumunun olumlu olduğunu dile getirerek öğrencilerin genel olarak olumlu tutum sergilediklerini belirtmiştir. Yüce (2008), 30-150 puan aralığındaki ölçekten elde ettiği verilere göre öğrencilerin aritmetik ortalamasını normal yerleşik öğrencilerde 105.85 (SS:23.60) ve taşınmalı öğrencilerde 98.30 (SS:19.18) olarak bulmuştur. Sonuç öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının olumlu bulunması Altıntaş (2005)’in bulgusuna zıt iken Oğur (2009), Yılmaz ve Şeker (2011)’in bulgularıyla örtüşmektedir. Genel olarak baktığımızda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ilgili bulguların diğer araştırmalarda elde edilen bulgulardan daha yüksek çıktığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

4.1.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Boyutlarına Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin tutumlarını ölçen ölçeğin boyutlarına göre aldıkları puan aşağıda tablo olarak gösterilmiştir.

Tablo 6. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Tutum Boyutlarına Göre Tutum Puanları

		Tutum Boyutları												
		Öğrenme İsteği (7-35)			Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma (8-40)			Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar (6-30)			Sosyal Bilgiler Sevgisi (5-25)			
Değişken	n	$\bar{X}$	SS	p	$\bar{X}$	SS	p	$\bar{X}$	SS	p	$\bar{X}$	SS	p	
Sınıf	6	478	25.92	7.13	0.25	28.77	8.23	0.21	24.36	5.89	0.51	19.7	5	0.41
	7	526	26.59	6.52		28.44	7.68		24.52	5.18		20.07	4.64	
Yaş	11	121	27.27	6.55		30.1	7.32		25.46	5.17		20.79	4.56	
	12	448	25.7	7.19	0.15	28.27	8.54	0.16	23.96	5.94	0.05*	19.49	5.05	0.04*
	13	395	26.55	6.44		28.48	7.39		24.78	5.12		20.11	4.67	
	14	40	26.88	6.65		28.78	8.08		23.48	5.04		19.68	3.93	
Cinsiyet	Kız	491	25.74	7.27	0.09	27.71	8.32	0.00*	24.11	5.89	0.20	19.6	5.08	0.18
	Erkek	513	26.78	6.33		29.44	7.49		24.77	5.14		20.18	4.53	
Kardeş Sayısı	1	65	26.91	6.24		29.83	8.31		24.82	5.38		19.85	5.09	
	2	352	26.57	6.94		28.89	7.99		24.67	5.81		20.27	4.67	
	3	329	25.92	6.78	0.44	28.13	7.96	0.15	24.25	5.37	0.23	19.71	4.76	0.44
	4	168	26.27	7.08		28.85	8.04		24.33	5.5		19.61	5.22	
	5 ve Fazlası	90	25.94	6.43		27.76	7.25		24.22	5.19		19.68	4.6	
Babanın Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	17	21.71	7.78		27.24	9.75		22.06	6.02		16.82	5.54	
	İlkokul	181	25.88	6.12		28.14	7.1		23.94	5.11		19.03	5.22	
	Ortaokul	220	26.7	6.35		29.3	7.55		24.94	4.7		20.26	4.11	
	Lise	312	26.63	6.83	0.04*	28.71	8	0.26	24.35	5.9	0.05	20.04	4.82	0.00*
	Üniversite	208	25.76	7.58		27.8	8.57		24.34	6.21		19.84	5.03	
	Lisansüstü	50	27.42	6.81		30.18	8.11		26	4.2		21.6	4.33	
Belirtilmeyen	16	25.81	7.49		28.5	10.01		24.44	5.74		20.56	4.65		

Tablo 6'nın Devamı

		Tutum Boyutları												
		Öğrenme İsteği (7-35)			Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma (8-40)			Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar (6-30)			Sosyal Bilgiler Sevgisi (5-25)			
Değişken	n	$\bar{X}$	SS	p	$\bar{X}$	SS	p	$\bar{X}$	SS	p	$\bar{X}$	SS	p	
Annenin Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	62	24.95	6.26		27.35	7.64		23.44	5.52		18.61	5.66	
	İlkokul	299	26.91	6.34		29.29	7.3		24.55	5.05		19.94	4.62	
	Ortaokul	269	25.53	6.7		28.01	7.9		23.99	5.71		19.57	4.84	
	Lise	223	26.22	6.86	0.01*	28.47	8.01	0.29	24.69	5.49	0.02*	19.98	4.71	0.03*
	Üniversite	123	27.02	8.1		28.83	9.24		25.3	5.97		20.79	4.69	
	Lisansüstü	22	27.05	7.27		29.77	9.37		24.41	6.88		21.36	4.97	
	Belirtilmeyen	6	25.17	6.31		28.5	8.55		24	5.76		18.83	7.47	
Ailenin Aylık Geliri	0-1000	303	26.71	6.3		29.59	7.48		24.63	5.2		19.77	5.07	
	1001-1500	200	25.95	6.71		27.84	7.93		23.96	5.48		19.74	4.45	
	1501-2000	135	25.79	6.64		27.68	7.83		24.21	5.74		19.76	4.64	
	2001-3000	170	25.65	7.48	0.37	28.36	8.3	0.15	24.3	6.05	0.06	19.59	4.84	0.06
	3001-4000	82	27.28	7.13		29.11	8.49		26.04	4.73		21.44	4.21	
	4001'den Fazla	70	26.13	8.1		28.29	8.61		24.09	6.08		20.2	4.82	
	Belirtilmeyen	44	26.93	5.7		28.43	7.73		24.25	5.36		19.77	5.82	

Tablo 6'nın Devamı

		Tutum Boyutları												
		Öğrenme İsteği (7-35)			Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma (8-40)			Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar (6-30)			Sosyal Bilgiler Sevgisi (5-25)			
Değişken	n	$\bar{x}$	SS	p	$\bar{x}$	SS	p	$\bar{x}$	SS	p	$\bar{x}$	SS	p	
Babannın Mesleği	İşsiz	23	24.7	7.63	0.47	28.83	8.91	0.78	22.96	6.25	0.15	17.91	6.24	0.49
	Memur	132	26.17	7.19		28.14	7.82		25.13	5.62		20.55	4.45	
	Eğitimci- öğretmen	84	26.69	7.59		28.55	8.57		25.2	5.27		20.55	4.58	
	Esnaf	143	27.15	6.52		29.24	7.73		24.86	5.09		20.28	4.66	
	Çiftçi	40	25.03	7.67		29.43	8.08		23.25	5.34		19.33	4.97	
	Şoför	38	27.95	5.55		30.95	5.9		25.68	5.14		21.08	3.77	
	Polis	22	25.05	7.88		28.05	10.5		23.5	7.5		18.86	5.97	
	Avukat	2	34	1.41		37.5	3.54		23.5	9.19		22.5	3.54	
	Emekli	67	26.58	6.18		28.72	7.11		24.84	5.3		20.39	4.58	
	Doktor	2	26.5	9.19		31.5	9.19		28.5	2.12		23.5	0.71	
	Basın yayını	1	31			32			25			21		
	Bankacı	7	25.29	6.87		27	7.44		26	3.16		19.86	4.85	
	Asker	19	26.32	8.36		29	9.24		25	5.66		19.95	4.75	
	İşçi	122	25.93	6.47		27.66	7.75		24.05	5.22		19.52	4.55	
	Serbest meslek	134	25.96	6.45		28.31	7.76		23.72	5.99		19.36	5.37	
Diğer	150	25.87	6.83	28.43	8.27	24.03	5.64	19.34	4.99					
Belirtilmeyen	18	26.83	6.59	28.72	9.16	24.22	5.33	20.17	4.33					
Annenin Mesleği	Ev hanımı	821	26.1	6.76	0.00*	28.52	7.82	0.17	24.34	5.44	0.00*	19.78	4.78	0.01*
	Memur	23	28.96	7.22		31.04	8.04		25.22	6.33		21.04	4.03	
	Eğitimci- öğretmen	46	27.89	7.6		29.61	8.48		26.37	5.18		21.78	4.65	
	Esnaf	9	23.33	7.62		24.56	8.97		22.22	7.16		15.78	5.45	
	Polis	1	26			25			30			25		
	Emekli	5	25.2	4.15		22.6	8.79		25.4	3.78		20.6	4.62	
	Doktor	3	19.33	7.51		24.33	13.8		19.67	8.02		16.33	7.77	
	Hemşire ebe	22	30.32	5.3		31.18	8.22		27	5.14		22	3.55	
	Bankacı	4	23.75	9.64		28	8.68		24.75	5.38		18.25	5.62	
	İşçi	17	25.65	5.57		26.41	7.58		22.24	5.79		19.06	4.32	
Diğer	44	26.07	7.25	28.98	8.81	23.98	6.19	19.91	5.32					
Belirtilmeyen	9	26.22	5.29	29.67	7.65	24.89	5.82	19.44	6.91					
Toplam	1004	26.27	6.82		28.60	7.95		24.45	5.53		19.90	4.82		

*p<0.05

Tablo 6’da öğrencilerin sınıf seviyelerine göre, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına ilişkin aritmetik ortalamalarına bakıldığında, aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$), 7-35 puan aralığına sahip ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre altıncı sınıfta 25.92, yedinci sınıfta 26.59; 8-40 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre altıncı sınıfta 28.77, yedinci sınıfta 27.44; 6-30 puan aralığına sahip ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre altıncı sınıfta 24.36, yedinci sınıfta 24.52 ve 5-25 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre altıncı sınıflarda 19.70, yedinci sınıflarda 20.07’dir. Görüldüğü gibi, farklı sınıf seviyelerine mensup, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarındaki tutum puanlarının ortalamaları, birbirine yakındır.

Tablo 6’ya göre farklı yaşlardaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre aritmetik ortalaması ($\bar{x}$), 7-35 puan aralığına sahip ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre, 11 yaşındakilerde 27.27, 12 yaşındakilerde 25.70, 13 yaşındakilerde 26.55 ve 14 yaşındakilerde 26.88; 8-40 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre, 11 yaş grubunda 30.10, 12 yaş grubunda 28.27, 13 yaş grubunda 28.48 ve 14 yaş grubunda 28.78; 6-30 puan aralığına sahip ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre, 11 yaş grubundakilerde 25.46, 12 yaş grubundakilerde 23.96, 13 grubundakilerde 24.78 ve 14 yaş grubundakilerde 23.48; 5-25 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre 11 yaş grubunda 20.79, 12 yaş grubunda 19.49, 13 yaş grubunda 20.11 ve 14 yaş grubunda 19.68 olarak bulunmuştur. Tablo 6’ya göre 11 yaşındaki öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını oluşturan, tüm boyutlardaki tutum puanlarının ortalaması, diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni, 11 yaşındaki öğrencilerin, dersi daha eğlenceli görüyor olması ve gelişim yaşı itibarıyla öğretmenlerini kendisine rol model olarak alması olabilir.

Tablo 6’ya bakıldığında altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına ilişkin aritmetik ortalamasına bakıldığında, aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$), ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre 7-35 puan aralığında kız öğrencilerde 25.74 iken erkek öğrencilerde 26.78, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre 8-40 puan aralığında kız öğrencilerde 27.71, erkek öğrencilerde 29.44, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre 6-30 puan aralığında kız öğrencilerde 24.11 ve erkek öğrencilerde 24.77, ‘sosyal bilgiler sevgisi’

boyutuna göre 5-25 puan aralığında kız öğrencilerde 19.60 ve erkek öğrencilerde 20.18 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuyla ilgili tutum puanlarının ortalaması, erkek öğrencilerde kız öğrencilere nazaran daha yüksek olup, diğer tutum boyutlarında kız ve erkek öğrenciler birbirine yakın bir tutum sergilemektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran sosyal bilgiler dersinden daha çok hoşlanması, muhtemelen toplumsal hayatta erkeğin daha egemen olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 6’da altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına ilişkin 7-35 puan aralığına sahip ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre kardeş sayısı bir olan grubun tutum puanının aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 26.91, kardeş sayısı iki olan grubun aritmetik ortalaması 26.57, kardeş sayısı üç olan grubun aritmetik ortalaması 25.92, kardeş sayısı dört olan grubun aritmetik ortalaması 26.27 ve kardeş sayısı beş ve beşten fazla olan grubun aritmetik ortalaması 25.94; ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre 8-40 puan aralığında aldıkları tutum puanlarının aritmetik ortalamasının kardeş sayısı bir olan grupta 29.83, kardeş sayısı iki olan grupta 28.89, kardeş sayısı üç olan grupta 28.13, kardeş sayısı dört olan grupta 28.85 ve kardeş sayısı beş ve beşten fazla olan grupta 27.76; 6-30 puan aralığındaki ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre aldıkları tutum puanlarının aritmetik ortalaması kardeş sayısı bir olan grupta 24.82, kardeş sayısı iki olan grupta 24.67, kardeş sayısı üç olan grupta 24.25, kardeş sayısı dört olan grupta 24.33 ve kardeş sayısı beş ve beşten fazla olan grupta 24.22; 5-25 puan aralığındaki ‘sosyal bilgiler sevgisi’ tutum boyutuna göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre aldıkları tutum puanlarının aritmetik ortalaması kardeş sayısı bir olan grupta 19.85, kardeş sayısı iki olan grupta 20.27, kardeş sayısı üç olan grupta 19.71, kardeş sayısı dört olan grupta 19.61 ve kardeş sayısı beş ve beşten fazla olan grupta 19.68 olarak bulunmuştur. Görüldüğü gibi farklı kardeş sayılarına sahip öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumun boyutlarında, birbirine yakın tutum puanına sahiptir.

Tablo 6’da, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre aldıkları puanın aritmetik ortalaması ($\bar{x}$), 7-35 puan aralığına sahip ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre, babası okuryazar olmayan grubun 21.71, babası ilköğretim mezunu olan grubun 25.88,

babası ortaokul mezunu olan grubun 26.70, babası lise mezunu olan grubun 26.63, babası üniversite mezunu olan grubun 25.76, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 27.42 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun ortalamasının ise 25.81; 8-40 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre babası okuryazar olmayan grubun 27.24, babası ilkokul mezunu olan grubun 28.14, babası ortaokul mezunu olan grubun 29.30, babası lise mezunu olan grubun 28.71, babası üniversite mezunu olan grubun 27.80, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 30.18 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun ortalamasının ise 28.50; 6-30 puan aralığına sahip ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre okuryazar olmayan grubun 22.06, babası ilkokul mezunu olan grubun 23.94, babası ortaokul mezunu olan grubun 24.94, babası lise mezunu olan grubun 24.35, babası üniversite mezunu olan grubun 24.34, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 26.00 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun ortalamasının ise 24.44; 5-25 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre, babası okuryazar olmayan grubun 16.82, babası ilkokul mezunu olan grubun 19.03, babası ortaokul mezunu olan grubun 20.26, babası lise mezunu olan grubun 20.04, babası üniversite mezunu olan grubun 19.84, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 21.60 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun ise 20.56 olduğu görülmektedir. Babasının eğitim durumu düşük olan öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutum puanları da düşük olmaktadır. Babasının eğitim durumu yükseldikçe, öğrencinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları da artış göstermektedir. Bu durum, babanın eğitim durumuna paralel olarak, öğrenciyi duyuşsal anlamda iyi motive etmesinin ve kendisini örneklendirerek öğrenmeye istekli hale getirmesinin sonucu olarak yorumlanabilir.

Tablo 6’ya göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim durumuna göre, aldıkları puanın aritmetik ortalaması ($\bar{x}$), 7-35 puan aralığındaki ‘öğrenme isteği’ tutum boyutuna göre annesi okuryazar olmayan grupta 24.95, annesi ilkokul mezunu olan grupta, 26.91, annesi ortaokul mezunu olan grupta 25.53, annesi lise mezunu olan grupta 26.22, annesi üniversite mezunu olan grupta 27.02, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grupta 27.05 ve annesinin eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grupta ise 25.17; 8-40 puan aralığındaki ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre annesi okuryazar olmayan grubun 27.35, annesi

ilkokul mezunu olan grubun 29.29, annesi ortaokul mezunu olan grubun 28.01, annesi lise mezunu olan grubun 28.47, annesi üniversite mezunu olan grubun 28.83, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 29.77 ve annesi eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun ise 28.50; 8-40 puan aralığındaki ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre, annesi okuryazar olmayan grubun 23.44, annesi ilkokul mezunu olan grubun 24.55, annesi ortaokul mezunu olan grubun 23.99, annesi lise mezunu olan grubun 24.69, annesi üniversite mezunu olan grubun 25.30, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 24.41 ve annesi eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun 24.00; ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre 5-25 puan aralığına göre annesi okuryazar olmayan grubun 18.61, annesi ilkokul mezunu olan grubun 19.94, annesi ortaokul mezunu olan grubun 19.57, annesi lise mezunu olan grubun 19.98, annesi üniversite mezunu olan grubun 20.79, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 21.36 ve annesi eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun 18.83 olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre, annenin eğitim durumu düşük olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarında da düşük olduğu görülmektedir. Annenin eğitim durumu, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun boyutlarında da belirleyici bir etken olabilmektedir.

Tablo 6’ya göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin aylık gelirine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının aritmetik ortalamaları ($\bar{x}$), 7-35 puan aralığına sahip ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre 0-1000 arasında olanlarda 26.71, 1001-1500 olanlarda 25.95, 1501-2000 olanlarda 25.79, 2001-3000 olanlarda 25.65, 3001-4000 olanlarda 27.28, 4001’den fazla olanlarda 26.13 ve aylık geliri belirtilmeyen grupta 26.93; 8-40 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre aylık geliri 0-1000 arasında olanların 29.59, 1001-1500 olanların 27.84, 1501-2000 olanların 27.68, 2001-3000 olanların 28.36, 3001-4000 olanların 29.11, 4001’den fazla olanların 28.29 ve aylık geliri belirtilmeyenlerin 28.43; 6-30 puan aralığına sahip ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre ailelerinin aylık gelirinin 0-1000 arasında olanların 24.63, 1001-1500 olanların 23.96, 1501-2000 olanların 24.21, 2001-3000 olanların 24.30, 3001-4000 olanların 26.04, 4001’den fazla olanların 24.09 ve aylık geliri belirtilmeyenlerin 24.25; 5-25 puan aralığına sahip ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre aylık geliri 0-1000 arasında olanlarda 19.77, 1001-1500 olanlarda 19.74, 1501-2000 olanlarda 19.76, 2001-3000 olanlarda 19.59, 3001-4000 olanlarda 21.44,

4001'den fazla olanlarda 20.20 ve aylık geliri belirtilmeyenlerde 19.77'dir. Bu bulgulara bakılarak, farklı ekonomik şartlardaki ailelerde büyüyen öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre, tutum puanlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 6'da verilen altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının mesleğine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına ilişkin aritmetik ortalamalara bakıldığında, 'öğrenme isteği' boyutuna göre 7-35 puan aralığında aldıkları puanlarının aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) babası işsiz olanların 24.70, babası memur olanların 26.17, babası eğitimci-öğretmen olanların 26.69, babası esnaf olanların 27.15, babası çiftçi olanların 25.03, babası şoför olanların 27.95, babası polis olanların 25.05, babası avukat olanların 34.00, babası emekli olanların 26.58, babası doktor olanların 26.50, babası basın yayın alanlarında çalışıyor olanların 31.00, babası bankacı olanların 25.29, babası asker olanların 26.32, babası işçi olanların 25.93, babası serbest meslek olanların 25.96, babası diğer olarak işaretlenenlerin 25.87 ve babasının mesleğini belirtmeyenlerin 26.83; 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutuna göre 8-40 puan aralığında aldıkları puanlarının aritmetik ortalaması babası işsiz olanların 28.83, babası memur olanların 28.14, babası eğitimci-öğretmen olanların 28.55, babası esnaf olanların 29.24, babası çiftçi olanların 29.43, babası şoför olanların 30.95, babası polis olanların 28.05, babası avukat olanların 37.50, babası emekli olanların 28.72, babası doktor olanların 31.50, babası basın yayın alanlarında çalışıyor olanların 32.00, babası bankacı olanların 27.00, babası asker olanların 29.00, babası işçi olanların 27.66, babası serbest meslek olanların 28.31, babası diğer olarak işaretlenenlerin 28.43 ve babasının mesleğini belirtmeyenlerin 28.72; 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' boyutuna göre 6-30 puan aralığına göre aldıkları puanlarının aritmetik ortalaması babası işsiz olanların 22.96, babası memur olanların 25.13, babası eğitimci-öğretmen olanların 25.20, babası esnaf olanların 24.86, babası çiftçi olanların 23.25, babası şoför olanların 25.68, babası polis olanların 23.50, babası avukat olanların 23.50, babası emekli olanların 24.84, babası doktor olanların 28.50, babası basın yayın organlarında çalışıyor olanların 25.00, babası bankacı olanların 26.00, babası asker olanların 25.00, babası işçi olanların 24.05, babası serbest meslek olanların 23.72, babası diğer olarak işaretlenenlerin 24.03 ve babasının mesleğini belirtmeyenlerin 24.22; 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna göre 5-25 puan aralığında aldıkları puanların aritmetik ortalaması öğrencilerin babalarının mesleğine göre babası işsiz olanların 17.91, babası memur olanların 20.55, babası eğitimci-

öğretmen olanların 20.55, babası esnaf olanların 20.28, babası çiftçi olanların 19.33, babası şoför olanların 21.08, babası polis olanların 18.86, babası avukat olanların 22.50, babası emekli olanların 20.39, babası doktor olanların 23.50, babası basın yayın alanlarında çalışıyor olanların 21.00, babası bankacı olanların 19.86, babası asker olanların 19.95, babası işçi olanların 19.52, babası serbest meslek olanların 19.36, babası diğer olarak işaretlenenlerin 19.34 ve babasının mesleğini belirtmeyenlerin 20.17'dir. Farklı mesleklere sahip babaların altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutum boyutlarına göre tutum puanlarının birbirinden farklı oldukları görülmekle birlikte bu farkın, istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir.

Tablo 6'ya göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin mesleğine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği' boyutuyla ilgili öğrencilerin 7-35 puan aralığındaki aldıkları puanların aritmetik ortalaması ($\bar{x}$), annesi ev hanımı olanların 26.10, annesi memur olanların 28.96, annesi eğitimci-öğretmen olanların 27.89, annesi esnaf olanların 23.33, annesi polis olanların 26.00, annesi emekli olanların 25.20, annesi doktor olanların 19.33, annesi hemşire-ebe olanların 30.32, annesi bankacı olanların 23.75, annesi işçi olanların 25.65, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 26.07 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 26.22; 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutuyla ilgili öğrencilerin 8-40 puan aralığındaki aldıkları puanların aritmetik ortalaması, annesi ev hanımı olanların 28.52, annesi memur olanların 31.04, annesi eğitimci-öğretmen olanların 29.61, annesi esnaf olanların 24.56, annesi polis olanların 25.00, annesi emekli olanların 22.60, annesi doktor olanların 24.33, annesi hemşire-ebe olanların 31.18, annesi bankacı olanların 28.00, annesi işçi olanların 26.41, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 28.98 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 29.67; 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' boyutuyla ilgili 6-30 puan aralığındaki aldıkları puanların aritmetik ortalaması, annesi ev hanımı olanların 24.34, annesi memur olanların 25.22, annesi eğitimci-öğretmen olanların 26.37, annesi esnaf olanların 22.22, annesi polis olanların 30.00, annesi emekli olanların 25.40, annesi doktor olanların 19.67, annesi hemşire-ebe olanların 27.00, annesi bankacı olanların 24.75, annesi işçi olanların 22.24, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 23.98 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 24.89 olmak üzere toplamda 24.45; 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuyla ilgili öğrencilerin 5-25 puan aralığındaki aldıkları puanların aritmetik ortalaması, annesi ev hanımı olanların 19.78,

annesi memur olanların 21.04, annesi eğitimci-öğretmen olanların 21.78, annesi esnaf olanların 15.78, annesi polis olanların 25.00, annesi emekli olanların 20.60, annesi doktor olanların 16.33, annesi hemşire-ebe olanların 22.00, annesi bankacı olanların 18.25, annesi işçi olanların 19.06, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 19.91 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 19.44'dir. Bu bulgulara bakıldığında, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun boyutlarında, annesi hemşire-ebe olanların tutum puanların daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bunu, annesinin eğitim durumuna paralel olarak, seçebileceği meslek grupları olan memur ve eğitimci-öğretmen takip etmektedir.

Tablo 6'ya bakıldığında, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını ölçen ölçeğin boyutlarına göre öğrencilerin 'öğrenme isteği'nin 7-35 puan aralığında aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 26.27 olduğu, 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma'larının 8-40 puan aralığında aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 28.60 olduğu, öğrencilerin tutumlarının 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar'a göre 6-30 puan aralığında aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 24.45 olduğu, öğrencilerin 'sosyal bilgiler sevgisi'nin de 5-25 puan aralığında aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 19.90 olduğu görülmektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği' boyutuna göre 7-35 puan aralığındaki tutum puanları 1'den 5'e kadar derecelendirildiğinde (35.00-7.00=28.00; 28.00/5.00=5.60), 7.00-12.60 arasının 1 (çok olumsuz), 12.61-18.20 arasının 2 (olumsuz), 18.21-23.80 arasının 3 (ne olumlu ne olumsuz), 23.81-29.40 arasının 4 (olumlu) ve 29.41-35.00 arasının 5 (çok olumlu) olmaktadır. Bu derecelendirmeye göre, aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 26.27 olan öğrencilerin öğrenme isteğine göre tutumları olumludur.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutuna göre 8-40 puan aralığındaki tutum puanları 1'den 5'e kadar derecelendirildiğinde (40.00-8.00=32.00; 32.00/5.00=6.40), 8.00-14.40 arasının 1 (çok olumsuz), 14.41-20.80 arasının 2 (olumsuz), 20.81-27.20 arasının 3 (ne olumlu ne olumsuz), 27.21-33.60 arasının 4 (olumlu) ve 33.61-40.00 arasının 5 (çok olumlu) olmaktadır. Bu bilgiler ekseninde, aritmetik ortalaması ($\bar{x}$)

28.60 olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden hoşlanmalarına göre tutumlarının olumlu (4) seviyede olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre 6-30 puan aralığındaki tutum puanları 1’den 5’e kadar derecelendirildiğinde (30.00-6.00=24.00; 24.00/5.00=4.80), 6.00-10.80 arasının 1 (çok olumsuz), 10.81-15.06 arasının 2 (olumsuz), 15.07-20.04 arasının 3 (ne olumlu ne olumsuz), 20.05-25.02 arasının 4 (olumlu) ve 25.03-30 arasının 5 (çok olumlu) olmaktadır. Bu derecelendirmeye göre, aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 24.45 olan öğrencilerin öğretmenden kaynaklanan tutumlara göre tutumlarının olumlu (4) seviyede olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre 5-25 puan aralığındaki tutum puanları 1’den 5’e kadar derecelendirildiğinde (25.00-5.00=20.00; 20.00/5.00=4.00), 5.00-09.00 arasının 1 (çok olumsuz), 09.01-13.00 arasının 2 (olumsuz), 13.01-17.00 arasının 3 (ne olumlu ne olumsuz), 17.01-21.00 arasının 4 (olumlu) ve 21.01-25.00 arasının 5 (çok olumlu) olmaktadır. Buradan hareketle, aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 19.90 olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden hoşlanmalarına göre tutumlarının olumlu (4) seviyede olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bu bulgulardan yola çıkarak, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğrenme isteği’, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarına göre tutumlarının olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 6’da ayrıca altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutum boyutlarının çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediği ile ilgili olarak anlamlılık değerine (p) yer verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin sınıfına, kardeş sayısına, ailelerinin aylık gelirine ve babalarının mesleğine göre değişiklik göstermediği görülmektedir. Değişkenlere göre fark bulunan grupların ayrıntılı incelemesi ileride alt başlıklarda verilmiştir.

4.1.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinin Maddelerine Göre Verilen Cevapların Betimsel İstatistikleri

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin tutum ölçeğinin maddelerine göre verilen cevapların frekans (f) ve yüzde (%) değeri ve maddenin puan değerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması aşağıda ölçeğin olumlu ve olumsuz maddeleri olarak ayrıltırılmış ve Tablo 7 ve Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 7. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinin Olumlu Maddelerine Göre Verdiği Cevapların İstatistiksel bilgileri

Ölçek Maddeleri ve seçeneklerin sayısal değerleri		f	%	$\bar{x}$	SS
1-Sosyal bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.	Tamamen Katılıyorum (5)	148	14.7	3.45	1.41
	Katılıyorum (4)	117	11.7		
	Kararsızım (3)	183	18.2		
	Katılmıyorum (2)	251	25.0		
	Hiç Katılmıyorum (1)	305	30.4		
	Toplam	1004	100.0		
5-Keşke her ders sosyal bilgiler olsa...	Tamamen Katılıyorum (5)	256	25.5	2.78	1.34
	Katılıyorum (4)	170	16.9		
	Kararsızım (3)	272	27.1		
	Katılmıyorum (2)	152	15.1		
	Hiç Katılmıyorum (1)	154	15.3		
	Toplam	1004	100.0		
8-Sosyal bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.	Tamamen Katılıyorum (5)	91	9.1	3.73	1.30
	Katılıyorum (4)	100	10.0		
	Kararsızım (3)	176	17.5		
	Katılmıyorum (2)	258	25.7		
	Hiç Katılmıyorum (1)	379	37.7		
	Toplam	1004	100.0		
9-Sosyal bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.	Tamamen Katılıyorum (5)	68	6.8	3.92	1.23
	Katılıyorum (4)	84	8.4		
	Kararsızım (3)	148	14.7		
	Katılmıyorum (2)	267	26.6		
	Hiç Katılmıyorum (1)	437	43.5		
	Toplam	1004	100.0		

Tablo 7'nin Devamı

Ölçek Maddeleri ve seçeneklerin sayısal değerleri		f	%	$\bar{x}$	SS
10-Sosyal bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.	Tamamen Katılıyorum (5)	81	8.1	3.70	1.25
	Katılıyorum (4)	98	9.8		
	Kararsızım (3)	202	20.1		
	Katılmıyorum (2)	281	28.0		
	Hiç Katılmıyorum (1)	342	34.1		
	Toplam	1004	100.0		
11-Sosyal bilgiler dersini ipe çekiyorum.	Tamamen Katılıyorum (5)	132	13.1	3.28	1.33
	Katılıyorum (4)	149	14.8		
	Kararsızım (3)	275	27.4		
	Katılmıyorum (2)	201	20.0		
	Hiç Katılmıyorum (1)	247	24.6		
	Toplam	1004	100.0		
12-Sosyal bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.	Tamamen Katılıyorum (5)	90	9.0	3.84	1.33
	Katılıyorum (4)	96	9.6		
	Kararsızım (3)	145	14.4		
	Katılmıyorum (2)	223	22.2		
	Hiç Katılmıyorum (1)	450	44.8		
	Toplam	1004	100.0		
13-Mümkün olsa boş derslerimde sosyal bilgiler dersine girmek isterim.	Tamamen Katılıyorum (5)	196	19.5	3.05	1.40
	Katılıyorum (4)	161	16.0		
	Kararsızım (3)	253	25.2		
	Katılmıyorum (2)	187	18.6		
	Hiç Katılmıyorum (1)	207	20.6		
	Toplam	1004	100.0		
14-Tarihi hikâyeleri dinlemek bana zevk verir.	Tamamen Katılıyorum (5)	84	8.4	4.02	1.28
	Katılıyorum (4)	62	6.2		
	Kararsızım (3)	120	12.0		
	Katılmıyorum (2)	220	21.9		
	Hiç Katılmıyorum (1)	518	51.6		
	Toplam	1004	100.0		

Tablo 7'nin Devamı

Ölçek Maddeleri ve seçeneklerin sayısal değerleri		f	%	$\bar{x}$	SS
15-Boş zamanlarımda sosyal bilgiler dersiyile ilgili kitapları okurum.	Tamamen Katılıyorum (5)	166	16.5	3.05	1.32
	Katılıyorum (4)	182	18.1		
	Kararsızım (3)	258	25.7		
	Katılmıyorum (2)	231	23.0		
	Hiç Katılmıyorum (1)	167	16.6		
	Toplam	1004	100.0		
20-Sosyal bilgiler öğretmenim bana sosyal bilgiler dersini sevdi.	Tamamen Katılıyorum (5)	103	10.3	3.83	1.34
	Katılıyorum (4)	70	7.0		
	Kararsızım (3)	172	17.1		
	Katılmıyorum (2)	207	20.6		
	Hiç Katılmıyorum (1)	452	45.0		
	Toplam	1004	100.0		

Toplamda 26 maddeden oluşan sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin 11 maddesi olumlu tutum cümlelerinden oluşmaktadır. Tablo 7'de sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin olumlu maddelerine ilişkin, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cevaplarının betimsel istatistikleri verilmiştir. Buna göre, ölçeğin '1-Sosyal bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum' maddesine göre, öğrencilerin verdiği cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.45 olup, cevapların seçeneklerine göre dağılımına bakıldığında en fazla işaretlenen seçeneğin 'hiç katılmıyorum (5)' olduğu ve öğrencilerin % 30.4'ünü temsil ettiğini, ikinci olarak fazla işaretlenen seçeneğin 'katılmıyorum (4)' olduğu ve bunun öğrencilerin % 25'ini temsil ettiğini, kararsızların oranının ise %18.2'lik dilimle üçüncü sırada olduğu, 'tamamen katılıyorum (5)' seçeneğini ise işaretleyenlerin %14.7 olduğu ve katılıyorum (4) seçeneğini işaretleyenlerin de % 11.7'yi oluşturduğu görülmektedir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin çoğunluğu, 'sosyal bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum' cümlesine katılmadıklarını belirterek, sosyal bilgiler derslerinin daha eğlenceli hale getirilmesine işaret etmektedir. Sosyal bilgiler derslerinin daha eğlenceli olması için, farklı yöntem ve teknikler kullanılmalı ve öğrenci sınıfta aktif tutulmalıdır.

Tablo 7'ye bakılarak ölçeğin '5-Keşke her ders sosyal bilgiler olsa...' maddesine göre öğrencilerin verdiği cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 2.78'dir. Tabloya göre ölçeğin '5-Keşke her ders sosyal bilgiler olsa...' maddesine göre seçeneklerin dağılıma bakıldığında en fazla işaretlenen seçeneğin %27.1'lik oranla 'kararsızım (3)' olduğu ve bunu 'tamamen katılıyorum (5)', 'katılıyorum (4)', 'hiç katılmıyorum (1)', 'katılmıyorum (2)'un izlediği görülmektedir. Buradan yola çıkarak, öğrencilerin sosyal bilgiler dersini, her ders sosyal bilgiler olsun diyecek kadar sevmediğini söyleyebiliriz.

Tablo 7'de '8-Sosyal bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.' Maddesinin aritmetik ortalamasının ($\bar{X}$) 3.73 olduğu ve maddenin seçeneklerine göre yüzdelik dilimlerin ise 'Tamamen katılıyorum (5)' seçeneğinin % 9.1, 'Katılıyorum (4)' seçeneğinin % 10.0, 'Kararsızım (3)' seçeneğinin % 17.5, 'Katılmıyorum (2)' seçeneğinin %25.1 ve 'Hiç katılmıyorum (1)' seçeneğinin % 37.7 olarak dağıldığı görülmektedir. Tabloya 7'ye göre bu maddede en fazla, katılmayan ve hiç katılmayan seçeneğin belirtildiği görülmektedir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, bu maddeden yola çıkarak, sosyal bilgiler dersinin çok eğlenceli bulmamaktadırlar. Demek ki, sosyal bilgiler dersinin konuları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değildir. Sosyal bilgiler dersi konularının, öğrencilerin eğlenerek öğreneceği hale getirilmesi elzem görünmektedir.

Tablo 7'de '9-Sosyal bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.' Ölçek maddesine verilen yanıtların seçeneklerine göre yüzdelik dağılımı en fazla 'Hiç katılmıyorum (1)'ın % 43.5'lik dilimle belirtildiği, bunu % 26.6, 14.7, 8.4 ve 6.8'lik dilimlerle 'katılmıyorum (2)'dan 'tamamen katılıyorum (5)'a doğru azalış gösterdiği görülmektedir. '9-Sosyal Bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.' ölçek maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 3.92 olarak bulunmuştur. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersinde yeni konulara geçerken bir heyecan duymamaktadır. Yani, sosyal bilgiler dersindeki konular ya öğrencilerin ilgi ve isteğinden uzak ya da heyecan vermeyecek sıradanlığa yakın olan konulardır.

Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin '10-Sosyal bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.' Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) Tablo 7'de 3.70 olarak bulunmuş ve bu maddenin seçenekleri yüzdelik olarak 'tamamen katılıyorum (5)' %8.1,

‘katılıyorum (4)’ % 9.8, ‘Kararsızım (3)’ %20.1, ‘Katılmıyorum (2)’ %28.0 ve ‘Hiç katılmıyorum (1)’ %34.1 bulunmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere, sosyal bilgiler dersi altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin çoğunluğunda güzel duygular uyandırmamaktadır.

Tablo 7’de ‘11-Sosyal bilgiler dersini ipte çekiyorum.’ maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.28 olarak bulunmuş ve maddenin seçeneklerinin yüzdeler dağılımı ‘tamamen katılıyorum (5)’ seçeneğinin % 13.1, ‘katılıyorum (4)’ seçeneğinin % 14.8, ‘Kararsızım (3)’ seçeneğinin % 27.4, ‘katılmıyorum (2)’ seçeneğinin % 20.0 ve ‘hiç katılmıyorum (1)’ seçeneğinin % 24.6 olarak bulunmuştur. Yani, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yarıya yakını, sosyal bilgiler dersinin hemen gelmesini isteyecek kadar olumlu bakış açısına sahip değillerdir.

Tablo 7’de ‘12-Sosyal bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.’ Maddesinin seçenekleri yüzdeler olarak, tamamen katılıyorum (5)’ seçeneği % 9.0, ‘katılıyorum (4)’ seçeneği % 9.6, ‘kararsızım (3)’ seçeneği % 14.4, ‘katılmıyorum (2)’ seçeneği % 22.2 ve ‘hiç katılmıyorum (1)’ seçeneği % 44.8 olarak dağılmış ve bu maddenin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.84 olarak bulunmuştur. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin çoğunluğuna göre, sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin sevdiği dersler kümesinin bir elemanı değildir.

‘13-Mümkün olsa boş derslerimde sosyal bilgiler dersine girmek isterim.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.05 olarak bulunmuş ve maddenin seçeneklerinin işaretlenme yüzdesi, ‘tamamen katılıyorum (5)’ seçeneğinin % 19.5, ‘katılıyorum (4)’ seçeneğinin % 16.0, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 25.2, ‘katılmıyorum (2)’ seçeneğinin % 18.6 ve ‘hiç katılmıyorum (1)’ seçeneğinin % 20.6 olduğu görülmektedir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, boş derslerde sosyal bilgiler dersine girmeyi tercih etmede kararsızdırlar.

‘14-Tarihi hikâyeleri dinlemek bana zevk verir.’ Maddesinin seçeneklerine göre yüzdeler dağılımlarına bakıldığında, maddenin ‘tamamen katılıyorum (5)’ seçeneğinin % 8.4, ‘katılıyorum (4)’ seçeneğinin % 6.2, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 12.0, ‘katılmıyorum (2)’ seçeneğinin % 21.9 ve ‘hiç katılmıyorum (1)’ seçeneğinin % 51.6 olduğu ve aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 4.02 olduğu görülmektedir. Altıncı ve yedinci

sınıf öğrencilerinin yarısından fazlası, tarihi hikâyeleri dinlemekten keyif almamaktadır. Sosyal bilgiler derslerinde, tarihi şahsiyetlerin hikâyelerini ve güncel olayları aktarırken tarihten faydalanarak öğrencilerin tarihi olaylara uzak kalmamasını dikkat edilmelidir.

‘15-Boş zamanlarımda sosyal bilgiler dersiyle ilgili kitapları okurum.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.05 olarak bulunmuştur. Bu maddenin seçeneklerinin yüzdelik dağılımına bakıldığında ‘tamamen katılıyorum (5)’ seçeneğinin % 16.5, ‘katılıyorum (4)’ seçeneğinin % 18.1, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 25.7, ‘katılmıyorum (2)’ seçeneğinin % 23.0 ve ‘hiç katılmıyorum (1)’ seçeneğinin % 16.6 olduğu görülmektedir. Öğrenciler, boş zamanlarında sosyal bilgiler ile ilgili kitapları okumada daha ziyade kararsız bir tutum içerisindedirler.

Tablo 7’de görüldüğü gibi, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘20-Sosyal bilgiler öğretmenim bana sosyal bilgiler dersini sevdirdi.’ Maddesine öğrencilerin verdiği cevapların yüzdelik dağılımının ‘tamamen katılıyorum (5)’ seçeneğinde % 10.3, ‘katılıyorum (4)’ seçeneğinde % 7.0, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 17.1, ‘katılmıyorum (2)’ seçeneğinde % 20.6 ve ‘hiç katılmıyorum (1)’ seçeneğinde ise % 45.0 olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘20-Sosyal bilgiler öğretmenim bana Sosyal Bilgiler dersini sevdirdi.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.83 olarak bulunmuştur. Bu maddeye göre öğrencilerin çoğunluğu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini sevdirdiğini düşünmemektedirler. Buradan çıkarılabilecek en sonuç, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenme-öğretme sürecini iyi planlayarak, öğrencileri dersi sevdirecek duruma getirmesi gerekmektedir.

Tablo 8. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Tutum Ölçeğinin Olumsuz Maddelerine Göre Verdiği Cevapların İstatistiksel bilgileri

Ölçek Maddeleri ve Seçeneklerin Sayısal Değerleri	f	%	$\bar{x}$	SS
Tamamen Katılıyorum (1)	59	5.9		
Katılıyorum (2)	50	5.0		
Kararsızım (3)	134	13.3		
Katılmıyorum (4)	193	19.2	4.16	1.19
Hiç Katılmıyorum (5)	568	56.6		
Toplam	1004	100.0		

Tablo 8'in Devamı

Ölçek Maddeleri ve Seçeneklerin Sayısal Değerleri		f	%	$\bar{x}$	SS
3-Sosyal bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.	Tamamen Katılıyorum (1)	95	9.5	3.88	1.34
	Katılıyorum (2)	81	8.1		
	Kararsızım (3)	158	15.7		
	Katılmıyorum (4)	186	18.5		
	Hiç Katılmıyorum (5)	484	48.2		
	Toplam	1004	100.0		
4-Mecbur olmasam sosyal bilgiler dersine girmem.	Tamamen Katılıyorum (1)	54	5.4	4.17	1.28
	Katılıyorum (2)	64	6.4		
	Kararsızım (3)	112	11.2		
	Katılmıyorum (4)	198	19.7		
	Hiç Katılmıyorum (5)	576	57.4		
	Toplam	1004	100.0		
6-Bence sosyal bilgiler dersine ayrılan sürenin azaltılması gerekir.	Tamamen Katılıyorum (1)	107	10.7	3.80	1.46
	Katılıyorum	76	7.6		
	Kararsızım	160	15.9		
	Katılmıyorum	226	22.5		
	Hiç Katılmıyorum	435	43.3		
	Toplam	1004	100.0		
7-Ah Ah keşke sosyal bilgiler olmasa...	Tamamen Katılıyorum (1)	80	8.0	4.03	1.26
	Katılıyorum (2)	56	5.6		
	Kararsızım (3)	137	13.6		
	Katılmıyorum (4)	207	20.6		
	Hiç Katılmıyorum (5)	524	52.2		
	Toplam	1004	100.0		
16-Sosyal bilgiler öğretmenimiz beni Sosyal Bilgiler dersinden soğuttu.	Tamamen Katılıyorum (1)	104	10.4	4.13	1.35
	Katılıyorum (2)	50	5.0		
	Kararsızım (3)	85	8.5		
	Katılmıyorum (4)	140	13.9		
	Hiç Katılmıyorum (5)	625	62.3		
	Toplam	1004	100.0		

Tablo 8'in Devamı

Ölçek Maddeleri ve Seçeneklerin Sayısal Değerleri		f	%	$\bar{x}$	SS
17-Sosyal bilgiler öğretmeni yüzünden sosyal bilgiler kelimesini bile duymak istemiyorum.	Tamamen Katılıyorum (1)	74	7.4	4.29	1.21
	Katılıyorum (2)	36	3.6		
	Kararsızım (3)	85	8.5		
	Katılmıyorum (4)	141	14.0		
	Hiç katılmıyorum (5)	668	66.5		
	Toplam	1004	100.0		
18-Sosyal bilgiler öğretmeninden nefret ediyorum.	Tamamen Katılıyorum (1)	53	5.3	4.39	1.12
	Katılıyorum (2)	37	3.7		
	Kararsızım (3)	83	8.3		
	Katılmıyorum (4)	120	12.0		
	Hiç Katılmıyorum (5)	711	70.8		
	Toplam	1004	100.0		
19-Sosyal bilgiler dersinde asla başarılı olamam.	Tamamen Katılıyorum (1)	53	5.3	4.18	1.16
	Katılıyorum (2)	43	4.3		
	Kararsızım (3)	159	15.8		
	Katılmıyorum (4)	168	16.7		
	Hiç Katılmıyorum (5)	581	57.9		
	Toplam	1004	100.0		
21- Sosyal bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.	Tamamen Katılıyorum (1)	102	10.2	3.63	1.32
	Katılıyorum (2)	101	10.1		
	Kararsızım (3)	221	22.0		
	Katılmıyorum (4)	224	22.3		
	Hiç Katılmıyorum (5)	356	35.5		
	Toplam	1004	100.0		
22-Hata yapmaktan korktuğum için sosyal bilgiler dersinde konuşmam.	Tamamen Katılıyorum (1)	149	14.8	3.57	1.47
	Katılıyorum (2)	107	10.7		
	Kararsızım (3)	175	17.4		
	Katılmıyorum (4)	168	16.7		
	Hiç Katılmıyorum (5)	405	40.3		
	Toplam	1004	100.0		

Tablo 8'in Devamı

Ölçek Maddeleri ve seçeneklerin sayısal değerleri		f	%	$\bar{x}$	SS
23-Sosyal bilgiler dersine asla iyi bir not alamam.	Tamamen Katılıyorum (1)	48	4.8	4.19	1.16
	Katılıyorum (2)	60	6.0		
	Kararsızım (3)	134	13.3		
	Katılmıyorum (4)	172	17.1		
	Hiç Katılmıyorum (5)	590	58.8		
	Toplam	1004	100.0		
24-Sosyal bilgiler dersi olmasaydı, okulu daha çok severdim.	Tamamen Katılıyorum (1)	81	8.1	4.10	1.29
	Katılıyorum (2)	57	5.7		
	Kararsızım (3)	127	12.6		
	Katılmıyorum (4)	154	15.3		
	Hiç Katılmıyorum (5)	585	58.3		
	Toplam	1004	100.0		
25-Sosyal bilgiler dersi zaman kaybıdır.	Tamamen Katılıyorum (1)	71	7.1	4.24	1.23
	Katılıyorum (2)	51	5.1		
	Kararsızım (3)	83	8.3		
	Katılmıyorum (4)	158	15.7		
	Hiç Katılmıyorum (5)	641	63.8		
	Toplam	1004	100.0		
26-Sosyal bilgiler dersinde canım çok sıkılıyor.	Tamamen Katılıyorum (1)	140	13.9	3.79	1.46
	Katılıyorum (2)	72	7.2		
	Kararsızım (3)	141	14.0		
	Katılmıyorum (4)	154	15.3		
	Hiç Katılmıyorum (5)	497	49.5		
	Toplam	1004	100.0		

Tablo 8'de sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin '2-Sosyal bilgiler dersinden nefret ediyorum.' Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.16 olarak bulunmuştur. Bu ölçek maddesinin seçenekleri yüzdelik olarak, 'tamamen katılıyorum (1)' seçeneğinde % 5.9, 'katılıyorum (2)' seçeneğinde % 5.0, 'kararsızım (3)' seçeneğinde % 13.3, 'katılmıyorum (4)' seçeneğinde % 19.2 ve 'hiç katılmıyorum (5)' seçeneğinde ise % 56.6 şeklinde dağılmıştır. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu, sosyal bilgiler dersinden nefret etmemektedir. Yani, öğrenciler için sosyal bilgiler dersi itici bir ders değildir.

Tablo 8'e göre '3-Sosyal bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.' Maddesinin seçeneklerinin yüzdelik dağılımı, tamamen katılıyorum (1)'

seçeneğinin % 9.5, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinin % 8.1, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 15.7, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinin % 18.5 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinin % 48.2’dir. Ölçek maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.88 olarak bulunmuştur. Bu maddeye göre, öğrenciler sosyal bilgiler dersini bir başka derse tercih etmemekte ve mevcut dersinden memnun olduğunu göstermektedir.

Tablo 8’de belirtildiği gibi sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘4-Mecbur olmasam sosyal bilgiler dersine girmem.’ Maddesine öğrenciler, tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğine % 5.4, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğine % 6.4, ‘kararsızım (3)’ seçeneğine % 11.2, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğine % 19.7 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğine % 57.4 yüzdelik oranla işaretlemişlerdir. Tablo 8’e göre ‘4-Mecbur olmasam sosyal bilgiler dersine girmem.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.17 olarak bulunmuştur. Bu maddeye bakılarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersini zorunluluk girme düşüncesine sahip olmadığını ve isteyerek derse geldiklerini söyleyebiliriz.

Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘6-Bence sosyal bilgiler dersine ayrılan sürenin azaltılması gerekir.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.80 olarak bulunmuş ve maddenin seçenekleri yüzdelik olarak, ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 10.7, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 7.6, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 15.9, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 22.5 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 43.3 şeklinde dağılmıştır. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersi süresinin gereğinden fazla olmadığını beyan etmektedir. Ayrıca, Arslantaş (2006)’ın çalışmasına göre sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler dersi ünitelerinin önerilen süre içerisinde yeterli olmadığını dile getirmektedir. Bu açıdan, sosyal bilgiler dersi süresinin artırılması dersin daha iyi işlenmesine fırsat vereceği gayet aşıkardır.

Tablo 8’e göre, ‘7-Ah Ah keşke sosyal bilgiler olmasa...’ maddesine öğrencilerin verdiği cevaplara göre aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.03 olarak bulunmuş ve madde seçeneklerinin ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 8.0, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 5.6, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 13.6, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 20.6 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 52.2 olarak dağıldığı görülmektedir. Buna göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersinin önemini ve gereğini bilmekte ve bu dersin olmasını istemektedirler.

Tablo 8’de görüldüğü gibi, ‘16-Sosyal bilgiler öğretmenimiz beni sosyal bilgiler dersinden soğuttu.’ Maddesinin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 4.13 ve seçeneklerinin yüzdeler dağılımının ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 10.4, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 5.0, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 8.5, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 13.9 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 62.3 olduğu görülmektedir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinden soğutmadığını dile getirmektedir.

Tablo 8’de öğrencilerin sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘17-Sosyal bilgiler öğretmeni yüzünden sosyal bilgiler kelimesini bile duymak istemiyorum.’ Maddesinin aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 4.29 olarak bulunduğu ve maddenin seçeneklerinin işaretlenme oranlarına göre, ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinin % 7.4, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinin % 3.6, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 8.5, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinin % 66.5 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinin % 62.3 olarak dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerini itici bulmadığı ve dolayısı ile derse karşı da itici bir tutum içerisinde olmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘18-Sosyal Bilgiler öğretmeninden nefret ediyorum.’ maddesine öğrencilerin verdiği cevapların aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.39 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin bu maddenin ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğine % 70.8’lik oranla en fazla işaretledikleri ve bunu sırasıyla ‘katılmıyorum (4)’ % 12.0, ‘kararsızım (3)’ % 8.3, , ‘katılıyorum (2)’ % 3.7, ‘tamamen katılıyorum (1)’ % 5.3 ‘un izlediği görülmektedir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin % 80’inin fazlası sosyal bilgiler öğretmeninden nefret etmemektedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenlerine karşı tutumları beraberinde sosyal bilgiler dersine karşı tutumu da etkilediğinden, öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenini sevmesi, dersi de sevmesini sağlamaktadır.

Tablo 8’de ölçeğin ‘19-Sosyal bilgiler dersinde asla başarılı olamam.’ Maddesinin seçeneklerine göre cevapların yüzdeler dağılımının ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 5.3, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 4.3, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 15.8, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 16.7 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 57.9 olduğu ve aritmetik ortalamasının ($\bar{x}$) 4.18 olarak bulunduğu

görülmektedir. Bu bilgiler ışığında, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde başarılı olacaklarına inanmakta ve başarısızlığa kapılmamaktadırlar.

Tablo 8’de belirtildiği üzere, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘21- Sosyal bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.63 olarak bulunmuştur. Bu maddenin seçeneklerine göre öğrencilerin cevaplarının yüzdeler dağılımına bakıldığında tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinin % 10.2, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinin % 10.1, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 22.0, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinin % 22.3 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinin % 35.5 olduğu görülmektedir. Buna göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine çalışırken kendilerini yorgun hissetmemekte ve ders çalışmaya istekli olmaktadır.

Tablo 8’e göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘22-Hata yapmaktan korktuğum için sosyal bilgiler dersinde konuşmam.’ Maddesine verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.57 olarak bulunmuş ve maddenin seçeneklerine göre cevaplar yüzdeler olarak ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 14.8, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 10.7, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 17.4, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 16.7 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 40.3 şeklinde dağılmıştır. Bu maddenin cevapları bize, öğrencilerin çoğunluğunun sosyal bilgiler dersinde hata yapmaktan korkmadığını ve derste öğrencinin konuşup konuşmamasının nedeninin hata yapma korkusundan kaynaklanmadığını dile getirmektedir. Öğretmenin de sınıftaki tutumu öğrencilerin davranışlarını etkileyebilmektedir. Öğretmenin sınıfta öğrenciden daima doğru cevaplar beklemesi ve öğrencinin yanlış, hatalı veya eksik cevaplarına olumsuz tavır takınması, öğrencinin sınıfta konuşmayı tercih etmemesine ve sınıfta sessiz kalmasına neden olabilmektedir. Öte yandan, sınıfta öğretmenin öğrencilerin cesaretlendirici ve destekleyici tavrı, öğrencilerin düşüncelerini daha rahat ifade etmelerini sağlamakta ve öğrencilerin derse katılımlarını artırabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde hata yapmaktan korkmadıkları için derste konuşarak derse katıldıklarını dile getirmeleri, öğretmenlerin derste gerektiği gibi davrandığını ve öğrencilere destekleyici tavır takındığını göstermektedir.

Tablo 8’de sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘23-Sosyal bilgiler dersine asla iyi bir not alamam.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.19 ve maddenin seçenekleri ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 4.8, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 6.0, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 13.3, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 17.1 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 58.8 olarak gösterilmiştir. Öğrenciler, %58.8 ile bu maddeye hiç katılmadığını ve % 17.1 ile katılmadığını dile getirerek, çoğunluğun sosyal bilgiler dersine karşı kendilerinden güvensiz olmadıklarını ve dersin yapılamayacak zorlukta olmadığını belirtmektedirler.

Tablo 8’e göre, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘24-Sosyal Bilgiler dersi olmasaydı, okulu daha çok severdim.’ Maddesinin seçeneklerinin yüzdeler dağılımına bakıldığında, ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinin % 8.1, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinin % 5.7, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 12.6, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinin % 15.3 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinin ise % 58.3 olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘24-Sosyal bilgiler dersi olmasaydı, okulu daha çok severdim.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.10 olarak bulunmuştur. Bu maddeye göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, okula karşı sosyal bilgiler dersinden kaynaklı olumsuz bir tutuma sahip olmadıkları sonucuna varılmaktadır.

Tablo 8’de belirtildiği üzere, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘25-Sosyal bilgiler dersi zaman kaybıdır.’ Maddesinin seçeneklerinin dağılımına bakıldığında, ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinin % 7.1, ‘katılıyorum (2)’ seçeneğinin % 5.1, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinin % 8.3, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinin % 15.7 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinin % 63.8 olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘25-Sosyal bilgiler dersi zaman kaybıdır.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 4.24 olarak bulunmuştur. Bu maddeye verilen cevaplardan da anlaşıldığı üzere, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin büyük çoğunluğu, sosyal bilgiler dersini zaman kaybı olarak görmemekte ve dersin gerekliliğini inanmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde anlatılan konuların, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında faydalı olduğu da bu maddeden çıkarılabilecek sonuçlar arasındadır.

Tablo 8’de sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘26-Sosyal Bilgiler dersinde canım çok sıkılıyor.’ Maddesinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.79 olarak bulunmuş ve maddenin seçenekleri yüzdeler olarak ‘tamamen katılıyorum (1)’ seçeneğinde % 13.9,

‘katılıyorum (2)’ seçeneğinde % 7.2, ‘kararsızım (3)’ seçeneğinde % 14.0, ‘katılmıyorum (4)’ seçeneğinde % 15.3 ve ‘hiç katılmıyorum (5)’ seçeneğinde ise % 49.5 olarak dağılmıştır. Bu maddeye verilen cevaplara göre, öğrencilerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersinde canlarının sıkılmadığını belirtmektedir. Yani, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersinde iyi vakit geçirmekte ve dersi eğlenceli bulmaktadır.

Ölçek maddelerinin puan değerlerinin 1-1.80 arasının 1 (çok olumsuz), 1.81-2.60 arasının 2 (olumsuz), 2.61-3.40 arasının 3 (ne olumlu ne olumsuz), 3.41-4.20 arasının 4 (olumlu) ve 4.21-5 arasının 5 (çok olumlu) olarak derecelendirildiğini dikkate aldığımızda, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘5-Keşke her ders sosyal bilgiler olsa...’ ($\bar{x}$:2.78), ‘13-Mümkün olsa boş derslerimde sosyal bilgiler dersine girmek isterim.’ ($\bar{x}$:3.05) ve ‘15-Boş zamanlarımda sosyal bilgiler dersiyle ilgili kitapları okurum.’ ($\bar{x}$:3.05) maddelerinin ne olumlu ne olumsuz (3) olduğunu diğer maddelerin ise olumlu tutumu işaret ettikleri görülmektedir. Yukarıda Tablo 7 ve Tablo 8’ bakılarak, sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin ‘18-Sosyal bilgiler öğretmeninden nefret ediyorum.’ maddesinin 4.39 aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ile en yüksek tutuma sahip olduğu ve bunun çok olumlu (5) tutuma denk geldiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı (2004), tutum ölçeklerinin sosyal bilgiler dersinde nasıl değerlendirileceği ile ilgili ‘İlköğretim Matematik Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı’ nı işaret etmiştir. MEB (2009), bahsi geçen öğretim programında beşli likert tipi tutum ölçeğinde, tutum ölçeğinin puan ortalamasının 1,2 olması halinde olumsuz, 3 olması halinde orta (ne olumlu ne olumsuz, nötr), 4,5 olması halinde de olumlu tutumu belirttiğini dile getirmiş, sonucun ondalık sayı olarak çıkması halinde ise en yakın tamsayıya yakın tutumu temsil ettiğini belirtmiştir. Bu değerlendirmeye göre de öğrencilerin sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin maddelerin verdikleri cevabın değerlerinin aritmetik ortalaması ($\bar{x}$) 3.82 olarak bulunmaktadır. Bu sonuca göre de, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine olumlu tutum içerisinde oldukları söylenebilir.

4.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Seviyelerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sınıf seviyesine göre anlamlı farkın olup olmadığı ile ilgili olarak yapılan Mann-Whitney U Testi sonucuna göre anlamlılık değeri (p) 0.80 olarak bulunduğu Tablo 5’te gösterilmiştir. Tablo 5’e göre altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları istatistiksel anlamda manidar değildir (p>0.05). Buradan hareketle altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı aynı tutum içerisinde oldukları sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 6’te, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumların boyutlarına göre, anlamlılık değerine bakıldığında, anlamlılık değerinin (p) ‘öğrenme isteği’ boyutunda 0.25, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutunda 0.21, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutunda 0.51 ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında da 0.41 olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, tutumun boyutlarına göre de sınıflar arasında anlamlı bir fark yoktur (p>0.05). Yani, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre de aynı tutuma sahiptirler. Sonuç olarak, altıncı ve yedinci öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında, sınıf seviyesi belirleyici bir etken değildir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sınıf seviyesine göre anlamlı derecede değişmemesi Yüce (2008)’in bulgularıyla örtüşmekte iken farkın yedinci sınıflar lehine olduğunu belirten Oğur (2009)’un bulgularıyla çelişmektedir.

4.3 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının yaşlarına göre tutum farklılıklarının istatistiksel manada değişiklik gösterip göstermediği ile ilgili yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonucunun anlamlılık değeri Tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo 5'e göre öğrencilerin yaşlarına göre tutumlarının anlamlılık değeri (p) 0.08 olarak gösterilmiştir. Tablo 5'teki verilerine göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları yaşlarına göre değişmemektedir ($p>0.05$). Yani, farklı yaşlardaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumu aynı olup, yaşlar arasında anlamsal bir fark bulunmamaktadır.

Altıntaş (2005) da elli anket sorusundan sadece altısında on üç ve on dört yaş grubu arasında anlamlı fark bulurken kırk dört soruda yaşa göre farklılığın olmadığını belirtmiştir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre, farklı yaş grupları arasında anlamlı farkın bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerinin (p) Tablo 6'da 'öğrenme isteği' boyutunda 0.15, 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutunda 0.16 olduğu görülmektedir. Tablo 6'dan da anlaşıldığı üzere, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği' ve 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutuna göre, farklı yaşlar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamaktadır ($p>0.05$).

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarına göre durumları aşağıdaki alt başlıklarda detaylı olarak incelenmiştir.

4.3.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yaşlarına göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre Kruskal-Wallis H Testi sonucu aşağıdaki Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Yaş	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	11	121	560.83	10.00	3	0.02*
	12	448	485.07			
	13	395	512.34			
	14	40	424.11			

*p<0.05

Tablo 9’a göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yaşlarına göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğretmenden kaynaklanan tutumlarına göre sıralı varyans analizi sonuçlarına baktığımızda sıra ortalaması 11 yaş grubunda 560.83, 12 yaş grubu için 485.07, 13 yaş grubu için 512.34 ve 14 yaş grubu için 424.11; X²’nin 5.20 ve anlamlılık değerinin 0.16 olduğu görülmektedir.

Tablo 9’a göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre farklı yaşlar arasındaki farklılık anlamlı bulunmaktadır (p<0.05).

Tablo 9’a göre anlamlı farkın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek amacıyla yaş grupları kendi içinde ikili olarak Mann-Whitney U testi yapılmış ve aralarında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna İlişkin Yaşlara Göre İstatistiksel Anlamda Fark Olan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Yaş	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	11	121	38428.50	317.59	-2.47	0.01*
	12	448	123736.50	276.20		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	11	121	10504.00	86.81	-2.77	0.01*
	14	40	2537.00	63.43		

*p<0.05

Tablo 10’a göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yaşlarına göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğretmenden kaynaklanan tutumlarına göre Mann-Whitney U Testi sonuçlarına baktığımızda, sıra toplamının 11 yaş grubunda 38428.50, 12 yaş grubunda 123736.50; sıra ortalamasının 11 yaş grubunda 317.59, 12 yaş grubu için 276.20; Z değerinin -2.47 ve anlamlılık değerinin (p) 0.01 olduğu görülmektedir.

Tablo 10’da belirtildiği gibi altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin 11-14 yaş grubu için sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre yapılan Mann-Whitney U Testi sonucunda, 11 yaş grubundaki öğrencilerin sıra toplamı 10504.00, sıra ortalaması 86.81 olarak bulunurken, 14 yaş grubundaki öğrencilerin sıra toplamı 2537.00 ve ortalaması 63.43 olarak bulunmuştur. Tabloya göre, Z değerinin -2.77 ve anlamlılık değerinin (p) 0.01 olduğu görülmektedir.

Tablo 10’a göre 11 yaş grubundaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin 12 yaş grubundaki öğrencilere nazaran ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre tutumlarının daha yüksek olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 10’a göre 11-14 yaş grupları arasında öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre 11 yaş grubundaki öğrencilerin lehine aralarında anlamlı fark bulunmuştur (p:0.01). Sonuç olarak, 11 yaş grubundaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, 14 yaş grubundaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinden ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre daha yüksek tutuma sahiptir. Yukarıdaki Tablo 10’a bakarak, 11 yaşındaki öğrencilerin 12 ve 14 yaş grubuna göre ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’a göre daha yüksek

tutumuna sahip olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Ortaya çıkan bu durum, 11 yaşındaki öğrencilerin öğretmenine daha çok benimsemesinin ve onunla kendisini özdeşleştirerek onu model olarak almasının sonucu olarak yorumlanabilir.

4.3.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaş Gruplarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yaşlarına göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre değişip değişmediği ile ilgili Kruskal-Wallis H Testi sonuçları aşağıdaki Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Yaş	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	11	121	559.52	8.55	3	0.04*
	12	448	481.23			
	13	395	513.27			
	14	40	461.83			

*p<005

Tablo 11’de sosyal bilgiler dersine karşı tutumun ‘sosyal bilgiler sevgisi’ yönüyle altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yaşlarına göre sıra ortalamasının 11 yaş grubunda 559.52, 12 yaş grubunda 481.23, 13 yaş grubunda 513.27, 14 yaş grubunda 461.83 olduğu görülmektedir. Tabloya göre X² değeri 8.55 ve anlamlılık değerinin (p) 0.04 olarak bulunmuştur.

Tablo 11’e göre farklı yaş gruplarına mensup altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuyla anlamlı farklılıkların olduğu sonucu çıkarılmaktadır (p<0.05).

Yukarıdaki Tablo 11'e göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuyla anlamlı farkın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek amacıyla yaş grupları kendi içinde ikili olarak Mann-Whitney U testine tabi tutularak aralarındaki farkın anlamlılığı test edilmiştir. Buna göre anlamlı farkın bulunduğu grupların test sonuçları aşağıda Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Sosyal Bilgiler Sevgisi' Boyutuna İlişkin Yaşlara Göre İstatistiksel Anlamda Fark Olan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Yaş	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	11	121	38660.50	319.51	-2.62	0.01*
	12	418	123504.50	275.68		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	11	121	10310.00	85.21	-2.01	0.04*
	14	40	2731.00	68.28		

Tablo 12'ye göre 11-12 yaş grubundaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna göre yapılan Mann-Whitney U Testi sonucuna göre sıra toplamı 11 yaş grubunda 38660.50, 12 yaş grubunda 123504.50, sıra ortalaması da 11 yaş grubunda 319.51 ve 12 yaş grubunda 275.68 olarak bulunmuştur. Tabloya göre Z değeri -2.62 ve anlamlılık değeri (p) 0.01 olarak bulunmuştur.

Tablo 12'den de anlaşıldığı üzere 11 yaş grubu ile 12 yaş grubunun sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna göre aralarındaki fark istatistiksel olarak 11 yaş grubu lehine manidardır ($p < 0.01$). Yani, 11 yaşındaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler sevgisi, 12 yaşındaki öğrencilerden yüksektir.

Aşağıdaki Tablo da 11-14 yaşındaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna göre Mann-Whitney U Testi sonucu verilmiştir.

Tablo da 11-14 yaş grubundaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna göre yapılan Mann-

Whitney U Testi sonucuna göre sıra toplamı 11 yaş grubunda 10310.00, 14 yaş grubunda 2731.00, sıra ortalaması 11 yaş grubunda 85.21 ve 14 yaş grubunda 68.28 olarak bulunmuştur. Tabloya göre Z değeri -2.01 ve anlamlılık değeri (p) 0.04 olarak bulunmuştur.

Tabloya bakıldığında, 11 ve 14 yaşındaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre aralarındaki farkın istatistiksel olarak 11 yaş grubu lehine manidar ($p < 0.01$) olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Yani, 11 yaşındaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler sevgisi, 14 yaşındaki öğrencilerden yüksektir.

Yukarıdaki Tablo 12’den de anlaşıldığı üzere, 11 yaşındaki altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre tutumları, 12 ve 14 yaşındaki öğrencilere göre daha yüksektir. Diğer bir deyişle, on bir yaşındaki öğrenciler sosyal bilgiler dersini, on iki ve on üç yaşındaki öğrencilerden daha çok sevmektedir. 11 yaşındaki öğrencilerin sosyal bilgiler sevgisinin yüksek olması, sosyal bilgiler ders konularının ve materyallerinin, 11 yaş grubu öğrencilerin ilgi ve isteklerini dikkate aldığına bir göstergesi olabilir.

4.4. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel anlamda farklılık bulunup bulunmadığı ile ilgili test sonuçları aşağıdaki Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Sınıfı	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Tutum Puanı	Kız	491	236466.50	481.60	-2.23	0.03*
	Erkek	513	168043.50	522.50		

* $p < 0.05$

Tablo 13’de altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre yapılan test sonuçlarına göre kız öğrencilerde sıra toplamının 236466.50 olduğu, erkek öğrencilerde de 1680.50 olduğu gösterilmekte ve kız öğrencilerde sıra ortalaması 481.60 ve erkek öğrencilerde 522.50’dir. Tabloya göre Z değeri -2.23 iken anlamlılık değeri 0.03’tür.

Tablo 13’e bakarak altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının cinsiyetlerine göre farkın anlamlı olduğu ($p<0.05$) sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre erkek öğrencilerinin, kız öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumu yüksek olduğu söylenebilir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının erkeklerin lehine kızlardan yüksek olması, kızların lehine olumlu olan Altıntaş (2005), Yılmaz ve Şeker (2011)’in çalışmalarıyla ve cinsiyetine göre anlamlı farkın olmadığı Oğur (2009), ve Yüce (2008)’in çalışmalarıyla çelişmektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre durumuna bakıldığında yapılan Mann-Whitney U Testi sonucuna göre anlamlılık değerleri Tablo 5’te gösterilmektedir. Buna göre, öğrencilerin sosyal bilgilere karşı tutumunun ‘öğrenme isteği’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında cinsiyete göre anlamlı farkın bulunmadığı görülmektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutlarına göre durumu ise aşağıda alt başlık olarak verilmiştir.

4.4.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma’ Boyutuna Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna Mann-Whitney U Testi sonucu aşağıda Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma’ Boyutuna Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Sınıfı	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma	Kız	491	232304.50	473.13	-3.14	0.00*
	Erkek	513	272205.50	530.62		

*p<0.05

Tablo 14’e bakıldığında altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre tutum puanlarının sıra toplamı kız öğrencilerde 232304.50 ve erkek öğrencilerde 272205.50 olarak gösterilmiştir. Tabloya göre, kız öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden hoşlanma boyutuyla ilgili sıra ortalaması 473.13 iken erkek öğrencilerde 530.62’dir. Tabloda Z değeri -3.14 ve anlamlılık değeri (p) 0.00 olarak bulunmuştur.

Yukarıda Tablo 14’te verilen bilgilerden hareketle altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutuna göre aralarındaki farkın anlamlı olduğunu (p<0.05) söylemek mümkündür. Yani, erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, sosyal bilgiler dersinden daha çok hoşlanmaktadır. Erkeklerin sosyal bilgiler dersinden kız öğrencilere göre daha çok hoşlanması, toplumsal hayatta, erkeğin daha sosyal ve aktif olması ve toplum içinde sosyalleşmesinin kız öğrencilere nazaran daha kolay olmasının bir sonucu olarak yorumlanabilir.

4.5 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının kardeş sayılarına göre anlamlı farkın olup olmadığı ile ilgili olarak yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonucuna göre anlamlılık değeri (p) 0.22 olarak bulunduğu Tablo 5’te gösterilmiştir. Tablo 5’e göre, farklı kardeş sayılarına sahip altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları istatistiksel anlamda manidar değildir (p>0.05). Buradan hareketle, farklı kardeş sayılarına sahip altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının değişmediği sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 6’da, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayıları değişkenine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumların boyutlarına ilişkin, anlamlılık değerine bakıldığında, anlamlılık değerinin (p) ‘öğrenme isteği’ boyutunda 0.44, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutunda 0.15, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutunda 0.23 ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutunda da 0.44 olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, tutumun boyutlarına göre de kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p>0.05). Yani, farklı kardeş sayılarına sahip altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre de aynı tutuma sahiptirler.

Sonuç olarak, farklı kardeş sayılarına sahip altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı aynı tutum sergilemektedir. Yani, kardeş sayısı, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında ve bu tutumu oluşturan ‘öğrenme isteği’, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında belirleyici bir etken değildir. Bu sonuçlardan hareketle, öğrencilerin kardeş sayılarının, ailelerin ekonomik durumlarına göre yeterli olduğu ve sosyal bilgiler dersine karşı olumlu ya da olumsuz bir etki yaratmadığı söylenebilir.

4.6 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının değişip değişmediğine ilişkin grupların sıralı varyans analizi sonuçları, aşağıdaki Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Babanın Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	17	346.15	15.63	6	0.02*
	İlkokul	181	456.61			
	Ortaokul	220	517.69			
	Lise	312	514.35			
	Üniversite	208	497.88			
	Lisansüstü	50	593.13			
	Belirtilmeyen	16	524.66			

*p<0.05

Tablo 15’te altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre göre sosyal bilgiler dersine karşı tutum puanlarının sıra ortalaması babası okuryazar olmayan grubun 346.15, babası ilkokul mezunu olan grubun 456.61, babası ortaokul mezunu olan grubun 517.69, babası lise mezunu olan grubun 514.35, babası üniversite mezunu olan grubun 497.88, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 593.13 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun ortalaması ise 524.66’dır. Tabloya göre X² değeri 12.63 ve anlamlılık değeri 0.02’dir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (p<0.05). Tablo 15’e göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının babalarının eğitim durumuna göre hangi gruplar arasında anlamlı farkın olduğunu belirlemek amacıyla gruplar arasında Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Uygulanan

Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre aralarında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Babanın Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	17	1349.00	79.35	-2.48	0.01*
	Ortaokul	220	26854.00	122.06		
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	17	1921.50	113.03	-2.31	0.02*
	Lise	312	52363.50	167.83		
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	17	380.00	22.35	-2.85	0.00*
	Lisansüstü Eğitim	50	1898.00	37.96		
Tutum Puanı	İlkokul	181	33834.00	186.93	-2.21	0.03*
	Ortaokul	220	46767.00	212.58		
Tutum Puanı	İlkokul	181	41475.50	229.15	-2.12	0.03*
	Lise	312	50895.50	257.36		
Tutum Puanı	İlkokul	181	19691.50	108.79	-3.12	0.00*
	Lisansüstü Eğitim	50	7104.50	142.09		

*p<0.05

Yukarıdaki Tablo 16'da altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının babalarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan grupların Mann-Whitney U Testi sonuçları verilmiş olup buna göre, babası okuryazar olmayan grupla babası ortaokul mezunu olan grup karşılaştırıldığında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1349.00 ve sıra ortalaması 79,35 iken babasının ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 26854.00 ve sıra ortalaması 122.06; babası okuryazar olmayan grupla babası lise mezunu olan grup karşılaştırıldığında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1921.50 ve sıra ortalaması 113.03 iken babası lise mezunu olan grubun sıra toplamı 52363.50 ve sıra ortalaması 167.83; babası okuryazar olmayan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırıldığında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 380.00 ve sıra ortalaması 22.35 iken babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 1898.00 ve sıra ortalamasının 37.96; babası ilkokul mezunu olan grupla babası ortaokul mezunu olan grup karşılaştırıldığında, babası ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 33834.00

ve sıra ortalaması 186.93 iken babası ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 46767.00 ve sıra ortalaması 212.58; babası ilkokul mezunu olan grupla babası lise mezunu olan grup karşılaştırıldığında, babası ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 41475.50 ve sıra ortalaması 229.15 iken babası lise mezunu olan grubun sıra toplamı 50895.50 ve sıra ortalaması 257.36; babası ilkokul mezunu olan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırıldığında, babası ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 19691.50 ve sıra ortalaması 108.79 iken babası lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 7104.50 ve sıra ortalaması 142.09 olarak bulunmuştur.

Tablo 16'ya göre babası okuryazar olmayan grupla babası ortaokul ($p:0.01$), lise ($p:0.02$), lisansüstü mezunu ($p:0.00$) olan grup arasında babası okuryazar olmayanın aleyhine; babası ilkokul mezunu grupla babası ortaokul ($p:0.03$), lise ($p:0.03$) mezunu ve lisansüstü eğitim yapmış olan ($p:0.00$) grup arasında babası ilkokul mezunu olan grup aleyhine anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 16'dan da anlaşıldığı üzere, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları babalarının eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak yükselmektedir. Bu durum, eğitilmiş babanın, eğitime, öğrenmeye ve derslere karşı tutumunun, öğrenciyi olumlu etkilemesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Buradan hareketle, eğitilmiş baba, daha bilinçli olmakta ve öğrencisini okula karşı olumlu tutum geliştirmesinde bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüce (2008)'nin babası okuryazar olmayan grupla babası ilkokul, lise ve lisansüstü mezunu olan grup arasında okuryazar olmayanların aleyhine anlamlı fark bulması bu araştırmanın bulgularıyla paralel sonuçlar doğurmakta iken, Oğur (2009)'un babası ilkokul mezunu olan grupla üniversite mezunu olan grup arasında üniversite mezunu olanların lehine farklılaşma bulması, bu araştırma sonuçlarıyla birebir örtüşmemektedir.

Tablo 6'da gösterilen altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre babalarının eğitim düzeyine ilişkin yapılan test sonuçlarına göre, sosyal bilgiler dersine karşı tutumun 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' ($p>0.05$) ve öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ($p\geq 0.05$) boyutlarında gruplar arası farkın istatistiksel manada anlamsızdır.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğrenme isteği’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarına göre babalarının eğitim durumuna göre tutumları aşağıda alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.6.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre gruplar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığına ilişkin yapılan sıralı varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Babanın Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	17	319.91	13.44	6	0.04*
	İlkokul	181	466.61			
	Ortaokul	220	514.32			
	Lise	312	520.42			
	Üniversite	208	495.36			
	Lisansüstü	50	563.21			
	Belirtilmeyen	16	493.81			

*p<0.05

Tablo 17’de sosyal bilgiler dersine karşı tutumun öğrenme isteğine göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre puanlarının sıra ortalaması babası okuryazar olmayan grupta 219.91, babası ilkokul mezunu olan grupta 466.61, babası ortaokul mezunu olan grupta 514.32, babası lise mezunu olan grupta 520.42, babası üniversite mezunu olan grupta 495.36, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grupta 563.21 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade

belirtilmeyen grupta ise 493.91 olarak gösterilmiştir. Tabloya göre X^2 değeri 13.44 ve anlamlılık değeri 0.04'tür.

Tablo 17'den de anlaşılacağı üzere gruplar arası farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). Tablo 17'ye göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğrenme isteği boyutunda babalarının eğitim durumuna göre hangi gruplar arasında anlamlı farkın olduğunu belirlemek amacıyla gruplar arasında Mann-Whitney U testi uygulanmış ve gruplar arasında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Öğrenme İsteği' Boyutuna İlişkin Babalarının Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Babanın Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	17	1180.50	69.44	-2.27	0.02*
	İlkokul	181	18520.50	102.32		
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	17	1295.50	76.21	-2.68	0.01*
	Ortaokul	220	26907.50	122.31		
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	17	1766.50	103.91	-2.72	0.01*
	Lise	312	52518.50	168.83		
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	17	1328.50	78.15	-2.30	0.02*
	Üniversite	208	24096.50	115.85		
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	17	380.50	22.38	-2.85	0.00*
	Lisansüstü Eğitim	50	1897.50	37.95		
Öğrenme İsteği	İlkokul	181	20067.00	110.87	-2.23	0.03*
	Lisansüstü Eğitim	50	6729.00	134.58		

* $p < 0.05$

Tablo 18'de verilen, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği' boyutuna ilişkin, babalarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan grupların Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre, babası okuryazar olmayan grupla babası ilkokul mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1180.50 ve sıra ortalaması 69.44 iken, babasını ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 18520.50 ve

sıra ortalaması 102.32; babası okuryazar olmayan grupla babası ortaokul mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1295.50 ve sıra ortalaması 76.21 iken, babasını ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 26907.50 ve sıra ortalaması 122.31; babası okuryazar olmayan grupla babası lise mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1766.50 ve sıra ortalaması 103.91 iken, babasını lise mezunu olan grubun sıra toplamı 52518.50 ve sıra ortalaması 168.83; babası okuryazar olmayan grupla babası üniversite mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1328.50 ve sıra ortalaması 78.15 iken, babasını üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 24096.50 ve sıra ortalaması 115.85; babası okuryazar olmayan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 380.50 ve sıra ortalaması 22.38 iken, babasını lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 1897.00 ve sıra ortalaması 37.95; babası ilkokul mezunu olan grupla, babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 20067.00 ve sıra ortalaması 110.87 iken, babasını lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 679.00 ve sıra ortalaması 134.58'tir.

Tablo 18'e göre, babası okuryazar olmayan grupla babası ilkokul (p:0.02), ortaokul (p:0.01), lise (p:0.01), üniversite (p:0.02), lisansüstü mezunu (p:0.00) olan grup arasında, babası okuryazar olmayan grup aleyhine; babası ilkokul mezunu grupla babası lisansüstü eğitim yapmış olan (p:0.00) grup arasında da babası lisansüstü eğitim yapmış grup lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak, babalarının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine öğrenme isteğinin daha yüksek olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ortaya çıkan bu durum, eğitim durumu yüksek olan babaları kendisine örnek alan öğrencilerin, öğrenmeye daha istekli oldukları; çünkü iyi bir meslek sahibi olmanın tek yolunun babaları gibi öğrenerek ulaşılacağını bizzat kendi babalarından gördüklerinden bu farkın ortaya çıktığı olarak yorumlanabilir.

4.6.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre tutum puanlarının aralarında anlamlı olup olmadığı ile ilgili sıralı varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tabloda gösterilmiştir.

Tablo 19. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Babanın Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	17	335.06	19.07	6	0.00*
	İlkokul	181	456.07			
	Ortaokul	220	507.20			
	Lise	312	512.89			
	Üniversite	208	505.69			
	Lisansüstü	50	616.45			
	Belirtilmeyen	16	540.88			

*p<0.05

Yukarıda verilen altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sosyal bilgiler sevgisi boyutuyla ilgili yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre oluşturulan grupların sıra ortalaması babası okur-yazar olmayanlarda 335.06, babası ilkokul mezunu olanlarda 456.07, babası ortaokul mezunu olanlarda 507.20, babası lise mezunu olanlarda 512.89, babası üniversite mezunu olanlarda 505.69, babası lisansüstü eğitim yapmış olanlarda 616.45 ve babasının eğitim durumunu belirtmeyenlerde ise 540.88’dir. Tabloya göre X² değeri 19.07 ve anlamlılık değeri 0.00’dir.

Tablo 56’dan da açık olarak görüldüğü üzere altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sosyal bilgiler sevgisi tutum puanları arasında anlamlı bir fark mevcuttur (p<0.05).

Tablo 56'ya göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sosyal bilgiler sevgisi alanında babalarının eğitim durumuna göre hangi gruplar arasında anlamlı farkın olduğunu belirlemek amacıyla gruplar arasında Mann-Whitney U testi uygulanmış ve test sonucunda aralarında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Sosyal Bilgiler Sevgisi' Boyutuna İlişkin Babalarının Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Babanın Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	17	1330.00	78.24	-2.56	0.01*
	Ortaokul	220	26873.00	122.15		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	17	1876.50	110.38	-2.45	0.01*
	Lise	312	52408.50	167.98		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	17	1342.50	78.97	-2.26	0.02*
	Üniversite	208	24082.50	115.78		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	17	361.00	21.24	-3.17	0.00*
	Lisansüstü Eğitim	50	1917.00	38.34		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	İlkokul	181	41512.50	229.35	-2.11	0.04*
	Lise	312	80258.50	257.24		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	İlkokul	181	19594.50	108.26	-3.38	0.00*
	Lisansüstü Eğitim	50	7201.50	144.03		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Lise	312	55002.50	176.29	-2.34	0.02*
	Lisansüstü Eğitim	50	10700.50	214.01		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Üniversite	208	25867.50	124.36	-2.28	0.02*
	Lisansüstü Eğitim	50	7543.50	150.87		

*p<0.05

Tablo 20'de, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna ilişkin, babalarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan grupların Mann-Whitney U Testi sonuçlarına bakıldığında, babası okuryazar olmayan grupla babası ortaokul mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1330.00 ve sıra ortalaması 78.24 iken, babasını ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 26873.00 ve

sıra ortalaması 122.15; babası okuryazar olmayan grupla babası lise mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1876.50 ve sıra ortalaması 110.38 iken, babasını lise mezunu olan grubun sıra toplamı 52408.50 ve sıra ortalaması 167.98; babası okuryazar olmayan grupla babası üniversite mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 1342.50 ve sıra ortalaması 78.97 iken, babasını üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 24082.50 ve sıra ortalaması 115.78; babası okuryazar olmayan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 361.00 ve sıra ortalaması 21.24 iken, babasını lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 1917.00 ve sıra ortalaması 38.34; babası ilkokul mezunu olan grupla babası lise mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası mezunu olan grubun sıra toplamı 41512.50 ve sıra ortalaması 229.35 iken, babasını lise mezunu olan grubun sıra toplamı 80258.50 ve sıra ortalaması 257.24; babası ilkokul mezunu olan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası ilkokul mezunu grubun sıra toplamı 19594.50 ve sıra ortalaması 108.26 iken, babasını lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 7201.50 ve sıra ortalaması 144.03; babası lise mezunu olan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası lise mezunu grubun sıra toplamı 55002.50 ve sıra ortalaması 176.29 iken, babasını lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 10700.50 ve sıra ortalaması 214.01; babası üniversite mezunu olan grupla babası lisansüstü eğitim mezunu olan grup karşılaştırmasında, babası üniversite mezunu grubun sıra toplamı 25867.50 ve sıra ortalaması 124.36 iken, babasını lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 7543.50 ve sıra ortalaması 150.87 olduğu görülmektedir.

Tablo 20'ye göre, babası okuryazar olmayan grupla babası ortaokul ($p:0.01$), lise ($p:0.01$), üniversite ($p:0.02$), lisansüstü mezunu ($p:0.00$) olan grup arasında babası okuryazar olmayan grup aleyhine; babası ilkokul mezunu grupla babası lise ($p:0.03$) mezunu ve lisansüstü eğitim yapmış olan ($p:0.00$) grup arasında babası ilkokul mezunu olan grup aleyhine; babası lise mezunu olan grupla babası lisansüstü eğitim yapmış grup arasında ($p:0.02$) babası lisansüstü eğitim yapmış grup lehine ve babası üniversite mezunu olan grupla babası lisansüstü eğitim yapmış olan grup arasında, babası lisansüstü eğitim yapmış grup lehine, anlamlı fark bulunmuştur. Sonuç olarak, eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin çocuklarının sosyal bilgiler sevgisi daha yüksektir. Babanın eğitim durumu yükseldikçe, vatandaşlık bilincinin de oransal olarak arttığını

varsayarsak, eğitimli baba, öğrenci için iyi bir vatandaş örneği oluşturmakta ve öğrenciler, iyi bir vatandaş yetiştirmeyi amaç edinen sosyal bilgiler dersini daha çok sevmektedir.

4.7 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sıralı varyans analizi sonuçları Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	62	422.47	16.81	6	0.01*
	İlkokul	299	513.64			
	Ortaokul	269	470.64			
	Lise	223	503.63			
	Üniversite	123	570.74			
	Lisansüstü	22	579.41			
	Belirtilmeyen	6	480.00			

*p<0.05

Tablo 58’de altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının yaşlarına göre yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonuçlarına göre sıra ortalaması annesi okuryazar olmayan grubun 422.47, annesi ilkokul mezunu olan grubun 513.64, annesi ortaokul mezunu olan grubun 470.64 annesi lise mezunu olan grubun 203.63, annesi üniversite mezunu olan grubun 570.74, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grubun 579.41 ve babasının eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grubun 480.00 olduğu görülmektedir. Tabloya göre X² değeri 16.81 ve anlamlılık değeri 0.01’dir.

Tablo 58’e göre gruplar arasında istatistiksel anlamda bir farkın varlığı (p>0.05) göze çarpmaktadır. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılıkların olduğunu belirlemek

amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, aralarında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	62	9480.50	152.91	-2.33	0.02*
	İlkokul	299	55860.50	186.92		
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	62	4734.50	76.36	-3.00	0.00*
	Üniversite	123	12470.50	101.39		
Tutum Puanı	Okuryazar Değil	62	2435.00	39.27	-2.04	0.04*
	Lisansüstü Eğitim	22	1135.00	51.59		
Tutum Puanı	Üniversite	123	27368.00	222.50	-3.07	0.00*
	Ortaokul	269	496.60	184.61		
Tutum Puanı	Üniversite	123	36812.50	165.08	-2.10	0.04*
	Lise	223	23218.50	188.77		

*p<0.05

Yukarıda Tablo 22’de altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim durumuna göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının aralarında anlamlı fark bulunan grupların ikili karşılaştırma sonuçları verilmiştir. Buna göre, annesi okuryazar olmayan grupta annesi ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı, annesi okuryazar olmayan grupta 9480.50, annesi ilkokul mezunu olan grupta 55860.50 iken, sıra ortalaması, annesi okuryazar olmayan grupta 152.91 ve annesi ilkokul mezunu olan grupta 186.92; annesi okuryazar olmayan grupta annesi üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı, annesi okuryazar olmayan grupta 4734.50, annesi üniversite mezunu olan grupta 12470.50 iken, sıra ortalaması, annesi okuryazar olmayan grupta 76.36 ve annesi üniversite mezunu olan grupta 101.39; annesi üniversite mezunu olan grupta annesi ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı, annesi üniversite mezunu olan grupta 27368.00, annesi ortaokul mezunu olan grupta 496.60 iken, sıra ortalaması, annesi üniversite mezunu olan grupta 222.50 ve annesi ortaokul mezunu olan grupta 184.61; annesi üniversite mezunu olan grupta annesi lise mezunu olan grubun sıra toplamı, annesi üniversite mezunu olan grupta 36812.50, annesi lise mezunu olan grupta 23218.50 iken, sıra ortalaması, annesi üniversite mezunu olan grupta 165.08 ve annesi lise mezunu olan grupta 188.77’dir.

Tablo 22'ye göre, annesi okuryazar olmayan grupla annesi ilkokul (p:0.02), üniversite (p:0.00) ve lisansüstü eğitim almış (p:0.04) olanlar arasında annesi okuryazar olmayanın aleyhinde; annesi üniversite mezunu olanların annesi ortaokul (p:0.00) ve lise (p:0.04) mezunu olanlar arasında annesi üniversite olanların lehinde anlamlı fark bulunmuştur. Tablo 22'den de anlaşıldığı üzere, annesinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları yüksektir. Annenin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak, annenin okumaya, eğitime ve öğrenmeye karşı tutumu da yüksek olacağı aşikar olduğundan, annesinin eğitim durumunun yüksek olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları da yüksek çıkmaktadır. Çünkü, eğitilmiş anne, öğrenci için iyi bir meslek, iyi bir vatandaş örneğidir.

Araştırmanın bulguları, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının değişmediğini belirten Yüce (2008)'nin araştırma bulgularıyla çelişmekte iken annesi üniversite mezunu olanların, annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olanlar arasında, üniversite mezunu olanların lehine farklı olduğunu belirten Oğur (2009)'un araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Tablo 6'da altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler dersinde hoşlanma' boyutuna ilişkin puan farklılıklarının istatistiksel anlamda farklılık teşkil etmediği (p>0.05) görülmüş olup, sosyal bilgiler dersine karşı tutumun 'öğrenme isteği', 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarına göre tutumları aşağıda alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.7.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Öğrenme İsteği' Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği' boyutuna ilişkin annelerinin eğitim durumuna göre gruplar arasındaki farklarının manidar olup olmadığı ile ilgili sıralı varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	62	426.77	18.21	6	0.01*
	İlkokul	299	524.37			
	Ortaokul	269	463.90			
	Lise	223	501.21			
	Üniversite	123	568.95			
	Lisansüstü	22	551.68			
	Belirtilmeyen	6	431.33			

*p<0.05

Tablo 23’e göre, ‘öğrenme isteği’ tutum boyutuna göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim durumuna ilişkin aldıkları puanın sıra ortalaması annesi okuryazar olmayan grupta 426.77, annesi ilkokul mezunu olan grupta 524.37, annesi ortaokul mezunu olan grupta 463.90, annesi lise mezunu olan grupta 501.21, annesi üniversite mezunu olan grupta 568.95, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grupta 551.68 ve annesinin eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grupta ise 431.33’tür.

Tablo 23’deki bulgulara göre, gruplar arası farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu (p<0.05) sonucu çıkarılmaktadır. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin yaşlarına göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre hangi gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğunu belirlemek amacıyla gruplar ikişerli olarak Mann-Whitney U testi yapılmış ve bu test sonucunda aralarında anlamlı sonuçlar bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24: Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	62	9376.50	151.23	-2.47	0.01*
	İlkokul	299	55964.50	187.17		

Tablo 24'ün Devamı

Tutum Boyutu	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğrenme İsteği	Okuryazar Değil	62	4771.50	76.96	-2.90	0.00*
	Üniversite	123	12433.50	101.09		
Öğrenme İsteği	İlkokul	299	89938.00	300.80	-2.50	0.01*
	Ortaokul	269	71658.00	266.39		
Öğrenme İsteği	Üniversite	123	27560.50	224.07	-3.26	0.00*
	Ortaokul	269	49467.50	183.89		
Öğrenme İsteği	Üniversite	123	36787.00	164.96	-2.14	0.03*
	Lise	223	23244.00	188.98		

*p<0.05

Tablo 24'te, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği' boyutuna ilişkin, annelerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan grupların Mann-Whitney U Testi sonuçlarına bakıldığında, annesi okuryazar olmayan grupla annesi ilkokul mezunu olan grup arasında, annesi okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 9376.50 ve sıra ortalaması 151.23 iken, annesinin ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 55964.50 ve sıra ortalaması 187.17; annesi okuryazar olmayan grupla annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 4771.50 ve sıra ortalaması 76.96 iken, annesinin üniversitel mezunu olan grubun sıra toplamı 12433.50 ve sıra ortalaması 101.09; annesi ilkokul mezunu olan grupla annesi ortaokul mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 89938.00 ve sıra ortalaması 300.80 iken, annesinin ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 71658.00 ve sıra ortalaması 266.39; annesi üniversite mezunu olan grupla annesi ortaokul mezunu olan grup arasında, annesi üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 27560.50 ve sıra ortalaması 224.07 iken, annesinin ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 49467.50 ve sıra ortalaması 1823.89; annesi üniversite mezunu olan grupla annesi lise mezunu olan grup arasında, annesi üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 36787.00 ve sıra ortalaması 164.96 iken, annesinin lise mezunu olan grubun sıra toplamı 23244.00 ve sıra ortalaması 188.98 olarak bulunmuştur.

Tablo 24'e göre, öğrencilerin annesi okuryazar olmayan grupla annesi ilkokul (p:0.01), üniversite (p:0.00) olanlar arasında annesi okuryazar olmayanın aleyhinde;

annesi ilkokul mezunu olanlarla annesi ortaokul (p:0.01) mezunu olanlar arasında ortaokul mezunu olanlar lehinde; annesi üniversite mezunu olanların annesi ortaokul (p:0.00) olanlar arasında annesi üniversite olanların lehinde; annesi üniversite mezunu olanlar ile annesi lise (p:0.03) mezunu olanlar arasında, annesi lise mezunu olanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Görüldüğü gibi, annenin eğiti düzeyi düşük olan öğrencilerin öğrenme isteği daha az olmakta iken, annenin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin öğrenme isteği yüksek olmaktadır. Yani, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi, öğrencilerin öğrenme isteğine karşı tutumlarında belirleyici olmaktadır. Ortaya çıkan bu duruma bakarak, eğitilmiş annenin öğrencisi, başta annesine bakarak onun gibi okuyarak iyi bir meslek sahibi olmak için öğrenmeye heves ettiğini söylemek mümkündür.

4.7.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ yönüyle annelerinin eğitim durumuna göre farklılığın istatistiksel manidarlık düzeyi ile ilgili sıralı varyans analizi sonuçları aşağıda Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Okuryazar Değil	62	438.24	15.41	6	0.02*
	İlkokul	299	496.06			
	Ortaokul	269	474.83			
	Lise	223	517.13			
	Üniversite	123	579.19			
	Lisansüstü	22	540.09			
Belirtilmeyen	6	474.00				

*p<0.05

Yukarıdaki Tablo 25’te öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutunda annelerinin eğitim durumu değişkenine ilişkin aldıkları puanın sıra ortalaması annesi okuryazar olmayan grupta 438.24, annesi ilkokul mezunu olan grupta 496.06, annesi ortaokul mezunu olan grupta 474.83, annesi lise mezunu olan grupta 517.13, annesi üniversite mezunu olan grupta 579.19, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grupta 540.09 ve annesinin eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grupta ise 474.00 olduğu görülmektedir. Tabloya göre X^2 değeri 15.41 ve anlamlılık değeri 0.02’dir.

Tablo 25’e göre gruplar arası farklılığın manidar olduğu ($p<0.05$) sonucu çıkarılmaktadır. Tablo 25’e göre gruplar arasındaki anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucuna göre, anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıda Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annelerin Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Üniversite	123	12455.00	101.26	-2.99	0.00*
	Okuryazar Değil	62	4750.00	76.61		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Üniversite	123	29013.50	235.88	-2.66	0.01*
	İlkokul	299	60239.50	201.47		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Üniversite	123	27686.00	183.43	-3.40	0.00*
	Ortaokul	269	49342.00	225.09		

* $p<0.05$

Tablo 26’ya bakıldığında, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna ilişkin, annelerinin eğitim durumuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan grupların Mann-Whitney U Testi sonuçlarına bakıldığında, annesi okuryazar olmayan grupta annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 4750.00 ve sıra ortalaması 76.61 iken, annesinin üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 124.55 ve sıra ortalaması 101.26; annesi ilkokul mezunu olan

grupla annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ilkokul mezunu olan grubun sıra toplamı 60239.50 ve sıra ortalaması 201.47 iken, annesinin üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 29013.50 ve sıra ortalaması 235.88; annesi ortaokul mezunu olan grupla annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 49342.00 ve sıra ortalaması 225.09 iken, annesinin üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 27686.00 ve sıra ortalaması 183.43 olduğu görülmektedir.

Tablo 26'ya göre, annesi üniversite mezunu olanların annesi okuryazar olmayan (p:0.00), ilkokul (p:0.01) ve ortaokul mezunu olanlar (p:0.00) arasında annesi üniversite olanların lehinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu bulgular ışığında, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' boyutuna göre tutumu, annesi okuma yazma bilmeyen, ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksektir. Sonuç olarak, annesinin eğitim durumu yüksek olan öğrencilerin, sosyal bilgiler öğretmenlerine karşı tutumları da olumlu olmaktadır. Yani, eğitim düzeyi yüksek bir anne, öğrencisinin sosyal bilgiler öğretmenine karşı tutumunda olumlu etkiye sahiptir. Çünkü eğitim düzeyine paralel olarak, annenin öğretmenlere karşı tutumu da olumlu olmakta ve bu durum öğrencisine yansımaktadır.

4.7.3 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Sosyal Bilgiler Sevgisi' Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna göre annelerinin eğitim durumuna göre gruplar arasındaki farkın istatistiksel manada bir anlam taşıyıp taşımadığı ile ilgili sıralı varyans analizi sonuçları aşağıda Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	62	441.76	15.81	6	0.03*
	İlkokul	299	501.07			
	Ortaokul	269	479.76			
	Lise	223	502.76			
	Üniversite	123	566.05			
	Lisansüstü	22	615.11			
	Belirtilmeyen	6	495.33			

*p<0.05

Tablo 27’de öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ yönüyle annelerinin eğitim durumu değişkenine göre aldıkları puanın sıra ortalaması annesi okuryazar olmayan grupta 441.76, annesi ilkokul mezunu olan grupta 501.07, annesi ortaokul mezunu olan grupta 479.76, annesi lise mezunu olan grupta 502.76, annesi üniversite mezunu olan grupta 566.05, annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grupta 615.11 ve annesinin eğitim durumu ile ilgili olarak herhangi bir ifade belirtilmeyen grupta ise 495.33 olduğu görülmektedir. Tabloya göre X² değeri 15.81 ve anlamlılık değeri 0.03’tür.

Yukarıda Tablo 27’de verilen sıralı varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ yönüyle sahip oldukları tutum puanının annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı olduğu (p<0.05) sonucu çıkarılmaktadır. Gruplar arasında oluşan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, aralarında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annelerin Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	62	4867.00	78.50	-2.65	0.01*
	Üniversite	123	12338.00	100.31		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Okuryazar Değil	62	2415.00	38.95	-2.26	0.02*
	Lisansüstü Eğitim	22	1155.00	52.50		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Ortaokul	269	49996.50	185.86	-2.77	0.01*
	Üniversite	123	27031.50	219.77		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Ortaokul	269	38477.50	143.04	-2.11	0.04*
	Lisansüstü Eğitim	22	4008.50	182.20		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Lise	223	36892.00	165.43	-2.04	0.04*
	Üniversite	123	23139.00	188.12		

*p<0.05

Tablo 28’e bakıldığında, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna ilişkin, annelerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan grupların Mann-Whitney U Testi sonuçlarına bakıldığında, annesi okuryazar olmayan grupla annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 4867.00 ve sıra ortalaması 78.50 iken, annesinin üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 12338.00 ve sıra ortalaması 100.31; annesi okuryazar olmayan grupla annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grup arasında, annesi okuryazar olmayan grubun sıra toplamı 2415.00 ve sıra ortalaması 38.95 iken, annesinin lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 1155.00 ve sıra ortalaması 52.50; annesi ortaokul mezunu olan grupla annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 49996.50 ve sıra ortalaması 185.86 iken, annesinin üniversite mezunu olan grubun sıra toplamı 27031.50 ve sıra ortalaması 219.77; annesi ortaokul mezunu olan grupla annesi lisansüstü eğitim mezunu olan grup arasında, annesi ortaokul mezunu olan grubun sıra toplamı 38477.50 ve sıra ortalaması 143.04 iken, annesinin lisansüstü eğitim mezunu olan grubun sıra toplamı 4008.50 ve sıra ortalaması 182.20; annesi lise mezunu olan grupla annesi üniversite mezunu olan grup arasında, annesi lise mezunu olan grubun sıra toplamı 36892.00 ve sıra ortalaması 165.43 iken, annesinin üniversite

mezunu olan grubun sıra toplamı 23139.00 ve sıra ortalaması 188.12 olduğu görülmektedir.

Tablo 28'e göre, öğrencilerin annesi okuryazar olmayan grupla annesi üniversite (p:0.01) ve lisansüstü eğitim almış (p:0.02) olanlar arasında annesi okuryazar olmayanın aleyhinde; annesi ortaokul mezunu olanlarla annesi üniversite (p:0.01) mezunu ve lisansüstü eğitim (p:0.04) olanlar arasında ortaokul mezunu olanlar aleyhinde; annesi üniversite mezunu olanların da annesi lise (p:0.04) mezunu olanlar arasında annesi üniversite olanların lehinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu bulgular eşliğinde, annesinin eğitim durumu yüksek olan altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler sevgisi, diğer öğrencilere göre daha yüksektir. Yani, iyi bir eğitim almış bir anne, öğrencisi için yakınındaki iyi bir vatandaş örneği olup bu durum öğrencisini olumlu etkilemektedir. İyi eğitim sahibi anne, sosyal olaylara ve sosyal bilgiler konusuna giren gündelik hayattaki pek çok konuda daha duyarlı olmakta ve bu, öğrenciyi sosyal bilgiler dersini sevmesi yönünde, olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.8 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Durumlarına Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ailelerinin aylık gelirine göre değişip değişmediği ile ilgili olarak yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonucuna göre, anlamlılık değeri (p) 0.17 olarak bulunduğu Tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo 5'e göre altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumları istatistiksel anlamda manidar değildir (p>0.05). Buradan hareketle altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı aynı tutum içerisinde oldukları sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 6'te, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumların boyutlarına göre, anlamlılık değerine bakıldığında, anlamlılık değerinin (p) 'öğrenme isteği' boyutunda 0.37, 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutunda 0.15, 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' boyutunda 0.06 ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarında da 0.06 olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, tutumun boyutlarına göre de sınıflar arasında anlamlı bir fark yoktur (p>0.05). Yani, altıncı ve yedinci sınıf

öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre de aynı tutuma sahiptirler. Sonuç olarak, ailelerin ekonomik durumu, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında, bir etki sahibi değildir.

Araştırmanın bulguları, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının ailenin gelir düzeyi düşük veya orta olanlarda daha olumlu olduğunu söyleyen Altıntaş (2005)'in bulgularıyla ve ailenin aylık gelirinin 100-1000 arasında olanlar ile 2000'den fazla olanlar arasında anlamlı farklar bulan Oğur (2009)'un bulgularıyla paralellik göstermemektedir.

4.9 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerin Babalarının Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının babalarının göre, gruplar arasında anlamlı farkın olup olmadığı ile ilgili olarak yapılan Kruskal-Wallis H Testi sonucuna göre anlamlılık değeri (p) 0.55 olarak bulunduğu Tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo 5'e bakıldığında altıncı ve yedinci sınıfların sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğrencilerin babalarının mesleğine göre aralarında anlamlı bir farkın bulunmadığı (p>0.05) sonucu çıkarılmaktadır.

Tablo 6'da, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumların boyutlarına göre, babalarının meslek gruplarına ilişkin anlamlılık değerine bakıldığında, anlamlılık değerinin (p) 'öğrenme isteği' boyutunda 0.47, 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutunda 0.78, 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' boyutunda 0.15 ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarında da 0.49 olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, tutumun boyutlarına göre de öğrencilerin babalarının meslek grupları arasında anlamlı bir fark yoktur (p>0.05). Yani, altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre de aynı tutuma sahiptirler. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ve bu tutumları oluşturan 'öğrenme isteği' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarındaki tutumları değişmekte olduğunu dikkate aldığımızda, eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak babanın mesleğinin de değişiklik göstereceğini ve sonuç olarak babanın eğitim durumuna bakılarak, babanın meslek grubuna göre de öğrenci

tutumlarında farklılık olacağı beklentisi hakim olmakta iken, sonuç bu şekilde çıkmamıştır. Ortaya çıkan bu duruma bakılarak, iyi bir eğitim almış babanın, aldığı eğitimin gerektirdiği mesleği yapamadığı ve haliyle bu sonucun ortaya çıktığı yorumu getirilebilir.

Araştırma bulguları, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının babalarının mesleğine göre değişmediğini söyleyen Yüce (2008)'in bulgularıyla örtüşmektedir.

4.10 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin mesleğine göre, sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının sıralı varyans analizi sonuçları, aşağıdaki Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Annenin Mesleği	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Tutum Puanı	Ev Hanımı	821	492,59	26,47	11	0,01*
	Memur	23	626,96			
	Eğitimci-Öğretmen	46	615,76			
	Esnaf	9	350,28			
	Polis	1	535,50			
	Emekli	5	384,50			
	Doktor	3	325,17			
	Hemşire-Ebe	22	674,98			
	Bankacı	4	449,63			
	İşçi	17	407,62			
	Diğer	44	513,38			
	Belirtilmeyen	9	510,67			

*p<0,05

Yukarıdaki Tablo 28’de altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarıyla ilgili öğrencilerin aldıkları puanların sıra ortalaması, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre annesi ev hanımı olanların 492.59, annesi memur olanların 626.96, annesi eğitimci-öğretmen olanların 615.76, annesi esnaf olanların 350.28, annesi polis olanların 535.50, annesi emekli olanların 384.50, annesi doktor olanların 325.17, annesi hemşire-ebe olanların 674.98, annesi bankacı olanların 449.63, annesi işçi olanların 407.62, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 513.38 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 510.67 olarak gösterilmiş ve X^2 değerinin 26.47, anlamlılık değerinin 0.01 olduğu belirtilmiştir.

Tablo 28’e göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre farklılık arz etmekte ve bu farklılık istatistiksel manada anlamlıdır ($p<0.05$). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, aralarında istatistiksel anlamda fark olan grupların test sonuçları aşağıda Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının Annelerinin Mesleğine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Annenin Mesleği	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Tutum Puanı	Ev Hanımı	821	334335.50	419.41	-2.20	0.03*
	Memur	23	12254.50	532.80		
Tutum Puanı	Ev Hanımı	821	351638.00	428.30	-2.83	0.01*
	Eğitimci-Öğretmen	46	24640.00	535.65		
Tutum Puanı	Ev Hanımı	821	343158.00	417.98	-2.93	0.00*
	Hemşire-Ebe	22	12588.00	572.18		
Tutum Puanı	Memur	23	432.00	18.78	-2.20	0.03*
	Esnaf	9	96.00	10.67		
Tutum Puanı	Memur	23	553.00	24.04	-2.23	0.03*
	İşçi	17	267.00	15.71		
Tutum Puanı	Eğitimci-Öğretmen	46	1392.00	30.26	-2.37	0.02*
	Esnaf	9	148.00	16.44		
Tutum Puanı	Eğitimci-Öğretmen	46	1624.50	35.32	-2.36	0.02*
	İşçi	17	391.50	23.03		

Tablo 30'un Devamı

	Annenin Mesleği	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Tutum Puanı	Esnaf	9	84.50	9.39	-2.59	0.01*
	Hemşire-Ebe	22	411.50	18.70		
Tutum Puanı	Hemşire-Ebe	22	536.00	24.36	-2.72	0.01*
	İşçi	17	244.00	14.35		
Tutum Puanı	Hemşire-Ebe	22	886.00	40.27	-2.03	0.04*
	Diğer Meslek	44	1325.00	30.11		

*p<0.05

Tablo 30'da verilen altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının annelerinin mesleğine göre değişen grupların Mann-Whitney U Testi'ne bakıldığında, annesi ev hanımı-memur kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 334335.50 ve sıra ortalaması 419.41 iken memur olanların sıra toplamı 12254.50 ve sıra ortalaması 532.80; annesi ev hanımı-eğitimci-öğretmen kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 351638.00 ve sıra ortalaması 428.30 iken eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 26640.00 ve sıra ortalaması 535.65; annesi ev hanımı-hemşire-ebe kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 343158.00 ve sıra ortalaması 417.98 iken hemşire-ebe olanların sıra toplamı 12588.00 ve sıra ortalaması 572.18; annesi memur-esnaf kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 432.00 ve sıra ortalaması 18.78 iken esnaf olanların sıra toplamı 96.00 ve sıra ortalaması 10.67; annesi ev memur-işçi kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 553.00 ve sıra ortalaması 24.04 iken işçi olanların sıra toplamı 267.00 ve sıra ortalaması 15.71; annesi eğitimci-öğretmen-esnaf kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 1392.00 ve sıra ortalaması 30.26 iken esnaf olanların sıra toplamı 148.00 ve sıra ortalaması 16.44; annesi eğitimci-öğretmen-işçi kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 1624.50 ve sıra ortalaması 35.52 iken işçi olanların sıra toplamı 391.50 ve sıra ortalaması 23.03; annesi esnaf-hemşire-ebe kıyaslamasında, esnaf olanların sıra toplamı 84.50 ve sıra ortalaması 9.39 iken hemşire-ebe olanların sıra toplamı 411.50 ve sıra ortalaması 18.70; annesi hemşire-ebe-işçi kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 536.00 ve sıra ortalaması 24.36 iken işçi olanların sıra toplamı 244.00 ve sıra ortalaması 14.35; annesi hemşire-ebe-diğer meslek kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 886.00 ve sıra ortalaması 40.27 iken

diğer meslek olanların sıra toplamı 1325.00 ve sıra ortalaması 30.11 olduğu görülmektedir.

Tablo 30'a göre, annesi ev hanımı olanların annesi memur (p:0.03), eğitimci-öğretmen (p:0.00) ve hemşire-ebe (p:0.00) olanlar arasında, annesi ev hanımı olanların aleyhine; annesi memur olanların esnaf (p:0.03) ve işçi (p:0.03) olanlar arasında, annesi memur olanların lehine; annesi eğitimci-öğretmen olanların esnaf (p:0.02) ve işçi (p:0.02) olanlar arasında, annesi eğitimci-öğretmen olanların lehine; annesi esnaf olanların hemşire-ebe (p:0.01) olanlar arasında, annesi hemşire-ebe olanlar lehine; annesi hemşire-ebe olanların işçi (p:0.01) arasında annesi hemşire-ebe olanların lehine ve diğer meslek (0.04) olanlar arasında annesi diğer meslek olanların lehine anlamlı fark bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, farklı meslek gruplarına mensup annelerin çocuklarının sosyal bilgiler dersine karşı tutumları farklılık arz etmektedir. Yani annenin mesleği, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarında aktif rol oynamaktadır. Görüldüğü gibi annesi ev hanımı ve esnaf olan annelerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumu düşük iken, annesi memur, eğitimci-öğretmen, hemşire-ebe gibi eğitim durumuna paralel olarak yapılan meslek gruplarına sahip annelerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumu da yüksek çıkmaktadır. Annenin eğitim durumuna göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumu oransal olarak değişmekte olduğunu dikkate aldığımızda ve bu durumun annenin mesleğinde de devam ettiğini söylememiz mümkündür.

Araştırma bulguları, öğrencilerin sosyal bilgilere dersine yönelik tutumlarının annelerinin mesleğine göre değişmediğini belirten Yüce (2008)'in bulgularıyla çelişmektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının boyutlarına göre, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre değişip değişmediği ile ilgili olarak Tablo 6'da görüldüğü üzere, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutunda annelerinin mesleğine göre anlamlı bir fark bulunmamaktadır (p:0.17). Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği', 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarına göre test sonuçları aşağıda alt başlık olarak incelenmiştir.

4.10.1 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin mesleğine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ‘öğrenme isteği’ boyutuna göre sıralı varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğrenme İsteği’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Mesleği	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Öğrenme İsteği	Ev hanımı	821	492.71	29.43	11	0.00*
	Memur	23	653.15			
	Eğitimci-Öğretmen	46	602.88			
	Esnaf	9	368.78			
	Polis	1	401.50			
	Emekli	5	397.50			
	Doktor	3	224.00			
	Hemşire-Ebe	22	700.20			
	Bankacı	4	437.00			
	İşçi	17	446.00			
	Diğer	44	498.53			
	Belirtilmeyen	9	465.61			

*p<0.05

Yukarıda verilen Tablo 31’de, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğrenme isteği’ boyutuyla ilgili öğrencilerin aldıkları puanların sıra ortalaması öğrencilerin annelerinin mesleğine göre, annesi ev hanımı olanlarda 492.71, annesi memur olanlarda 653.15, annesi eğitimci-öğretmen olanlarda 602.88, annesi esnaf olanlarda 368.78, annesi polis olanlarda 401.50, annesi emekli olanlarda 397.50, annesi doktor olanlarda 224.00, annesi hemşire-ebe olanlarda 700.20, annesi bankacı olanlarda 437.00, annesi işçi olanlarda 446.00, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerde 498.53 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerde 465.61 olarak, X² değeri 29.43 ve anlamlılık değeri 0.00 olarak gösterilmiştir.

Tablo 31'deki sıralı varyans değerlerine bakılarak, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği'ne göre puanları, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre anlamlı farklılığın bulunduğu ($p<0.05$) sonucu çıkarılmaktadır. Gruplar arasında farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu öğrenmek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Test sonucu aşağıda Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Öğrenme İsteği' Boyutuna İlişkin Annelerinin Mesleğine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Mesleği	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğrenme İsteği	Ev Hanımı	821	343848.50	418.82	-2.63	0.01*
	Memur	23	12741.50	553.98		
Öğrenme İsteği	Ev Hanımı	821	352164.00	428.95	-2.52	0.01*
	Eğitimci-Öğretmen	46	24114.00	524.22		
Öğrenme İsteği	Ev Hanımı	821	342705.00	417.42	-3.34	0.00*
	Hemşire-Ebe	22	13041.00	592.77		
Öğrenme İsteği	Memur	23	435.50	18.93	-2.37	0.02*
	Esnaf	9	92.50	10.28		
Öğrenme İsteği	Memur	23	337.00	14.65	-2.15	0.03*
	Doktor	3	14.00	4.67		
Öğrenme İsteği	Memur	23	552.00	24.00	-2.22	0.03*
	İşçi	17	268.00	15.76		
Öğrenme İsteği	Eğitimci-Öğretmen	46	1381.00	30.02	-2.12	0.03*
	Esnaf	9	159.00	17.67		
Öğrenme İsteği	Hemşire-Ebe	22	418.00	19.00	-2.89	0.00*
	Esnaf	9	78.00	8.67		
Öğrenme İsteği	Hemşire-Ebe	22	345.50	15.70	-2.35	0.02*
	Emekli	5	32.50	6.50		
Öğrenme İsteği	Hemşire Ebe	22	312.00	14.18	-2.18	0.03*
	Doktor	3	13.00	4.33		
Öğrenme İsteği	Hemşire-Ebe	22	539.00	24.50	-2.82	0.01*
	İşçi	17	241.00	14.18		
Öğrenme İsteği	Hemşire-Ebe	22	931.50	42.34	-2.65	0.01*
	Diğer Meslek	44	1279.50	29.08		
Öğrenme İsteği	Hemşire-Ebe	22	400.50	18.20	-2.12	0.03*
	Belirtilmeyen	9	95.50	10.61		

* $p<0.05$

Tablo 32’de verilen altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğrenme isteği’ boyutuna ilişkin annelerinin mesleğine göre değişen grupların Mann-Whitney U Testi’ne bakıldığında, annesi ev hanımı-memur kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 343848.50 ve sıra ortalaması 418.82 iken memur olanların sıra toplamı 12741.50 ve sıra ortalaması 553.98; annesi ev hanımı-eğitimci-öğretmen kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 352164.00 ve sıra ortalaması 428.95 iken eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 24114.00 ve sıra ortalaması 524.22; annesi ev hanımı-hemşire-ebe kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 342705.00 ve sıra ortalaması 417.42 iken hemşire-ebe olanların sıra toplamı 13041.00 ve sıra ortalaması 592.77; annesi memur-esnaf kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 435.50 ve sıra ortalaması 18.93 iken esnaf olanların sıra toplamı 92.50 ve sıra ortalaması 10.28; annesi memur-doktor kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 337.00 ve sıra ortalaması 14.65 iken doktor olanların sıra toplamı 14.00 ve sıra ortalaması 4.67; annesi memur-işçi kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 552.00 ve sıra ortalaması 24.00 iken işçi olanların sıra toplamı 268.00 ve sıra ortalaması 15.76; annesi eğitimci-öğretmen-esnaf kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 1381.00 ve sıra ortalaması 30.02 iken esnaf olanların sıra toplamı 159.00 ve sıra ortalaması 17.67; annesi hemşire-ebe-esnaf kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 418.00 ve sıra ortalaması 19.00 iken esnaf olanların sıra toplamı 78.00 ve sıra ortalaması 8.67; annesi hemşire-ebe-emekli kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 345.50 ve sıra ortalaması 15.70 iken emekli olanların sıra toplamı 32.50 ve sıra ortalaması 6.50; annesi hemşire-ebe-doktor kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 312.00 ve sıra ortalaması 14.18 iken doktor olanların sıra toplamı 13.00 ve sıra ortalaması 4.33; annesi hemşire-ebe-işçi kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 539.00 ve sıra ortalaması 24.50 iken işçi olanların sıra toplamı 241.00 ve sıra ortalaması 14.18; annesi hemşire-ebe-diğer meslek kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 931.50 ve sıra ortalaması 42.34 iken diğer meslek olanların sıra toplamı 1279.50 ve sıra ortalaması 29.08; annesi hemşire-ebe-belirtilmeyen kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 400.50 ve sıra ortalaması 18.20 iken mesleği belirtilmemiş olanların sıra toplamı 95.50 ve sıra ortalaması 10.61 olarak bulunmuştur.

Tablo 32’ye göre, annesi ev hanımı olanların annesi memur (p:0.01) eğitimci-öğretmen ve hemşire-ebe (p:0.00) olanlar arasında annesi ev hanımı olanlar aleyhine;

annesi memur olanların esnaf (p:0.02), doktor (p:0.03) ve işçi (p:0.03) olanlar arasında annesi memur olanların lehine; annesi eğitimci-öğretmen olanların annesi esnaf (p:0.03) olanlar arasında annesi eğitimci-öğretmen olanlar lehine; annesi hemşire-ebe olanların annesi esnaf (p:0.00), emekli (p:0.02), doktor (p:0.03), işçi (p:0.01), diğer meslek (0.04) ve mesleği belirtilmeyenler (p:0.03) arasında, annesi hemşire-ebe olanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu bulgulara göre, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğrenme isteği, annesi ev hanımı olanların annesi eğitimci-öğretmen, hemşire-ebe olanlardan daha düşük, annesi memur olanların annesi esnaf, doktor, işçi olanlardan yüksek, annesi eğitimci-öğretmen olanların esnaf olanlardan yüksek, annesi hemşire-ebe olanların da annesi esnaf, emekli, doktor, işçi, diğer meslek ve mesleğini belirtmeyenlerden yüksektir. İyi bir meslek sahibi olmanın şartlarından birisi de, mesleğinin gerektirdiği eğitimi almakla mümkün olmaktadır. İyi bir eğitim sahibi olan bir annenin, iyi bir meslek sahibi olma ihtimali de yüksek olmaktadır. Görüldüğü gibi, annesi ev hanımı olan öğrencilerin, öğrenme isteği daha düşük bulunmaktadır. Çünkü, annesi ev hanımı olan öğrencilerin annelerinin çoğunluğunun eğitim durumunun da düşük olduğu aşikardır. Bu durum da, öğrencinin öğrenme isteğini olumsuz etkilemekte ya da olumlu bir etki yaratmamaktadır. Diğer taraftan, eğitim durumuna paralel olarak seçilebilecek hemşire-ebe ve eğitimci-öğretmen gibi meslek sahibi annelerin öğrencilerinin, öğrenme isteği daha olumlu olmaktadır. Bu durumun, öğrencinin annesini örnek alması ve annenin tutumunun öğrencisine olumlu etkisinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylemek mümkündür.

4.10.2 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin mesleğine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna göre sıralı varyans analizi sonuçları Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Mesleği	n	Sıra Ortalaması	X²	Sd	p
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Ev Hanımı	821	492.48	28.30	11	0.00*
	Memur	23	588.80			
	Eğitimci-Öğretmen	46	628.68			
	Esnaf	9	419.22			
	Polis	1	905.50			
	Emekli	5	498.80			
	Doktor	3	292.50			
	Hemşire-Ebe	22	679.73			
	Bankacı	4	509.13			
	İşçi	17	369.59			
	Diğer	44	489.90			
	Belirtilmeyen	9	537.89			

*p<0.05

Tablo 33’e göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuyla ilgili aldıkları puanların sıra ortalaması öğrencilerin annelerinin mesleğine göre, annesi ev hanımı olanların 492.48, annesi memur olanların 588.80, annesi eğitimci-öğretmen olanların 628.68, annesi esnaf olanların 419.22, annesi polis olanların 905.50, annesi emekli olanların 498.80, annesi doktor olanların 292.50, annesi hemşire-ebe olanların 679.73, annesi bankacı olanların 509.13, annesi işçi olanların 369.59, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 489.90 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 537.89’dur. Tabloda X² değerinin 28.30 ve anlamlılık değerinin 0.00 olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki Tablo 33’ten de anlaşıldığı üzere, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğretmenden kaynaklanan tutumlar boyutuna ilişkin öğrencilerin puanları annelerinin mesleğine göre anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05).

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuyla tutumlarının öğrencilerin annelerinin

mesleğine göre hangi gruplar arasında anlamlı farkın bulunduğu ilişkin yapılan Mann-Whitney U testine göre, anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıda Tablo 34’te sunulmuştur.

Tablo 34. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar’ Boyutuna İlişkin Annelerinin Mesleğine Göre İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Mesleği	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Ev Hanımı	821	351140.00	427.70	-3.15	0.00*
	Eğitimci-Öğretmen	46	25138.00	546.48		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Ev Hanımı	821	343058.00	417.85	-3.04	0.00*
	Hemşire-Ebe	22	12688.00	576.73		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Memur	23	549.50	23.89	-2.15	0.03*
	İşçi	17	270.50	15.91		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Eğitimci-Öğretmen	46	1674.50	36.40	-3.17	0.00*
	İşçi	17	341.50	20.09		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Eğitimci-Öğretmen	46	2367.00	51.46	-2.24	0.03*
	Diğer Meslek	44	1728.00	39.27		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Hemşire-Ebe	22	553.50	25.16	-3.25	0.00*
	İşçi	17	226.50	13.32		
Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar	Hemşire-Ebe	22	914.00	41.55	-2.43	0.02*
	Diğer Meslek	44	1297.00	29.48		

*p<0.05

Tablo 34’te, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuna ilişkin annelerinin mesleğine göre değişen grupların Mann-Whitney U Testi’ne bakıldığında, annesi ev hanımı ile eğitimci-öğretmen kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 351140.00 ve sıra ortalaması 427.70 iken eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 25138.00 ve sıra ortalaması 546.48; annesi ev hanımı ile hemşire-ebe kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 343058.00 ve sıra ortalaması 417.85 iken hemşire-ebe

olanların sıra toplamı 12688.00 ve sıra ortalaması 576.73; annesi memur ile işçi kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 549.50 ve sıra ortalaması 23.89 iken işçi olanların sıra toplamı 270.50 ve sıra ortalaması 15.91; annesi eğitimci-öğretmen ile işçi kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 1674.50 ve sıra ortalaması 36.40 iken işçi olanların sıra toplamı 341.50 ve sıra ortalaması 20.09; annesi eğitimci-öğretmen ile diğer meslek kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 2367.00 ve sıra ortalaması 51.46 iken diğer meslek olanların sıra toplamı 1728.00 ve sıra ortalaması 39.27; annesi hemşire-ebe ile işçi kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 553.50 ve sıra ortalaması 25.16 iken işçi olanların sıra toplamı 226.50 ve sıra ortalaması 13.32; annesi hemşire-ebe ile diğer meslek kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 914.00 ve sıra ortalaması 41.55 iken diğer meslek olanların sıra toplamı 1297.00 ve sıra ortalaması 29.48 olarak bulunmuştur.

Tablo 34'e göre, annesi ev hanımı olanlarla annesi eğitimci-öğretmen (p:0.00) ve hemşire-ebe (p:0.00) olanlar arasında, annesi ev hanımı olanların aleyhine; annesi memur olanlarla işçi (p:0.03) olanlar arasında annesi memur olanlar lehine; annesi eğitimci-öğretmen olanlarla işçi (p:0.00) ve diğer meslek (p:0.03) olanlar arasında, annesi eğitimci-öğretmen olanlar lehine; annesi hemşire-ebe olanlarla işçi (p:0.01), diğer meslek (0.04) olanlar arasında, annesi hemşire-ebe olanlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Tablo 34'te belirtilen bulgulardan hareketle, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' boyutuna ilişkin tutumları, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre annesi ev hanımı olanların annesi eğitimci-öğretmen ve hemşire-ebe olanlardan, annesi işçi olanların annesi memur, eğitimci-öğretmen ve hemşire-ebe olanlardan daha düşüktür. Yani, annesi ev hanımı ve işçi olan öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenine karşı tutumu daha olumsuz iken, annesi memur, eğitimci-öğretmen ve hemşire-ebe olan öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenine karşı tutumları daha olumlu olmaktadır. Sonuç olarak, annenin mesleği, öğrencilerin öğretmenlerine karşı tutumlarında ve sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının öğretmenleriyle ilişkilendirmelerinde etkilidir. Eğitim durumu yüksek sahip olabileceği meslek gruplarına sahip annelerin öğretmenlerine karşı olumlu tutumu, öğrencileri de olumlu etkilediği söylenebilir.

4.10.3 Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Durumu

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin annelerinin mesleğine göre sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuna göre sıralı varyans analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 35’de gösterilmiştir.

Tablo 35. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Mesleğine Göre Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının ‘Sosyal Bilgiler Sevgisi’ Boyutuna Göre Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Mesleği	n	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Ev Hanımı	821	492.88	26.99	11	0.01*
	Memur	23	559.07			
	Eğitimci-Öğretmen	46	642.39			
	Esnaf	9	276.11			
	Polis	1	891.00			
	Emekli	5	534.00			
	Doktor	3	362.50			
	Hemşire-Ebe	22	630.09			
	Bankacı	4	396.38			
	İşçi	17	429.82			
	Diğer	44	518.85			
	Belirtilmeyen	9	525.94			

*p<0.05

Tablo 35’de altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutuyla ilgili öğrencilerin aldıkları puanların sıra ortalaması, öğrencilerin annelerinin mesleğine göre annesi ev hanımı olanların 492.88, annesi memur olanların 559.07, annesi eğitimci-öğretmen olanların 642.39, annesi esnaf olanların 276.11, annesi polis olanların 591.00, annesi emekli olanların 534.00, annesi doktor olanların 362.50, annesi hemşire-ebe olanların 630.09, annesi bankacı olanların 396.38, annesi işçi olanların 429.82, annesinin mesleği diğer olarak işaretlenenlerin 512.85 ve annesinin mesleğini belirtmeyenlerin 525.94 olduğu görülmektedir. Tabloya göre X² değeri 26.99 ve anlamlılık değeri 0.01’dir.

Tablo 35'e göre altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuyla ilgili aldıkları puanların öğrencilerin annelerinin mesleğine göre aralarındaki farkın anlamlı olduğu ($p<0.05$) sonucu çıkarılmaktadır. Öğrencilerin 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutu yönüyle annelerinin mesleğine göre hangi gruplar arasında farkların olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testine göre, aralarında anlamlı fark bulunan grupların test sonuçları aşağıdaki Tablo 36'da gösterilmiştir.

Tablo 36. Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumlarının 'Sosyal Bilgiler Sevgisi' Boyutuna İlişkin Annelerinin Mesleğine Göre Aralarında İstatistiksel Olarak Anlamlı Fark Bulunan Grupların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tutum Boyutu	Annenin Mesleği	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Z	p
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Ev Hanımı	821	350675.50	427.13	-3.44	0.00*
	Eğitimci-Öğretmen	46	25602.50	556.58		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Ev Hanımı	821	342771.00	417.50	-2.32	0.02*
	Esnaf	9	2094.00	232.67		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Ev Hanımı	821	343954.50	418.95	-2.24	0.03*
	Hemşire-Ebe	22	11791.50	535.98		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Memur	23	436.50	18.98	-2.40	0.02*
	Esnaf	9	91.50	10.17		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Eğitimci-Öğretmen	46	1418.50	30.84	-3.06	0.00*
	Esnaf	9	121.50	13.50		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Eğitimci-Öğretmen	46	1634.50	35.53	-2.58	0.01*
	İşçi	17	381.50	22.44		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Hemşire-Ebe	22	421.00	19.14	-3.05	0.00*
	Esnaf	9	75.00	8.33		
Sosyal Bilgiler Sevgisi	Hemşire-Ebe	22	517.50	23.52	-2.22	0.03*
	İşçi	17	262.50	15.44		

* $p<0.05$

Tablo 36'da, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutuna ilişkin annelerinin mesleğine göre değişen grupların Mann-Whitney U Testi'ne bakıldığında, annesi ev hanımı ile eğitimci-öğretmen kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 350675.50 ve sıra ortalaması 427.13 iken eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 25602.50 ve sıra

ortalaması 556.58; annesi ev hanımı ile esnaf kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 342771.00 ve sıra ortalaması 417.50 iken esnaf olanların sıra toplamı 2094.00 ve sıra ortalaması 232.67; annesi ev hanımı ile hemşire-ebe kıyaslamasında, ev hanımı olanların sıra toplamı 343954.00 ve sıra ortalaması 418.95 iken hemşire-ebe olanların sıra toplamı 11791.50 ve sıra ortalaması 535.98; annesi memur ile esnaf kıyaslamasında, memur olanların sıra toplamı 436.50 ve sıra ortalaması 18.98 iken esnaf olanların sıra toplamı 91.50 ve sıra ortalaması 10.17; annesi eğitimci-öğretmen ile esnaf kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 1418.50 ve sıra ortalaması 30.84 iken esnaf olanların sıra toplamı 121.50 ve sıra ortalaması 13.50; annesi eğitimci-öğretmen ile işçi kıyaslamasında, eğitimci-öğretmen olanların sıra toplamı 1634.50 ve sıra ortalaması 35.53 iken, işçi olanların sıra toplamı 381.50 ve sıra ortalaması 22.44; annesi hemşire-ebe ile esnaf kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 421.00 ve sıra ortalaması 19.14 iken esnaf olanların sıra toplamı 75.00 ve sıra ortalaması 8.33; annesi hemşire-ebe ile işçi kıyaslamasında, hemşire-ebe olanların sıra toplamı 517.50 ve sıra ortalaması 23.52 iken, işçi olanların sıra toplamı 262.50 ve sıra ortalaması 15.44 olarak bulunmuştur.

Tablo 36'ya göre, annesi ev hanımı olanlar ile annesi eğitimci-öğretmen (p:0.00), esnaf (p:0.02), hemşire-ebe (p:0.03) olanlar arasında; annesi memur olanlar ile esnaf (p:0.02) olanlar arasında; annesi eğitimci-öğretmen olanlar ile esnaf (p:0.03) ve işçi (p:0.01) olanlar arasında; annesi esnaf olanlar ile hemşire-ebe (p:0.00) olanlar arasında; annesi hemşire-ebe olanlar ile işçi (p:0.03) olanlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler sevgisi annelerinin mesleğine göre, annesi eğitimci-öğretmen olanların, annesi ev hanımı, esnaf ve işçi olanlardan, annesi hemşire-ebe olanların annesi ev hanımı, esnaf ve işçi olanlardan, annesi ev hanımı olanların annesi esnaf olanlardan, annesi memur olanların annesi esnaf olanlardan daha yüksektir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumunda ve tutumun diğer boyutlarında olduğu gibi, tutumun 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutunda da annenin mesleği, öğrencinin sosyal bilgiler dersine karşı sevgisini etkilemektedir. Annesi ev hanımı ve işçi olan öğrencilerin sosyal bilgiler sevgisi daha düşük iken, annesi eğitimci-öğretmen, hemşire-ebe ve memur olan öğrencilerin sosyal bilgiler sevgisi daha yüksektir. Annenin sahip olduğu meslek, annenin eğitim durumu ile paralel ilişkili olduğu için, eğitilmiş annenin sosyal bilgiler sevgisi yüksek çıkan grupların annelerinin meslek gruplarına mensup olma ihtimali yüksek olup, öğrencilerin

sosyal bilgiler sevgisi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Mesleği eğitimci-öğretmen, hemşire-ebe ve memur olan annelerin aldığı eğitim itibariyle, sosyal bilgiler dersinde bahsi geçen konulara ve gündelik hayatla ilişkili olaylara daha duyarlı olmakta ve annelerin bu duyarlılığı, öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini sevmesinde olumlu etkene sahip olduğu, bu duruma getirilebilecek yorumlar arasındadır. Çünkü; eğitilmiş anne, gazete, dergi, kitap okuyarak, basından gündemi takip ederek, vuku bulan olaylara dikkat etmekte ve öğrencisini bu yönde düşünmeye sevk etmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin annelerin büyük çoğunluğu ev hanımı olduğu için, bu annelerin sosyal bilgiler dersi konularına uzak kalma ihtimali yüksek olabilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen sonuçlar alt amaçlara göre sıralanmış ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuçlar

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutuma sahiptir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı tutumunun, 'öğrenme isteği', 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma', 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarında da olumlu tutum sergilemektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ve bu tutumları oluşturan 'öğrenme isteği', 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma', 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutlarında sahip oldukları tutum, öğrencilerin sınıf seviyesine göre değişiklik göstermemektedir. Diğer bir deyişle, altıncı sınıf öğrencileri ve yedinci sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersine karşı aynı tutum içerisindedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, yaşlarına göre değişmemektedir. Bu tutumları oluşturan 'öğrenme isteği', 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' için de farklı yaşlardaki öğrenciler aynı tutum içerisindedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutunda 11 yaşındaki öğrenciler 12 ve 14 yaşındaki öğrencilerden daha yüksek tutuma sahiptir.

Erkek öğrenciler, kız öğrencilere nazaran sosyal bilgiler dersine karşı daha olumlu tutum içerisindedir. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının 'öğrenme isteği', 'öğretmenden kaynaklanan tutumlar' ve 'sosyal bilgiler sevgisi' boyutu yönüyle kız ve erkek öğrencilerin aynı tutumu sergilemekte; ama sosyal bilgiler dersine karşı tutumun 'sosyal bilgiler dersinden hoşlanma' boyutuna göre erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha yüksek tutuma sahip olmaktadır.

Farklı kardeş sayılarına sahip altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı aynı tutum içerisinde. Farklı kardeş sayılarına sahip bu öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun ‘öğrenme isteği’, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında da tutumları aynıdır.

Babasının eğitim düzeyinin düşük olan altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ve bu tutumları oluşturan ‘öğrenme isteği’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutları ile ilgili puanları daha düşüktür. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ ve ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ boyutuyla tutumları, babalarının eğitim durumuna göre değişmemektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleriyle doğru orantılıdır. Annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumları da yüksektir. Bu durum, sosyal bilgiler dersine karşı tutumun ‘öğrenme isteği’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında da aynıyken, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumun ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutunda farklıdır. Yani, farklı eğitim düzeylerindeki annelerin çocukları, sosyal bilgiler dersinden hoşlanmayla ilgili olarak aynı tutuma sahiptir.

Farklı ekonomik düzeye sahip altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı aynı tutumları sergilemektedirler. Öğrencilerin bu aynı tutumu, tutumun ‘öğrenme isteği’, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında da değişmemektedir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları, babalarının mesleğine göre değişmemektedir. Babaları farklı işlerle uğraşan altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı tutumu oluşturan ‘öğrenme isteği’, ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutlarında da aynı tutumu sergilemektedir.

Farklı meslek gruplarına mensup annelerin altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri, sosyal bilgiler dersine karşı farklı tutum içerisindedir. Annesi memur, eğitimci-öğretmen ve hemşire-ebe olan altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersine karşı tutumu, daha olumlu iken, annesi ev hanımı ve esnaf olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumu daha düşüktür. Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının ‘sosyal bilgiler dersinden hoşlanma’ boyutu, annelerinin mesleğine göre değişmemekte iken, ‘öğrenme isteği’, ‘öğretmenden kaynaklanan tutumlar’ ve ‘sosyal bilgiler sevgisi’ boyutları annenin mesleğine göre tutum puanları, annesi memur, eğitimci-öğretmen ve hemşire-ebe olanlar lehine değişiklikler göstermektedir.

5.2 Öneriler

Öğrenci velilerinin, sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan konularla ilgili olarak tutumlarının, öğrencilerin tutumlarını etkilediğinden öğrenci velilerine seminerler verilerek velilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını yüksek tutacak çalışmalar yapılabilir. Ders ile ilgili müze vb. yerlerin gezilmesiyle ilgili olarak velilerden de yardım alınabilir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinden daha çok hoşlanmalarını sağlamak ve bu derste geçen sürenin daha eğlenceli olması için, sosyal bilgiler dersleri, monotonluktan uzak tutularak, öğrencileri aktif kılan farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığı eğitim ortamlarında işlenmelidir. Öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri kolaylıkla kullanabilmeleri için, okullarda bulunan sınıflar bilgisayar, projeksiyon, akıllı tahta, internet gibi teknolojik altyapı konusunda iyi hazırlanmalıdır. Nitekim yapılan araştırmalar, ders işleniş yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını olumlu etkilediğini göstermektedir. Bunun yanında, sosyal bilgiler dersinden öğrencilerin derse karşı tutumlarını artırmak için sosyal bilgiler ders materyalleri (ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı) daha eğlenceli hale getirilmelidir.

Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler sevgisini ve öğrenme isteğini artırmak amacıyla, öğrencilerin derse katılımı sağlanmalıdır. Bu nedenle, sosyal bilgiler ders saatinin derslerde öğrencilerin merakını giderebileceği ve öğrencileri aktif

kılan drama gibi yöntemlerin kullanılabilceği Şekilde dŐzenlenerek, Őđrencilerin derse karşı ilgi ve istekleri artırılmalıdır. Özellikle, tarihi ve coğrafi yerlere geziler dŐzenlenerek, Őđrencilerin derse karşı tutumu artırılmalıdır.

Sosyal bilgiler Őđretmenleri ara ara Őđrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını belirleyici ŐalıŐmalar yaparak, Őđrencilerin tutumunun yŐksek tutulmasına Őzen gŐstermelidir.

Altıncı ve yedinci sınıf Őđrencilerinin boş zamanlarında sosyal bilgiler dersi ilgili kitapları okumalarını sağlamak amacıyla, sosyal bilgiler derslerinde araĉ gereĉ olarak sadece ders kitabı ile yetinmemeli, ek materyal olarak eğitici hikaye ve romanlar kullanılmalıdır.

Okullarda sosyal bilgiler derslikleri yapılarak, sosyal bilgiler derslerinin daha iyi koŐullarda işlenmesi sağlanmalıdır. Sosyal bilgiler Őđretmenlerinin ders esnasında aradığı her tŐrlŐ materyali bulabileceği Şekilde derslikler dŐzenlenmeli ve Őđrenciler sosyal bilgiler dersliklerinde dersin amaĉlarına uygun atmosferi yakalayabilmelidirler. Őđrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını olumlu olarak devam ettirmek ve onların derse karşı ilgi, istek ve katılımını sŐrekli yŐksek tutmak, Őđrencilerin bu dersten başarılı olmalarında Önemli etkenlerden birisidir.

Bu araştırmada, Őđrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları incelenirken, altıncı ve yedinci sınıf Őđrencileriyle sınırlandırılmıştır. İlkŐđretimin diğer sınıfları iĉin de, Őđrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları incelenebilir, Őđrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarını etkileyen faktörler Őzerine araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (1998). *Genel iktisat*. İzmir: Dokuz Eylül Üni. Hukuk Fak. Döner Sermaye İşletmesi Yayınları.
- Akdağ, H. (2008). İlköğretim II. kademe 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin, bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin başarı ve tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:25. http://www.ide.konya.edu.tr/egtfakdergi/Sayilar/sayi%2025/25_04_EFD-2008-007.pdf adresinden 25.10.2013'de alınmıştır.
- Akdağ, H. ve Sarı, İ. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde arkeolojinin ve antropolojinin yeri. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi. ss.227-242.
- Akdağ, H. ve Taşkaya, S. M. (2010). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi. ss.85-111.
- Akhan, N. E. (2010). Sosyal bilgiler disiplininde ekonominin yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi. ss. 243-262.
- Aktan, S. (2006). *Sosyal bilgilerin bir öğretim alanı olarak gelişimi ve cumhuriyet dönemi program tasarılarına olan yansımalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Balıkesir.
- Akyüz, Y. (2006). *Türk eğitim tarihi m.ö. 1000- m.s. 2006*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Aladağ, E. (2007). Coğrafi bilgi sistemleri kullanımının ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl 11, Sayı 2. Kaynak: http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2007/2007-Agustos/3.pdf adresinden 25.10.2013'de alınmıştır.
- Alkış, S. ve Güleç, S. (2006). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 5(1), 7-22.
- Altınışik, S. ve Orhan, F. (2002). Sosyal bilgiler dersinde çoklu ortamın öğrencilerin akademik başarıları ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23:41-49. Kaynak: <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/200223SERTEL%20ALTINI%C5%9EIK.pdf> adresinden 26.11.2013'de alınmıştır.
- Altıntaş, S. U. (2005). İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Cilt:3 Sayı:2 Manisa*. Kaynak: http://sbe.cbu.edu.tr/eski_sayilar/2005-2.pdf adresinden 26.11.2013'de alınmıştır.
- Altun, S. ve Çolak, E. (2011). Öğrenme kuramları. *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. S. Fer (Editör). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Anbarlı Bozatay, Ş. (2011). *Sosyoloji*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.
- Anderson, L. W.(1991). *Tutumların Ölçülmesi*. (Çev. N.Çıkrıkçı). Kaynak: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/6149.pdf> adresinden 25.11.2013'de alınmıştır.
- Angın, R. Ataöv, M. Çakıroğlu, E. Konuk, İ. Olcay, H. Tümer, K. Yalkı, M. (1967). *Toplum ve ülke incelemeleri kılavuzu*. İstanbul: İlköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları ve belli başlı özellikleri. *Milli Eğitim*. S.146. Kaynak:
http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/146/aslan.htm adresinden 27.11.2013’de alınmıştır.
- Arslan, A. (2012). *Felsefeye giriş*. 17. Baskı. Ankara: Adres Yayınları.
- Aslan, E. (2011). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilkokullarda izlediği ilk öğretim programı: ‘1924 ilk mektep müfredat programı’. *İlköğretim Online* 10(2). Kaynak:
<http://ilkogretim-online.org.tr/vol10say2/v10s2m25.pdf> adresinden 27.11.2013’de alınmıştır.
- Arslantaş, S. (2006). 6. ve 7. Sınıflarda sosyal bilgiler dersi program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Augé, M. ve Colleyn, J. P. (2005). *Antropoloji*. (Türkçesi: İ.Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Aybay, R. (2004). *Vatandaşlık hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, S. ve Erdal, Y. S.(2007). *Antropoloji*. H. Üstündağ (Editör). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Kaynak:
<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/SOS203U.pdf> adresinden 11/11/2013’de alınmıştır.
- Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*. 10(2). ss. 406-420. Kaynak:
<http://ilkogretim-online.org.tr/vol10say2/v10s2m2.pdf> adresinden 27.11.2013’de alınmıştır.

- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bağcı, İ. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde türk tarihinde yolculuk ünitesinin alternatif değerlendirme (portfolyo) ile işlenmesinin öğrenci başarısına ve tutumuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Baloğlu, B. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Baştürk, R. (2011). *Bütün yönleriyle SPSS örnekli nonparametrik istatistiksel yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*. 11. Baskı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Baysal, A. C. (1981). Sosyal psikolojide tutumlar. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*. Cilt 10. S.1. ss. 121-138. Kaynak:
<http://www.arastirmax.com/system/files/dergiler/2057/makaleler/10/1/arastirma-x-sosyal-psikolojide-tutumlar.pdf> adresinden 25.11.2013'de alınmıştır.
- Bicer, B. (2008). *Tarihe giriş*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Bilgili, A. S. (Editör). (2010). *Sosyal bilgilerin temelleri*. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Binbaşoğlu, C. (1999). Cumhuriyet döneminde ilkokul programları. *75 Yılda Eğitim*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bloom, B. S. (1979). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme* (Çev. D.A. Özçelik). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Bozkurt, E. (2005). *Hukukun temel kavramları*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Cırtılı, H. H. (1983). İlköğretim. *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Cicioğlu, H. (1982). *Türkiye Cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakóltesi Yayınları.
- Çakıcı Gerçek, L. (2006). *Genel hukuk bilgisi (hukuka giriş)*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.
- Çetin, K. (2003). Türk eğitim tarihinde sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin tarihsel süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C:2, Sayı:1-2. Kaynak: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/27/16> adresinden 27.11.2013’de alınmıştır.
- Demir, S. B. ve Akengin H. (2010). Sosyal bilgiler dersine yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *e-international journal of educational research (e uluslararası eğitim araştırmaları dergisi)* Volume: 1 Issue: 1- Summer 2010 pp. 26-40. Kaynak: <http://www.e-ijer.com/ijer/index.php/files/article/download/20/11> adresinden 27.11.2013’de alınmıştır.
- Demirel, Ö. (2003). *Eğitimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirtaş-Madran, H. A. (2012). *Tutum, tutum değişimi ve ikna*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Derdiman, C. (2009). *Hukuk başlangıcı*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Doğan, H. (1999). Cumhuriyet döneminde ortaöğretim programlarının şekillenmesinde etkili olan görüşler. *75 Yılda Eğitim*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Doğan, V. (2006). *Türk vatandaşlık hukuku*. Genişletilmiş 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Doğanay, H. (1998). *Coğrafya’ya giriş*. Dördüncü Basım. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

- Duran, H. (2010). Sosyal bilgiler disiplininde sosyolojinin yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi. ss. 113-133.
- Ercan, M. (2007). *Cumhuriyet döneminde ilköğretim sosyal bilgiler programlarındaki sanat konularının yeterliliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2012). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme*. 20. Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde 'program' geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Fer, S. (2005). *1923 yılından günümüze cumhuriyet dönemi ilköğretim programları üzerine bir inceleme*. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 7-9 Aralık 2005, İstanbul. Kaynak: http://sevalfer.com/files/Bildiri_CumhuriyetDonemiProg.pdf adresinden 27.11.2013'de alınmıştır.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1998). *Sosyal psikoloji* (Çev. A. Dönmez). 3.Baskı. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Göğer, E. (1972). *Türk tabiiyet hukuku*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Göksu, T. (2007). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Günay, M. (2010). Bilim felsefesi ve eğitim felsefesi bağlamında sosyal bilgiler. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi. ss. 149-173.
- Günaydın, G. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde drama yönteminin eriş ve tutum üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

- Güner, İ. (2007). Coğrafyanın gelişimi. H. Yazıcıv ve M. K. Koca (Editörler). *Genel Coğrafya*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güney, S. (2009). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.
- Gürkan, T. Gökçe, E. (1999). *Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Haviland, W. A. (2002). *Kültürel antropoloji*, (Türkçesi: H.İnaç, S. Çiftçi). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hogg, M. A. ve Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal psikoloji* (Çev. İ. Yıldız ve A. Gelmez). Ankara: Ütopya Yayınevi (Eserin orijinali 2005’de yayımlandı.).
- Hoşgörür, V. ve Taştan, N. (2009). Eğitimin işlevleri. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Editörler). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi. ss. 281-306.
- İçli, G. (2002). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum algı iletişim*. 6. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kanpolat, E. (2005). *Hazırlanışı ve uygulanması açısından Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ilköğretim programları (1913-1968)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.. İstanbul.
- Kapani, M. (2005). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karagöz, S. (1965). 1948 programı ile yeni program taslağı arasındaki başlıca ayrılıklar. H. Aytaç (Editör). *Program Geliştirmede Rehberlik*. Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 24. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

- Kaya, H. (2011). Primary 6th grade students' attitudes towards the social studies lesson aided with geographic information systems (GIS): Karabük Case. *Middle-East Journal of Scientific Research* 7 (3):401-406. Kaynak: [http://idosi.org/mejsr/mejsr7\(3\)11/25.pdf](http://idosi.org/mejsr/mejsr7(3)11/25.pdf) adresinden 04.12.2013'de alınmıştır.
- Kaya, İ. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin beden dili hareketlerinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Kepenekçi, Y. K. (2008). *Eğitimciler için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye'de II. meşrutiyetten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Keskin, Y. (2009). Türkiye'de ilköğretim programlarında yer alan sosyal bilgiler içerikli derslere ait öğretim programlarının gelişimine tarihsel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA)*. Yıl:13. S:2.
Kaynak: http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2009/2009-Agustos/10.pdf adresinden 27.11.2013'de alınmıştır.
- Köstüklü, N. (2006). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.
- Köklü, N. (1995). *Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler*.
Kaynak:<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/486/5698.pdf><http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/486/5698.pdf> adresinden 25.11.2013'de alınmıştır.
- MEB. (1962). *İlkokul program taslağı*. İlköğretim Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Bürosu Yayınları. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- MEB. (1968). *İlkokul programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1985a). Ortaokul milli tarih programı. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 48 Sayı: 2190. ss. 201-204.

- MEB. (1985b). Ortaokul milli coğrafya programı. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 48 Sayı: 2195 ss. 361-363.
- MEB. (1985c). Milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık Bilgileri derslerini ihtiva eden ortaokul ders dağıtım çizelgesi. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 48 Sayı: 2195.
- MEB. (1998). İlköğretim okulu sosyal bilgiler dersi öğretim programının kabulü. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 61 Sayı: 2487. ss. 531-568.
- MEB. (2004a). *Sosyal bilgiler 4.-5. Sınıf programı*.
Kaynak: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=2&kno=38> adresinden 18.11.2013'de alınmıştır.
- MEB. (2004b). İlköğretim sosyal bilgiler (4 ve 5. sınıf) dersi öğretim programı. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 67 Sayı: 2563.
- MEB. (2005a). *Sosyal bilgiler 6.-7. Sınıf programı*.
Kaynak: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=2&kno=39> adresinden 18.11.2013'de alınmıştır.
- MEB. (2005b). İlköğretim sosyal bilgiler (6 ve 7. sınıflar) dersi öğretim programı. *Tebliğler Dergisi*. Cilt: 68 Sayı: 2575.
- MEB. (2009). İlköğretim matematik dersi 1-5. sınıflar öğretim programı. Ankara.
Kaynak: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=2&kno=32> adresinden 15.04.2014 tarihinde alınmıştır.
- Meydan, A. (2010). Sosyal bilgiler disiplinde coğrafyanın yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi. ss. 63-83.
- Mofftatt, M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (Çev. N. Oran). İstanbul: Maarif Basımevi.

- Morgan, C. T. (1984). *Psikolojiye giriş*. (Yayın Sorumlusu S.Karakaş). Ankara: Meteksan Yayınları.
- Nalçacı, A. (2001). *Cumhuriyetten günümüze ilköğretim sosyal bilgiler programındaki değişmelerin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Pekin, T. (2012). *Ekonomiye giriş*. İzmir: Zeus Kitabevi.
- Oğur, M. (2009). *Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- Oğuzkan, T. (1983). Orta dereceli genel öğretim kurumlarının gelişmesi. *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Oruç, Ş. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde mizah kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl:2, Sayı: 3. 2010-Güz.
<http://edergi.mehmetakif.edu.tr/index.php/sobed/article/viewFile/242/127> adresinden 25.10.2013'de alınmıştır.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:30. Kaynak:
<http://www.ide.konya.edu.tr/egtfakdergi/Sayilar/sayi30/13.pdf> adresinden 25.10.2013'de alınmıştır.
- Özbudun, S., Şafak, B. ve Altuntek, N. S. (2006). *Antropoloji kuramlar/kuramcılar*. Genişletilmiş 2.Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Özçelik, İ. (2001). *Tarih araştırmalarında yöntem ve teknikler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- Özdemir, S. M. (2009). Sosyal bilgiler öğretim programı ve değerlendirilmesi. M. Safran (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özgüven, İ. E. (1998). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkal, N., Güngör, A. ve Çetingöz, D. (2004). Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve öğrencilerin bu derse yönelik tutumları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Sayı 40, Güz 2004. Kaynak:
<http://www.kuey.net/index.php/kuey/article/view/434/258> adresinden
 26.11.2013'de alınmıştır.
- Öztürk, C. ve Baysal, N. (1999). *İlköğretim 4-5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler Dersine yönelik tutumu*. Kaynak:
http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/697861202_2-%c4%b0LK%c3%96%c4%9eRET%c4%b0M%204.pdf adresinden
 25.10.2013'de alınmıştır.
- Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, T. (2011). *Sosyal bilgiler öğretiminde projeye dayalı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin başarısına, derse yönelik tutumlarına ve görüşlerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sağlamer, E. (1983). *İlkokulda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Sakallı, N. (2001). *Sosyal etkiler: kim kimi nasıl etkiler?*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Saran, N. (Tarihsiz). *Antropoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.

Sidekli, S. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin 2004 programı doğrultusunda sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2010 Aralık Sayısı. Kaynak: http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2010/2010-Aralik/2.pdf adresinden 25.10.2013'de alınmıştır.

Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tanışık, H. R. (1965). 1962 İlkokul program taslağında toplum ve ülke incelemeleri dersi. H. Aytaç (Editör). *Program Geliştirmede Rehberlik*. Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.

Taş, H.İ. (2005). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze ilköğretim 11. kademe ve liselerde coğrafya dersi ve müfredatının değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi* Cilt: 10. Sayı: 14. Kaynak: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/dogucografya/article/view/6264/5968> adresinden 27.11.2013'de alınmıştır.

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. 4. Baskı Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.

Tay, B. ve Akyürek Tay, B. (2006). *Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi*. Kaynak: http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2006_cilt4/sayi_1/73-84.pdf adresinden 25.10.2013'de alınmıştır.

Tekindal, S. (2009). *Duyuşsal özelliklerin ölçülmesi için araç oluşturma*. Ankara: Pegem Akademi.

Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Topdemir, H. G. (2011). *Felsefe*. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Tutar, H. (2012). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A. Ş.

Ulutaş, S. Erman, M. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de uygulanmış olan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim okulları öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme. *Eğitim ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*. Yaz 2011. 2 (1). Kaynak: <http://www.epod-online.org/sayilar/sayi3/makale5-.pdf> adresinden 27.11.2013’de alınmıştır.

Ünlü, İ. (2009). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde bilgisayar destekli sınıf ortamında durumlu öğrenmenin öğrencilerin akademik başarısına, tutumuna ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.

Ünlüöner, K. ve Tayfun, A. (2009). *Ekonomi*. 4. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.

Üste, B. (2011). *Siyaset bilimi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A. Ş.

Variş, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme ‘teori ve teknikler’*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2011). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgilere karşı tutumlarının incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, Vol. 1, Issue 3. Kaynak: http://fd.aydin.edu.tr/makaleler/ciltysayiy/kaya_y%C4%B1lmaz.pdf adresinden 26.11.2013’de alınmıştır.

Yüce, S. (2008). *Taşımali eğitim-öğretim yapan ilköğretim okullarındaki ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (sincan örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de orta öğretim*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yüksel, Ö. (2006). *Davranış bilimleri*. Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

EKLER

EK-1. ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU

Size uygun alanlara X işareti koyunuz.

1- Sınıfınız 6 ( ) 7 ( )**2- Yaşınız** 11 ( ) 12 ( ) 13 ( ) 14 ( )**3- Cinsiyetiniz** Kız ( ) Erkek ( )**4- Kardeş Sayınız (Kendiniz Dahil)**

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve Fazlası ( )

5- Babanızın Eğitim Durumu: Okur-Yazar Değil ( ) Lise ( )
İlkokul ( ) Üniversite ( )
Ortaokul ( ) Lisans Üstü Eğitim ( )**6- Annenizin Eğitim Durumu:**Okur-Yazar Değil ( ) Lise ( )
İlkokul ( ) Üniversite ( )
Ortaokul ( ) Lisans Üstü Eğitim ( )**7- Ailenizin aylık geliri: (Anne, baba, kardeşlerin ve diğer gelirlerin toplamı)**0-1000 ( ) 1001-1500 ( ) 1501-2000 ( )
2001-3000 ( ) 3001-4000 ( ) 4001'den Fazla ( )**8- Babanızın mesleği:**İşsiz ( ) Hakim ( )
Memur ( ) Doktor ( )
Eğitimci & Öğretmen ( ) Hemşir ( )
Esnaf ( ) Basın Yayın ( )
Çiftçi ( ) Bankacı ( )
Şoför ( ) Asker ( )
Polis ( ) İşçi ( )
Avukat ( ) Serbest Meslek ( )
Emekli ( ) Diğer .....**9- Annenizin mesleği:**Ev Hanımı ( ) Hakim ( )
Memur ( ) Doktor ( )
Eğitimci & Öğretmen ( ) Hemşire&Ebe ( )
Esnaf ( ) Basın Yayın ( )
Çiftçi ( ) Bankacı ( )
Şoför ( ) Asker ( )
Polis ( ) İşçi ( )
Avukat ( ) Diğer .....

Emekli ( )

EK-2. SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ*

	Maddeler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. BOYUT (Öğrenme İsteği)	1-Sosyal bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.					
	2-Sosyal bilgiler dersinden nefret ediyorum.					
	3-Sosyal bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.					
	4-Mecbur olmasam sosyal bilgiler dersine girmem.					
	5-Keşke her ders sosyal bilgiler olsa...					
	6-Bence sosyal bilgiler dersine ayrılan sürenin azaltılması gerekir.					
	7-Ah Ah keşke sosyal bilgiler olmasa...					
2. BOYUT (Sosyal Bilgiler Dersinden Hoşlanma)	8-Sosyal bilgiler dersinin konuları bana çok eğlenceli geliyor.					
	9-Sosyal bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.					
	10 Sosyal bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.					
	11-Sosyal bilgiler dersini iple çekiyorum.					
	12-Sosyal bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.					
	13-Mümkün olsa boş derslerimde sosyal bilgiler dersine girmek isterim.					
	14-Tarihi hikâyeleri dinlemek bana zevk verir.					
15-Boş zamanlarımda sosyal bilgiler dersiyile ilgili kitapları okurum.						
3. BOYUT (Öğretmenden Kaynaklanan Tutumlar)	16-Sosyal bilgiler öğretmenimiz beni Sosyal Bilgiler dersinden soğuttu.*					
	17-Sosyal bilgiler öğretmeni yüzünden Sosyal Bilgiler kelimesini bile duymak istemiyorum.					
	18-Sosyal bilgiler öğretmeninden nefret ediyorum.					
	19-Sosyal bilgiler dersinde asla başarılı olamam.					
	20-Sosyal bilgiler öğretmenim bana Sosyal Bilgiler dersini sevdirdi.					
21- Sosyal bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.						
4. BOYUT (Sosyal Bilgiler Sevgisi)	22-Hata yapmaktan korktuğum için sosyal bilgiler dersinde konuşmam.					
	23-Sosyal bilgiler dersine asla iyi bir not alamam.					
	24-Sosyal bilgiler dersi olmasaydı, okulu daha çok severdim.					
	25-Sosyal bilgiler dersi zaman kaybıdır.					
	26-Sosyal bilgiler dersinde canım çok sıkılıyor.					

*Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR ve Doç. Hamza AKENGİN tarafından 2010 yılında geliştirilmiştir.

EK-3.ANKET UYGULAMA ONAYI

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 73521772/605/4018220
Konu: Akif ÇELEN

26/12/2013

VALİLİK MAKAMINA

İlimiz İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksel Lisans öğrencisi Akif ÇELEN' nin Müdürlüğümüze bağlı Ortaokullarda "6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Tutumlarının İncelenmesi" konulu uygulama yapma isteği hakkındaki İnönü Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 05/12/2013 tarih ve 6301 Sayılı yazısı ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

Müdürlüğümüzce yapılan değerlendirmede ilgilinin projenin uygulanmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde araştırma sonucunda hazırlanacak rapor ve tezin bir örneğinin basılı ve dijital ortamda Müdürlüğümüze teslim edilmesi koşulu ile adı geçenin Müdürlüğümüze bağlı ortaokullarda konu ile ilgili araştırmanın yapılması hususunu olurlarınıza arz ederim.

1

Sadun KILINÇ
Müdür a.
Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
26/12/2013

Mahmut BERK
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Şehit Hamit Fendoğlu Cad. MALATYA
Tel : 0422 3232505 - Fax: 0422 3239605
e-posta: temelegitimsubesi@mcb.gov.tr
Web :Malatya.meb.gov.tr

EK-4.SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Re: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği

↑ ↓ ×

Hamza Akengin (hakengin@marmara.edu.tr) [Add to contacts](#) 10/24/2013 |
To: Akif Celen

Akif merhaba,

Kaynak göstererek ölçeği kullanman ölçeğin geliştirilme amacına da hizmet edecektir. Çalışmalarında kolaylıklar dilediği ile.

Doç. Dr. Hamza Akengin

2013-10-24 14:48, Akif Celen yazmış:

Hocam İyi Günler;
Malatya Şeker Ortaokulu'nda öğretmen olarak çalışmaktayım. İnönü Üniversitesi'nde yüksek lisansımı yapıyorum. Doç. Dr. Numan Durak AKSOY danışmanlığında Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları tez konusunu çalışıyorum. Geliştirmiş olduğunuz Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğini izniniz olursa araştırmamda kullanmak istiyorum. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.
Akif ÇELEN
Şeker Ortaokulu
Özalper Mah. Şeker Fab. Loj. İçi Ankara Asfaltı Üzeri İş-Kur Karşısı MALATYA

RE: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği

↑ ↓ ×

Dr. Selçuk Beşir DEMİR (sbsdem@hotmail.com) [Add to contacts](#) 10/24/2013 |
To: Akif Celen

Tabi ki kullanabilirsin
selamlar başarılar dilerim

Yrd. Doç. Dr. Selçuk Beşir DEMİR (PhD)

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD.

sbsdem@hotmail.com

sbdemir@cumhuriyet.edu.tr

From: akif_celen@hotmail.com
To: hakengin@marmara.edu.tr; sbsdem@hotmail.com
Subject: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği